

Vestfoldlandbruket - bærekraftig, attraktiv og verdiskapende produksjon og foredling

Anne Austrem Bungner
Margaret Eide Hillestad
Øystein Heggdal
Chr. Anton Smedshaug

Rapport 8–2024

Statsforvalteren
i Vestfold og Telemark

Innovasjon
Norge

Vestfold
FYLKESKOMMUNE

VESTFOLD
BONDELAG

NHO

Forfatter	Anne Austrem Bungner, Margaret Eide Hillestad, Øystein Heggdal, Christian Anton Smedshaug
Tittel	Vestfoldlandbruket – bærekraftig, attraktiv og verdiskapende produksjon og foredling
Prosjekt	Vestfold – Verdiskaping i landbruket
Utgiver	AgriAnalyse
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2024
ISSN	1894-1192, Internett: ISSN 1894-1877
Emneord	Vestfold, landbruk, planteproduksjon, husdyrproduksjon, skogbruk, areal, næringsmiddelindustri, treindustri, sysselsetting, verdiskaping
Forsidebilde	Siri Kvam Andersen

AgriAnalyse

AgriAnalyse er en faglig premissleverandør og et kompetent utredningsmiljø i spørsmål knyttet til landbruk og politikk. AgriAnalyse arbeider med nasjonale, internasjonale og organisasjonsinterne problemstillinger innenfor våre prioriterte satsingsområder. Ansatte i AgriAnalyse har tverrfaglig bakgrunn med kompetanse fra flere ulike samfunnsvitenskapelige og landbruksfaglige tradisjoner. Se www.agrianalyse.no for mer informasjon.

Forord

Denne rapporten er den fjerde i rekken for Vestfold etter rapporter i 2014, 2017, 2020 (felles for Vestfold og Telemark), og nå denne i 2024.

Rapporten bygger på de foregående og er oppdatert når det gjelder endringer i produksjonsenheter og volum¹. Kommuneark for hver av de seks kommunene er oppdaterte og presenteres bakerst i rapporten. I tillegg har noen tema gått ut og andre kommet inn. I denne utgaven er det særlig fokus på klima, selvforsyning og Vestfolds rolle. Også skogbruket er løftet ekstra fram.

Vi takker alle som har bidratt i rapporten: Vestfold Bondelag, Vestfold Bonde- og Småbrukarlag, LO i Vestfold, NHO Vestfold, Innovasjon Norge, Vestfold fylkeskommune og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. Takk også til Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Debio og SSB som har bidratt med hjelp til å skille ut tall for Vestfold der tallene i offisiell statistikk var samlet for Vestfold og Telemark.

Chr. Anton Smedshaug
Daglig leder AgriAnalyse
Oslo, oktober 2024

¹ Rapporten bygger på de foregående, og noe av innholdet er bare endret i årstall og med tilhørende statistikk, mens teksten er lik.

Innhold

SAMMENDRAG	1
1 MATPRODUKSJON I VESTFOLD	3
1.1 AREAL OG STRUKTUR	5
1.2 UTVIKLING I KOMMUNENE.....	9
1.3 PLANTEPRODUKSJON	12
1.4 HUSDYRPRODUKSJON	27
1.5 ØKOLOGISK PRODUKSJON.....	30
2 NÆRINGSMIDDELINDUSTRI.....	34
3 SKOGBRUK OG TREINDUSTRI I VESTFOLD.....	39
3.1 AREAL OG STRUKTUR	39
3.2 AVVIRKNING OG OMSATT VIRKE.....	39
3.3 SKOGKULTUR.....	42
3.4 SKOGSBILVEIER	46
3.5 TREINDUSTRI.....	47
4 SYSSELSETTING	50
5 ANNEN LANDBRUKSBASERT NÆRING.....	52
5.1 GÅRDEN SOM RESSURS	52
5.2 ANDELSLANDBRUK, MARKEDSHAGER OG DIREKTE SALG	53
5.3 LOKALMAT, TJENESTER, OPPLEVELSER OG REISELIV	55
5.4 STORVILTJAKT OG UTMARKSBRUK.....	59
6 RINGVIRKNINGER.....	60
7 BRUTTOPRODUKT, INVESTERINGER OG GJELD	62
7.1 VERDISKAPING – BRUTTOPRODUKT	62
7.2 INVESTERINGER, NASJONALREGNSKAPSTALL FOR REGIONEN.....	63
8 KLIMAENDRINGER – HVA KAN VI FORVENTE, OG HVA MÅ VI GJØRE?.....	66
8.1 JORDBRUK, KLIMA OG JORDHELSE.....	66
8.2 SKOGBRUK OG KLIMA	73
8.3 LANDBRUKET SOM ENERGILEVERANDØR	77
9 NY OPPTRAPPINGSPLAN, ØKT SELVFORSYNING OG BEREDSKAP	78
9.1 VESTFOLDS BIDRAG	78
9.2 JORDVERN	81
9.3 UTFORDRINGER I VESTFOLDJORDBRUKET.....	84
LITTERATUR	86
KOMMUNEARK	89

Sammendrag

Etter fire år som en del av Vestfold og Telemark fylke, ble Vestfold fylke i januar 2024 igjen et eget fylke. Vestfold er Norges nest minste fylke i areal og utgjør bare 0,7 prosent av Fastlands-Norge. Jordbruksarealet i fylket utgjør dog 19,5 prosent av totalt areal, som er den høyeste andelen av alle fylker i landet og utgjør 3,7 prosent av landets jordbruksareal. Vestfold har en allsidig jordbruksproduksjon, og jordbruket i fylket og fylkene rundt legger også grunnlaget for en omfattende, variert og viktig næringsmiddelindustri, med alt fra store samvirkebedrifter til små nisjeprodusenter.

I Norge har vi en høy selvforsyningsgrad på kjøtt, egg og meieriprodukter, mens for grønnsaker, frukt, bær, korn og kornprodukter er den betydelig lavere. Med god jord og gode forhold for å dyrke mat til mennesker utgjør Vestfolds jordbruk en betydelig del av vår fremtidige matproduksjon. I et nasjonalt matforsyningsperspektiv er det planteproduksjonene som er de viktigste produksjonene i fylket, og som utgjør de største andelene av Norges totale produksjon. Vestfolds potetbønder produserer nesten seks ganger så mye potet som fylkets innbyggere spiser gjennom året, mens grønnsaksprodusentene leverer omtrent det dobbelte av hva innbyggerne spiser per år.

I Vestfold dyrkes korn på over halvparten av den dyrkede jorda. Dette utgjør 9 prosent av landets kornareal, og her produserte fylket 16 prosent av matkornet i Norge i 2023.

I fylket finner vi nesten en fjerdedel av grønnsaksarealene i landet. Vestfold står i en gunstig posisjon til å ta større andeler av grøntmarkedet framover.

I tillegg til planteproduksjon finnes også en betydelig husdyrproduksjon, særlig svine- og fjørfekjøttproduksjon, med 6,5 og 3,6 prosent av landets totale produksjoner. Melkeproduksjonen utgjør 1 prosent av landets produksjon.

I Vestfold brukes 7,9 prosent av jordbruksarealene til økologisk produksjon. Dette ligger godt over gjennomsnittet i landet, som er 4 prosent. De største arealene brukes til eng, mens kornarealene utgjør 29 prosent. Selv om arealene med grønnsaker og poteter er små i antall dekar, utgjør de henholdsvis 34 og 21 prosent av tilsvarende andeler i landet totalt. I tillegg produseres 31 prosent av de økologiske slaktegrisene i landet her, og 9 prosent av ammekyrne.

Den samlede estimerte førstehandsverdien av hele jordbruksproduksjonen i fylket var i 2023 over 2 milliarder kroner. Planteproduksjonen utgjør 60 prosent av førstehandsverdien, mens husdyrproduksjonen utgjør 40 prosent.

Antall aktive jordbruksforetak går nedover i Vestfold, som i resten av landet. Siden 2003 har det vært en nedgang i antall foretak på 38 prosent i fylket, mot 34 prosent i landet totalt. Fra 2020 til 2023 har den prosentvise nedgangen vært mindre i Vestfold enn i landet totalt.

I 2023 driver det gjennomsnittlige jordbruksforetaket i Vestfold 348 dekar, en økning på over 50 prosent siden 2003. Dette ligger betydelig høyere enn gjennomsnittet i landet, som var 275 dekar i 2023.

Gjennomsnittsalderen for bøndene i fylket har, som i resten av landet, gått opp, og andelen over 70 år har økt fra 4 prosent i 2003 til 11 prosent i 2023. Gruppen med personlige brukere over 70 år er den eneste gruppen som har økt i antall siden 2013.

Næringsmiddelindustrien i Vestfold ligger nær både råvareprodusentene og store markeder. Her er både store og små eiere, børsnoterte selskaper, store og små samvirkeforetak og små enmannsforetak med produksjon på gården. Til sammen hadde næringsmiddelindustrien i Vestfold en omsetning på over 17,8 milliarder kroner i 2022.

Alle Vestfolds kommuner har skogeiendommer og industribedrifter innen treindustrien. Larvik er den største skogkommunen, med over 40 prosent av de produktive skogarealene. I 2023 anslås førstehåndsverdien på omsetningen til å være rundt 236 millioner, dvs. til sammen 447 704 m³ avvirket tømmervolum.

Utviklingen i sysselsatte etter næring siden 2015 viser at det har vært størst prosentvis nedgang i sysselsatte i skogbruk. Sysselsatte i skogbruk gikk ned med 11 prosent siden 2015, men tallet gikk opp igjen i 2023. Sysselsatte i jordbruk, næringsmiddelindustri og trelast-, trevare- og papirindustri har hatt en nedgang på henholdsvis 5, 4 og 1 prosent. Også antall sysselsatte i næringsmiddelindustrien økte i 2023.

Mat- og treindustrien i Vestfold sysselsetter en betydelig andel av fylkets sysselsatte. Med oppdaterte sysselsettingstall kommer vi fram til at landbruket og sekundærindustrien i Vestfold i 2023 utgjør nær 5 000 arbeidsplasser. Ved å inkludere ringvirkninger blir det mer enn 7 300 sysselsatte.

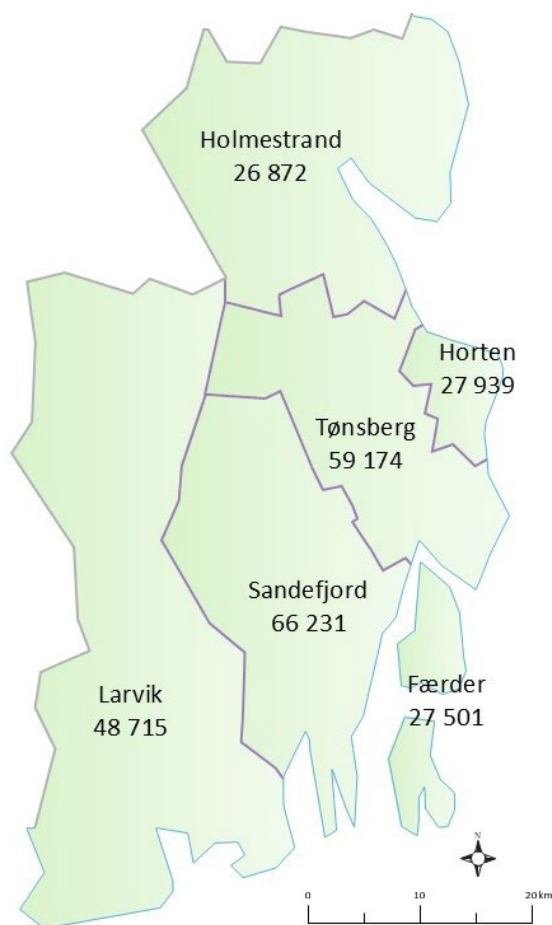
1 Matproduksjon i Vestfold

I 2022 vedtok Stortinget å oppløse det sammenslåtte fylket Vestfold og Telemark, som ble slått sammen med virkning fra 2020. Vestfold fylke består nå av 6 kommuner, slik som før sammenslåingen. Da Vestfold og Telemark ble slått sammen i 2020, ble Svelvik kommune overført til Drammen kommune (nå Buskerud fylke).

Vestfolds kommuner i 2024:

- Horten
- Holmestrand
- Tønsberg
- Sandefjord
- Larvik
- Færder

Figur 1.1 Vestfold, befolkning per kommune 2024. Kilde: Kartgrunnlag: Kartverket (Creative Commons Attribution ShareAlike 3.0), SSB, tabell 11342 og AgriAnalyse.

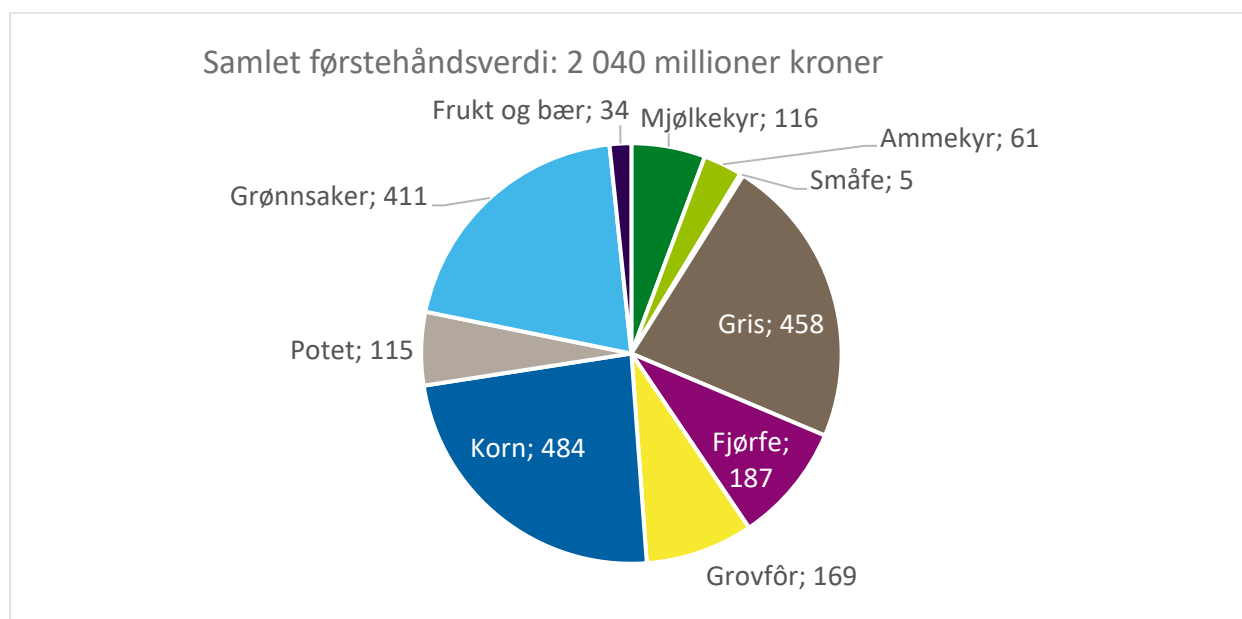
Vestfold er Norges nest minste fylke, etter Oslo kommune (som også har status som fylke), målt i areal. Fylkets befolkning utgjør 4,7 prosent av landets samlede innbyggertall og har den tredje største folketettheten blant landets fylker².

Selv om fylket er lite er det et allsidig og viktig landbruksfylke, med gode jordbruksarealer. Fylket har gode forhold for både grønnsaksproduksjon og korn. Potet og planteproduksjon er de viktigste og mest verdifulle andelene av jordbruksproduksjonen i fylket. Ikke minst er grøntproduksjonene store, og avgjørende for norsk selvforsyning.

I 2023 var den estimerte førstehåndsverdien³ av husdyr- og planteproduksjonen i Vestfold på 2 milliarder kroner. Førstehåndsverdien fordelt på produksjoner viser hvor mangfoldig jordbruket i fylket er. Det er kornproduksjonen som står for den største andelen, foran grønnsaker og svineproduksjon.

Planteproduksjonen utgjør 60 prosent av førstehåndsverdien, mens husdyrproduksjonen utgjør 40 prosent. Grønnsaker dyrkes på 4 prosent av arealene, men utgjør 20 prosent av førstehåndsverdien.

Figur 1.2 Estimert førstehåndsverdi av husdyr- og planteproduksjon i Vestfold⁴, millioner kroner, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024, AgriAnalyse.

I Vestfold finner vi 3,7 prosent av den dyrkede jorda i landet. Korn dyrkes på over halvparten av denne jorda, og i 2023 ble 8,5 prosent av de totale kornavlingene i landet produsert på disse arealene. Kornavlingene varierer mye fra år til år avhengig av bl.a. værforhold. I

² Hentet fra Wikipedia 04.07.2024. <https://no.wikipedia.org/wiki/Vestfold>

³ Førstehåndsverdien er estimerer utviklet av Statsforvalteren i Vestfold og Telemark fram til 2019.

Utgangspunktet er NIBIOs håndbok for driftsplanlegging 2019/2020 tilpasset avling og produksjoner i Vestfold og Telemark. For 2023 er estimatene gjort av AgriAnalyse med utgangspunkt i Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tidligere estimerer og NIBIOs håndbok for driftsplanlegging 2023/2024. Det legges vekt på at dette er estimerer og ikke eksakte tall.

⁴ Se fotnote over.

tabellene under har vi tatt med gjennomsnittet av kornavlingene i Vestfold og hele landet samlet i 2013-2023. Vestfolds kornavling tilsvarte også i gjennomsnitt i perioden 8,5 prosent av landets kornavling. I tillegg produseres 21,5 prosent av erter og oljefrø her. Blant husdyrproduksjonene er det svinekjøtt som utgjør den største andelen av landets totale produksjon, med 6,5 prosent.

Tabell 1.1 Vestfolds produksjon og andel av produksjon av diverse jordbruksproduksjoner i hele landet, 2023. Kilde: Landbruksdirektoratet, Råvarestatistikk.

Produksjon	Vestfold	Hele landet	Vestfolds andel (prosent)
Kumelk (1000 liter)	13 708	1 343 672	1,0 %
Svinekjøtt (tonn)	8 554	131 507	6,5 %
Fjorfekjøtt (tonn)	4 269	1 173 159	3,6 %
Småfe(tonn)	116	22 423	0,5 %
Storfe (tonn)	1 866	90 253	2,1 %
Korn (gjennomsnitt 2013-2023⁵ (tonn)	103 692	1 217 559	8,5 %
Erter og oljefrø	7 286	33 814	21,5 %
Potet (tonn)	42 337 ⁶	313 500	13,5 %
Grønnsaker på friland (tonn)	32 319	142 627	23%
Frukt (tonn)	695	24 287	3%
Bær (tonn)	1 053	8 735	12%

1.1 Areal og struktur

Vestfold fylke utgjør til sammen 2 168 km² hvorav 423 km² (423 297 dekar) er jordbruksareal (NIBIO, 2024⁷). Det vil si 19,5 prosent av totalt areal i fylket. Vestfold utgjør bare 0,7 prosent av Fastlands-Norge, men har 3,7 prosent av landets jordbruksareal (NIBIO, 2024 arealbarometeret⁸).

Svelvik kommune ble en del av Drammen kommune og Viken fylke i 2020. Kommunen hadde i 2019 2 897 dekar med jordbruksareal fordelt på 26 jordbruksbedrifter. Kommunens andel av Vestfolds jordbruksareal i drift var i 2019 under 1 prosent. Kommunen var stor på frukt og hadde over 70 prosent av fylkets fruktareal. Svelvik kommune hadde små andeler av fylkets jordbruksareal og foretak, og det vil ikke gjøre store utslag på statistikken at kommunen ikke lenger er i fylket, bortsett fra for fruktarealet.

Som i resten av landet går antall aktive jordbruksforetak nedover også i Vestfold. Siden 2003 har det vært en nedgang i antall foretak på 38 prosent i fylket, mot 34 prosent i landet totalt. Nedgangen har vært litt større i fylket prosentvis i perioden, men ser vi på de siste

⁵ Mangler tall for 2021 og 2022.

⁶ Gitt et areal på 13 371 dekar og avlinger på 3166 kilo potet per dekar (snitt for Vestfold og Telemark 2021 til 2022).

⁷ <https://arealbarometer.NIBIO.no/nb/fylker/vestfold/> Hentet 04.07.2024

⁸ <https://arealbarometer.NIBIO.no/nb/fylker/vestfold/>

årene, fra 2020 til 2023, har den prosentvise nedgangen vært mindre i Vestfold enn i landet totalt.

I 2003 utgjorde Vestfolds foretak med dyrka jord i drift 3,4 prosent av landets totale antall foretak med dyrka jord i drift. I 2023 var denne andelen 3,2 prosent.

Figur 1.3 Utvikling i antall aktive jordbruksforetak per 3. juli, 2000–2023 i Vestfold (venstre akse) og hele landet (høyre akse). Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

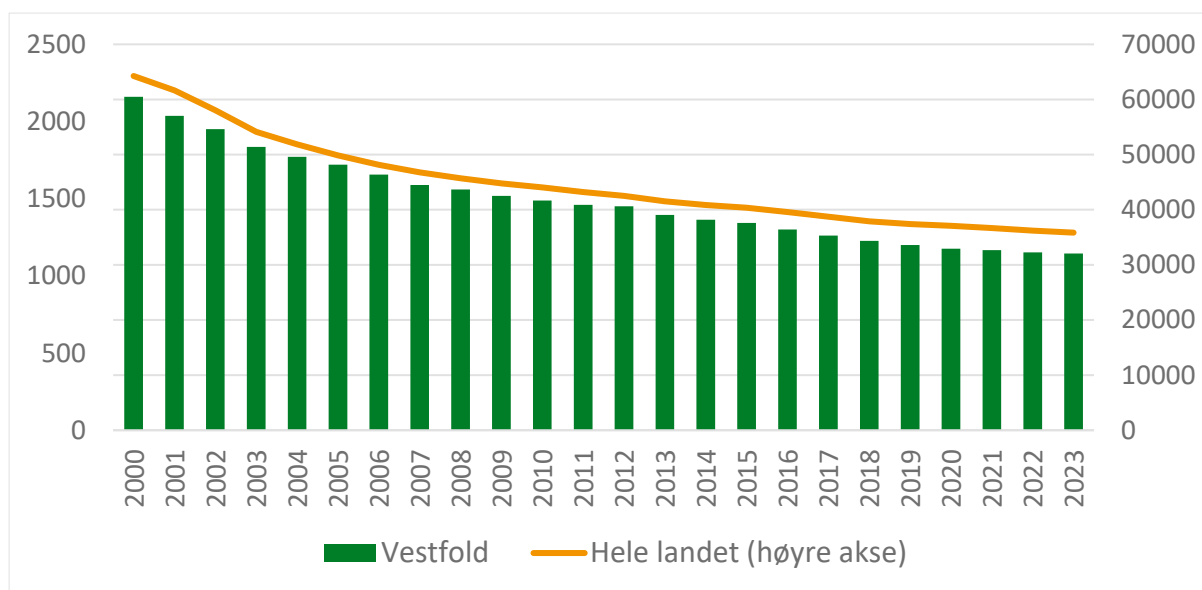
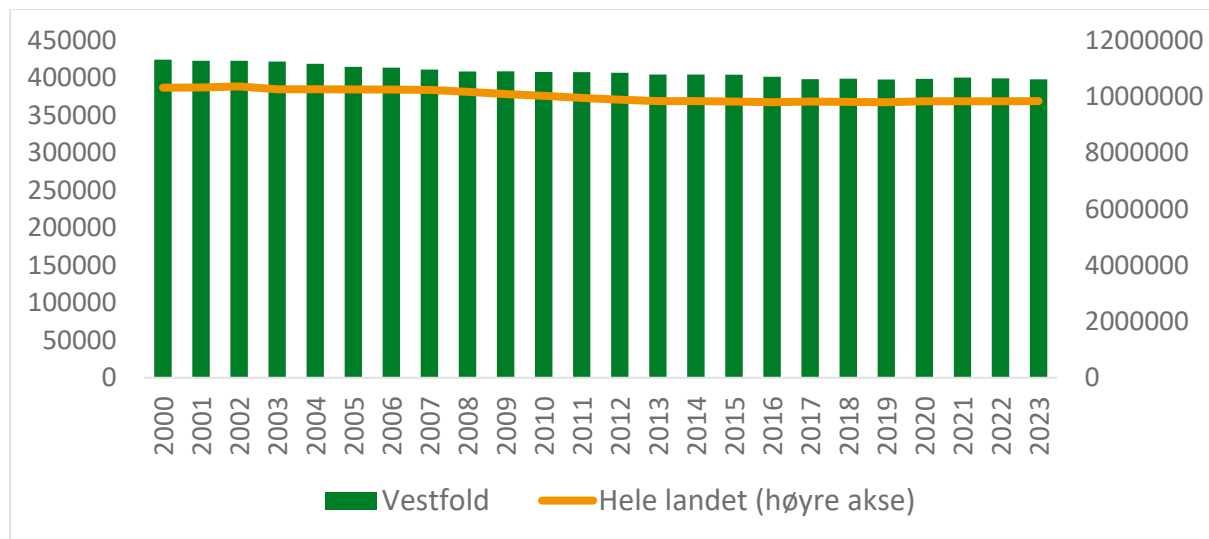

Foto: Elisabeth Larsen

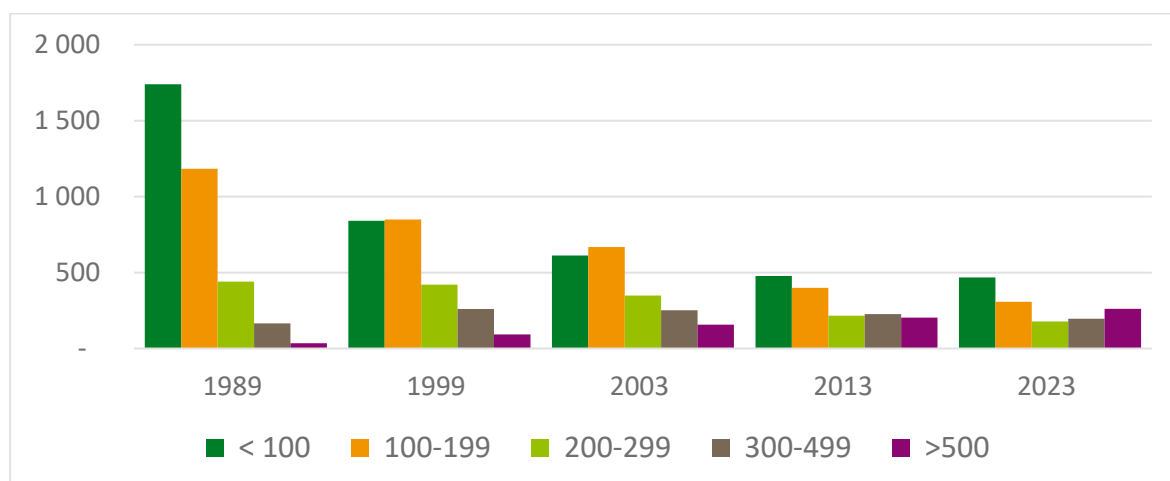
Utviklingen i jordbruksareal har vært mer stabil selv om det også her har vært en nedgang. I perioden fra 2003 til 2023 gikk jordbruksarealet i fylket ned med 5,6 prosent, mens det i landet totalt gikk ned med 4,1 prosent. I perioden fra 2013 til 2023 var nedgangen 1,5 prosent i Vestfold, mens den i landet totalt økte med 0,1 prosent. Fra 2020 til 2023 var nedgangen i Vestfold på 0,2 prosent.

Figur 1.4 Jordbruksareal i drift 2000-2023 (dekar), Vestfold (venstre akse) og hele landet (høyre akse). Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

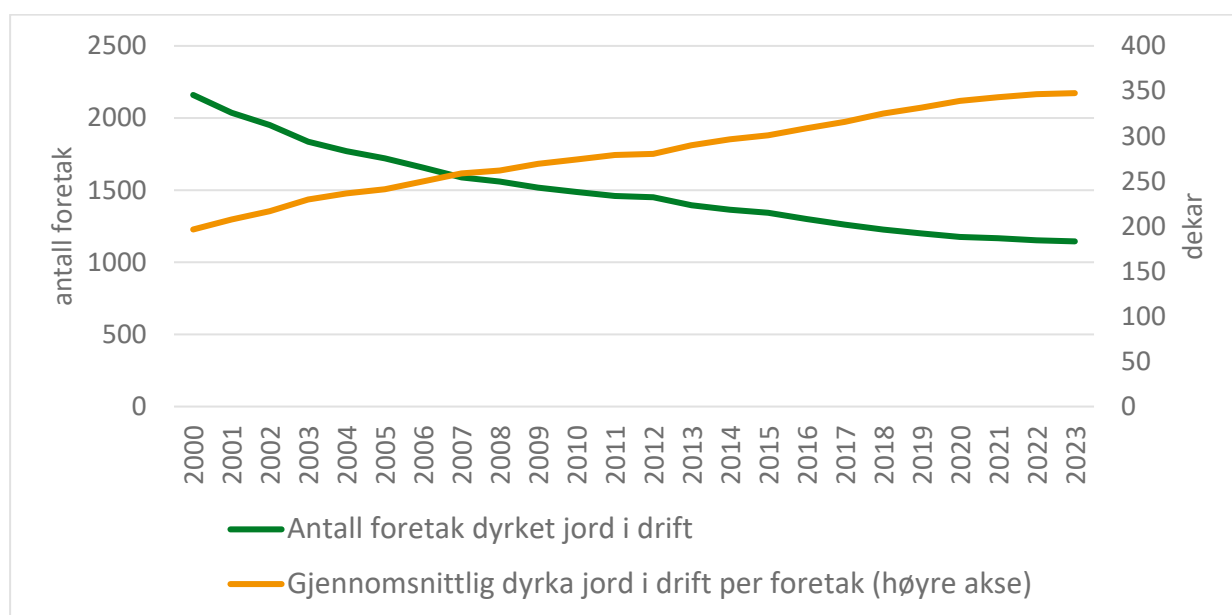
Det blir færre jordbruksforetak, men de blir også større. Dette kan både skyldes at det er de minste foretakene som i størst grad legger ned, men også at de foretakene som fortsetter, har økt arealene sine. I 1989 var det bare 35 foretak med arealer over 500 dekar (1 prosent), mens i 2023 var det 261 av de 1 411 foretakene som hadde over 500 dekar, det vil si 18 prosent.

Figur 1.5 Utviklingen i bruksstruktur blant jordbruksbedrifter i Vestfold, dekar per bruk.
Kilde: Resultatkontrollen SSB, 2024a ⁹

I 2023 hadde det gjennomsnittlige jordbruksforetaket i Vestfold 348 dekar. Det er en økning fra 290 i 2013 og 230 i 2003. Dette ligger betydelig høyere enn gjennomsnittet i landet, som var 275 i 2023. Både nedgangen i antall foretak og økningen i gjennomsnittlig størrelse per jordbruksforetak har flatet ut siden 2020.

Figur 1.6 Utvikling i antall foretak og størrelsen av jordbruksforetakene i Vestfold (høyre akse). Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

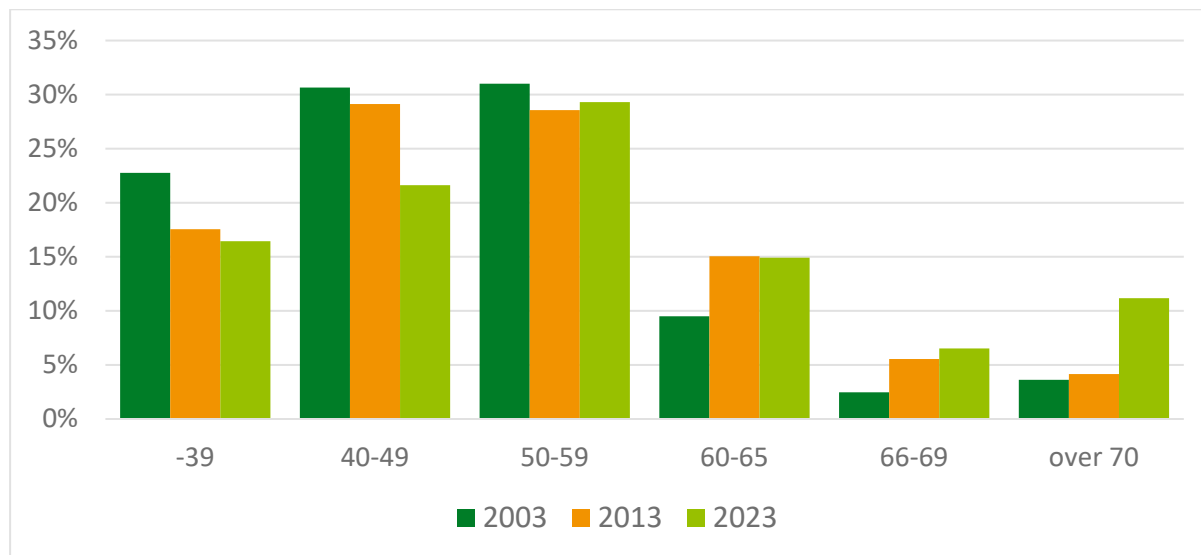
Gjennomsnittsalderen for bøndene i fylket har som i resten av landet gått opp, og andelen over 70 år har økt fra 4 prosent i 2003 til 11 prosent i 2023. Gruppen med bønder over 70 år

⁹ Resultatkontrollen for 1989-2013 og SSB for 2023.

er den eneste som har økt i antall siden 2013. Andelen bønder 66 år og eldre var 18 prosent (11 prosent over 70 år) i 2023, mens den var 10 prosent i 2003.

Mens andelen bønder under 50 år var 54 prosent i 2003, var denne andelen bare 38 prosent i 2023. For landet totalt har denne andelen gått ned fra 52 prosent i 2003 til 40 prosent i 2023.

Figur 1.7 Andel gårdbrukere etter alder i Vestfold. Kilde: Resultatkontrollen 2020 og epost SSB, 2024a.

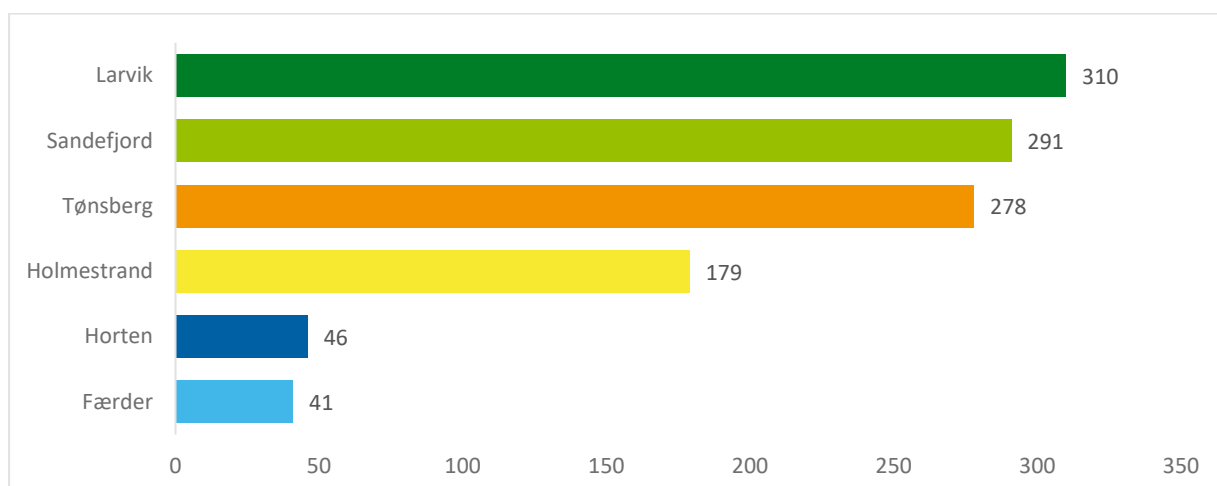
1.2 Utvikling i kommunene

Fra 2017 til 2018 ble antallet kommuner i Vestfold redusert fra 14 til 6 kommuner. Bare Horten kommune ble ikke slått sammen med en annen kommune, men det var en liten grensejustering mellom Horten og Re kommuner. Svelvik kommune ble slått sammen med Drammen og Nedre Eiker og fra 2020 var kommunen ikke lenger en del av Vestfold.

I tabellene og figurene i denne rapporten er arealene for de sammenslåtte kommunene, også brukt bakover i tid. Det vil si at selv om Tønsberg ble slått sammen med Re først i 2020 har vi lagt sammen jordbruksarealene for Tønsberg og Re også i 2013.

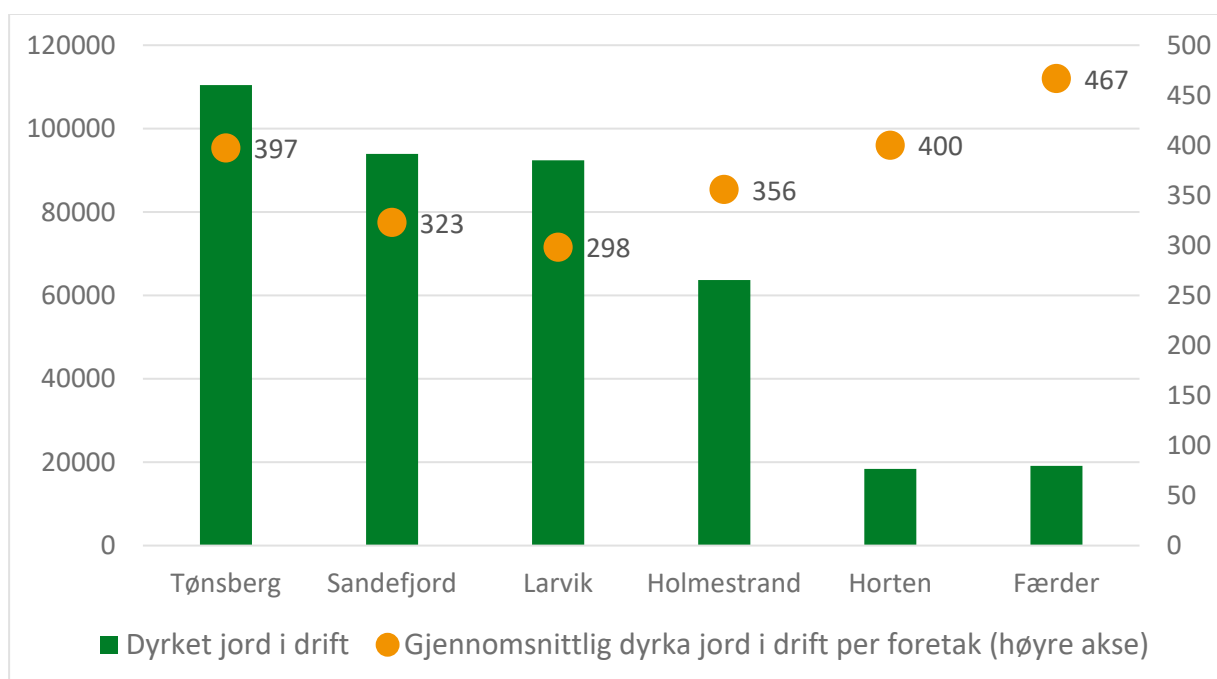
Larvik kommunen har flest foretak med dyrka jord (310 foretak), foran Sandefjord (291) og Tønsberg ((278). Totalt var det 1 145 foretak med dyrket jord i drift i 2023.

Figur 1.8 Antall foretak med dyrka jord i drift per kommune, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

Færder har færrest foretak, men disse er til gjengjeld i gjennomsnitt de største foretakene, med 467 dekar dyrka jord i drift per foretak i 2023, foran Horten (400 dekar).¹⁰

Figur 1.9 Dyrka jord i drift og gjennomsnittlig dyrka jord i drift per foretak (dekar) i 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

Vestfolds seks kommuner har hatt ulik utvikling i jordbruksarealene sine. Noe av endringene i areal per kommune kan skyldes at når jord leies ut på tvers av kommunegrenser eller fylkesgrenser, vil leiejorda i statistikken telles i den kommunen der driftssenteret ligger. Dette

¹⁰ Statistikken telles i kommunen med driftssenteret, om deler av jorda ligger utenfor kommunen vil den fortsatt telle for kommunen med driftssenteret.

kan gi store utslag på statistikken dersom én bruker med mye jord gir seg og leier ut jorda til en eller flere i andre kommuner. Mens Tønsberg har hatt en nedgang på 7 prosent, har nabokommunene Horten hatt en økning på 14 prosent og Færder en økning på 3 prosent siden 2013. Sandefjord hadde i samme periode en nedgang på 1 prosent, mens Larvik og Holmestrand hadde om lag det samme arealet i 2023 som i 2013.

Tabell 1.2 Utvikling i jordbruksareal per kommune 2013-2023¹¹. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

	Areal 2013 (dekar)	Areal 2023 (dekar)	Endring i dekar 2013- 2023	Endring i prosent 2013- 2023
Tønsberg	118886	110431	-8455	-7 %
Sandefjord	94909	93949	-960	-1 %
Larvik	92022	92404	382	0 %
Holmestrand	63814	63698	-116	0 %
Horten	16078	18398	2320	14 %
Færder	18530	19134	604	3 %

Det har vært en nedgang i antall jordbruksforetak i alle kommunene i perioden 2013 til 2023. Den største prosentvise nedgangen har vært i Sandefjord der det er 22 prosent færre foretak i 2023 enn i 2013. I Færder var det minst nedgang, fra 45 foretak i 2013 til 41 i 2023, en nedgang på 9 prosent.

Tabell 1.3 Utvikling i antall jordbruksforetak per kommune 2013-2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

	Antall foretak dyrka jord i drift 2013	Antall foretak dyrka jord i drift 2023	Endringer i antall 2013-2023	Endring i prosent 2013-2023
Tønsberg	345	278	-67	-19 %
Sandefjord	371	291	-80	-22 %
Larvik	362	310	-52	-14 %
Holmestrand	218	179	-39	-18 %
Horten	54	46	-8	-15 %
Færder	45	41	-4	-9 %

¹¹ Statistikken telles i kommunen med driftssenteret, om deler av jorda ligger utenfor kommunen vil den fortsatt telle for kommunen med driftssenteret.

Markedsføring i sosiale medier – Brødrene Freberg

Også for bønder blir det stadig vanligere å bruke sosiale medier for å vise frem hverdagen sin og for å selge sine produkter. For noen er målet å vise fram gårdsdriften og drive opplysning om matproduksjon, mens andre bruker det kun for å promotere og selge egne produkter.

Ekte Bønder.

Vi er tre brødre som dyrker helnorske råvarer. Vi er hardtarbeidende, ekte bønder du kan stole på. Det vi lager er bra saker, kortreist og med utmerket smak.

Frebergs er norsk kvalitet.

Foto: Frebergs.no

Dagens moderne bønder gjør mer enn å produsere mat, og som Brødrene Freberg fra Færder, bruker flere og flere sosiale medier til å fortelle historien bak maten og selge produktene. Instagram har vært hovedkanalen for brødrene, som tok over driften fra sine foreldre i 2012. Her viser de fram bilder og videoer til over 10 000 følgere. De er opptatt av å vise fram mangfoldet i produksjonen og kvaliteten på maten de produserer.

I 2021 vant de pris fra *Det norske måltid* i kategorien *Årets grønne* for sin Hvasser asparges. Begrunnelsen var: *Vinnerproduktet høstes for hånd gjennom sesongen med erfarne hender. Fargen er frisk og delikat, og konsistensen er knasende god. Produktet har en unik smak og er et premium grønt produkt.*

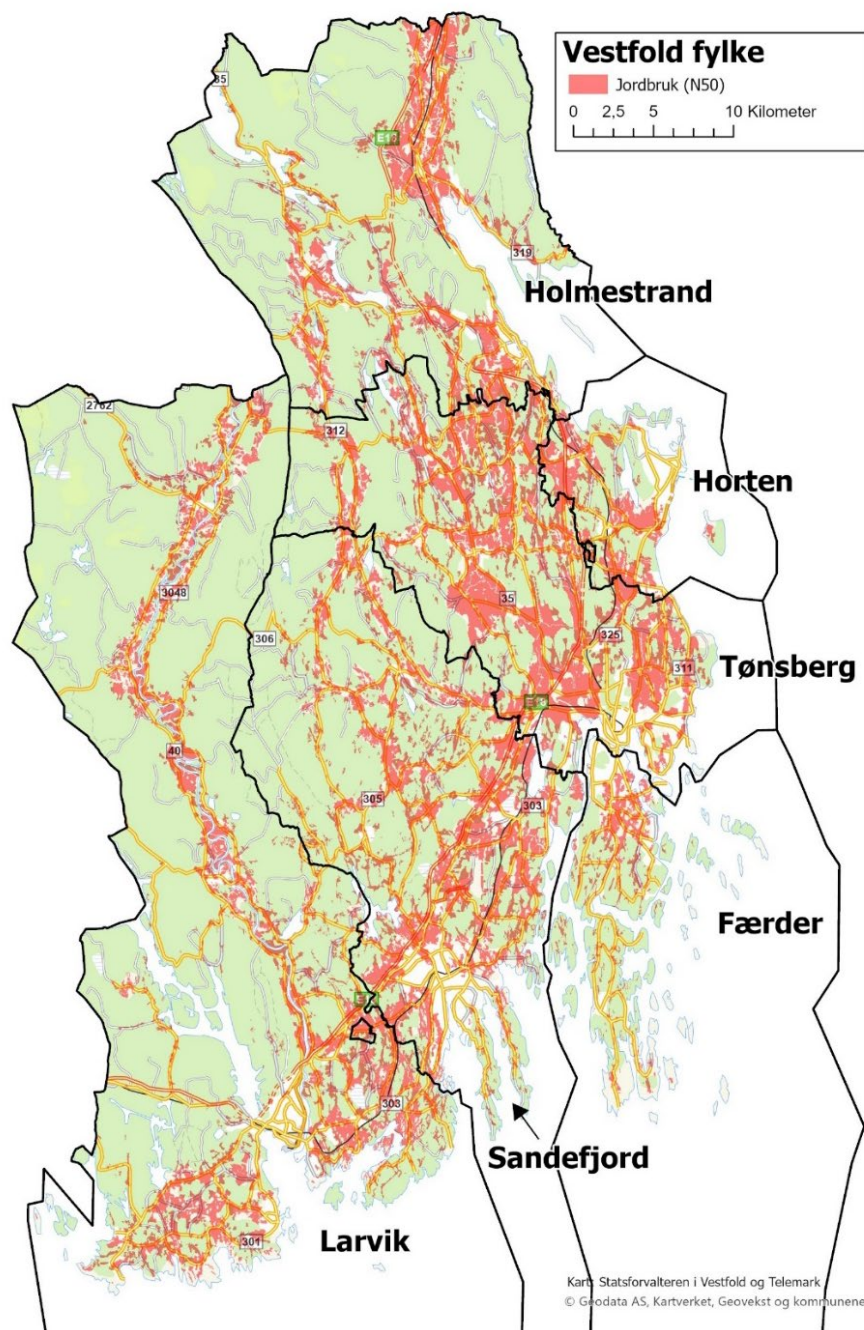
1.3 Planteproduksjon

Vestfold fylke har områder med god jord og gode vekstvilkår. Vestfoldraet som henger sammen med Østfoldraet, er en isranddannelse som strekker seg som en grusrygg fra Horten i

øst til Mølen i Larvik kommune i sørvest (Thorsnæs, 2010). I dette området ligger også de største byene i fylket.

Kartet under viser hvor den dyrka marka er i fylket. Arealene som er markert med rødt på kartet er dyrka mark.

Figur 1.10 Dyrka jord i Vestfold. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024b.

Hele 69 prosent av den dyrka jorda i Vestfold er kornareal, som utgjør 9,2 prosent av kornarealene i Norge. Grønnsaksarealene utgjør 4,1 prosent av de dyrka arealene i fylket, og

disse arealene utgjør 23 prosent av grønnsaksarealene totalt i landet. Poteter dyrkes på 3,4 prosent av arealene. Grønnsaksproduksjon krever godt jordsmonn og lang vekstsesong, og særlig langs kysten av fylket finner vi spesielt gode areal for dette.

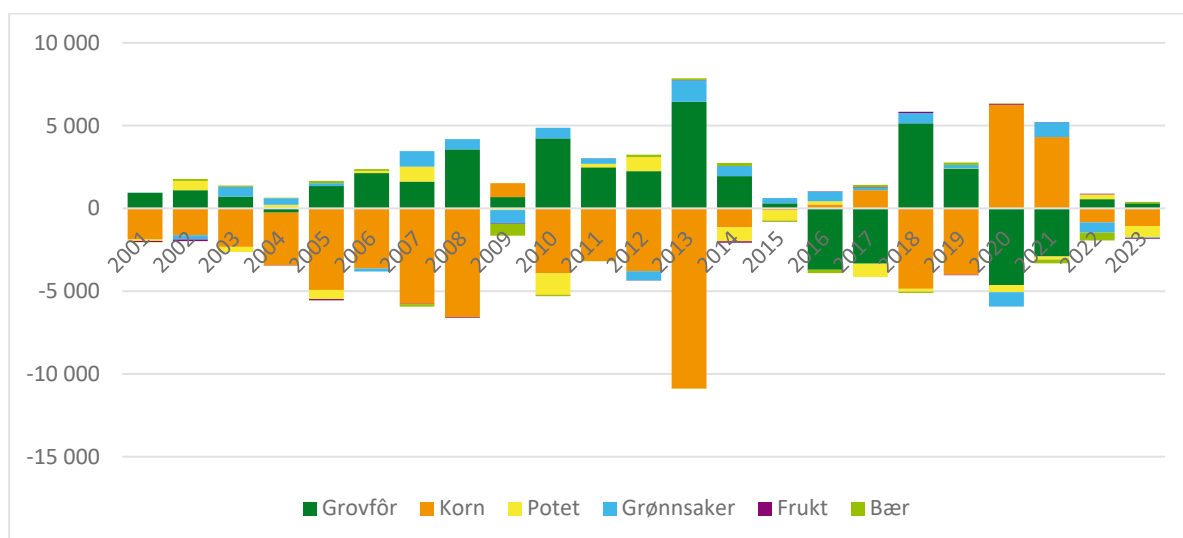
Foto: Kristian Løwe

Til tross for god jord har det totale jordbruksarealet også gått ned i Vestfold, og da spesielt arealene brukt til korn og potet, mens grovfôrproduksjonen er den som har økt mest¹².

Figuren under viser hvordan antall dekar per planteproduksjon har endret seg fra år til år. Den viser at mens kornarealene gikk betydelig ned i perioden 2001–2013 og grovfôrarealene økte mest i dekar, har dette jevnet seg ut etter 2013. I 2020 og 2021 økte kornarealene mest, mens grovfôrarealene gikk ned.

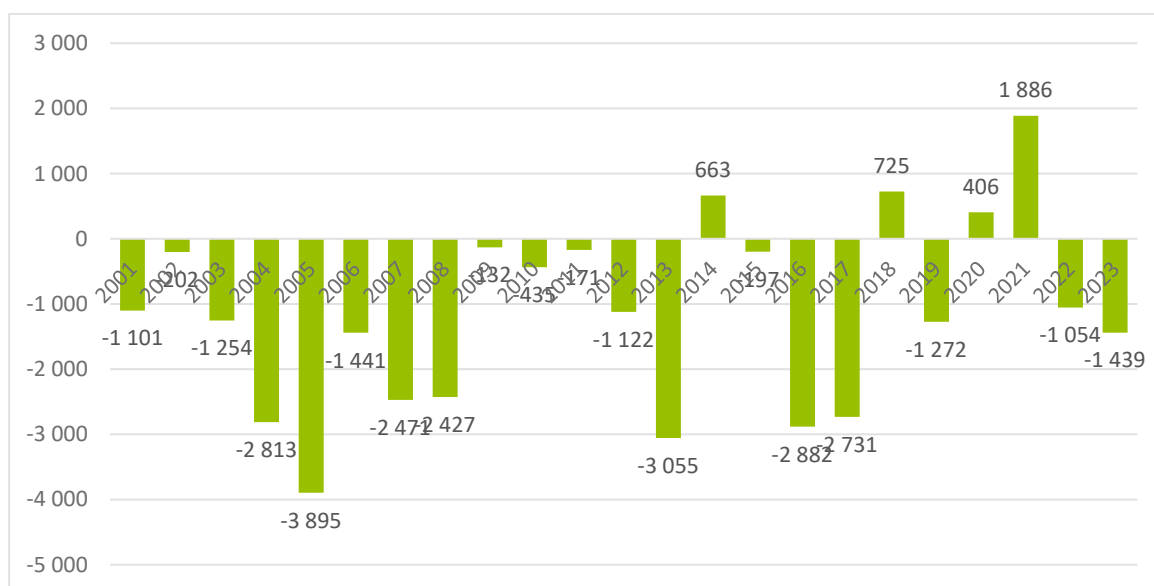
¹² Da Vestfold og Telemark ble slått sammen i 2020 ble Svelvik kommune overført til Drammen kommune (nå Buskerud fylke). Svelvik hadde små jordbruksarealer, men 71 prosent av Vestfolds fruktareal.

Figur 1.11 Endringer i dekar per planteproduksjon fra året før, 2000–2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

Endringene i fylkets samlede jordbruksareal fra et år til det neste vises i figuren nedenfor. Den største nedgangen var mellom 2004 og 2005, da det ble nesten 4 000 dekar mindre jordbruksareal, og fra 2012 til 2013 da nedgangen var rundt 3 000 dekar. Det var en økning i jordbruksarealene i fire av årene, og aller meste økte det fra 2020 til 2021, med 1 886 dekar.

Figur 1.12 Endringer i dekar med jordbruksareal fra året før, 2001-2023¹³. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

De siste årene har jordbruksarealene i fylket holdt seg stabilt rundt 400 000 dekar. Også for de forskjellige produksjonene har arealene vært relativt stabile. Kornarealene er mindre enn i 2003, men de er like store i 2023 som i 2013.

¹³ Svelvik kommune gikk til Drammen i 2020 og noe dyrka areal forsvant da fra Vestfold.

Tabell 1.4 Jordbruksareal i Vestfold, fordelt på produksjoner, 2003-2023 (1000 dekar).
Kilde: Statsforvalteren i Vestfold, og Landbruksdirektoratet, 2024.

	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
Grovfôr	69	71	74	79	85	94	96	89	97	89	90
Korn	320	312	302	297	289	275	274	275	266	277	275
Potet	16	16	17	17	16	17	15	15	14	14	13
Grønnsaker	11	12	13	13	13	14	15	16	17	17	16
Frukt	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
Bær	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Sum	420	413	410	407	406	402	403	397	397	399	396

Foto: Amund Kind

Tabellen under viser at den største andelen av jordbruksarealet i fylket brukes til kornproduksjon. Andelen var 77 prosent i 2003, mens den var 68 prosent i 2013 og 69 prosent i 2024. Grovfôrandelen har økt fra 16 prosent i 2003 til 23 prosent i 2013 og 2023. Grønnsaksarealene har økt fra 2,6 prosent av fylkets jordbruksareal i 2003 til 4,5 prosent i 2013 og 4,1 prosent i 2023. Det vil si at arealene for grønnsaker har økt med 41 prosent siden 2003, på landsbasis har grønnsaksarealene vokst med 29 prosent. I 2023 utgjorde grønnsaksarealene i fylket hele 23 prosent av landets totale grønnsaksareal. Potetarealene har

gått ned med 18 prosent i perioden, som er lavere enn totalt i landet med en nedgang på 21 prosent. I Vestfold finner vi 12 prosent av landets potetareal i 2023.

Tabell 1.5 Andeler av jordbruksareal i Vestfold brukt på forskjellige planteproduksjoner, 2003, 2013 og 2023, endringer og Vestfolds andeler av hele landet. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024

	Andel 2003	Andel 2013	Andel 2023	Endring dekar i prosent i Vestfold 2003-2023	Endring dekar i prosent i hele landet, 2003-2023	Vestfolds andel av jordbruksareal i hele landet, 2023
Grovfôr	16 %	23 %	23 %	30 %	-0,2 %	1 %
Korn	77 %	68 %	69 %	-14 %	-11 %	9 %
Potet	3,8 %	4,1 %	3,4 %	-18 %	-21 %	12 %
Grønnsaker	2,6 %	3,5 %	4,1 %	41 %	29 %	23 %
Frukt	0,2 %	0,1 %	0,2 %	-16 %	-10 %	3 %
Bær	0,5 %	0,5 %	0,4 %	-37 %	-30 %	9 %
Sum				-5,7 %	-4,1 %	4 %

Tønsberg er den største jordbrukskommunen målt i areal med dyrka jord i drift, foran Sandefjord og Larvik. Tønsberg er også kommunen med de største kornarealene (31 prosent av fylket), i tillegg til 24 prosent av grovfôrarealene og 21 prosent av potetarealene. Sandefjord kommune har de nest største jordbruksarealene, og her finner vi 24 prosent av kornarealene og 28 prosent av grovfôrarealene. Men Sandefjord har også 31 prosent av fylkets fruktareal, bare Holmestrand med 36 prosent er større på frukt. Larvik har de tredje største jordbruksarealene, men har over halvparten av potetarealene, 37 prosent av grønnsaksarealene og 28 prosent av bærarealene. Færder er en liten kommune, men er nest størst på grønnsaksareal med 35 prosent.¹⁴

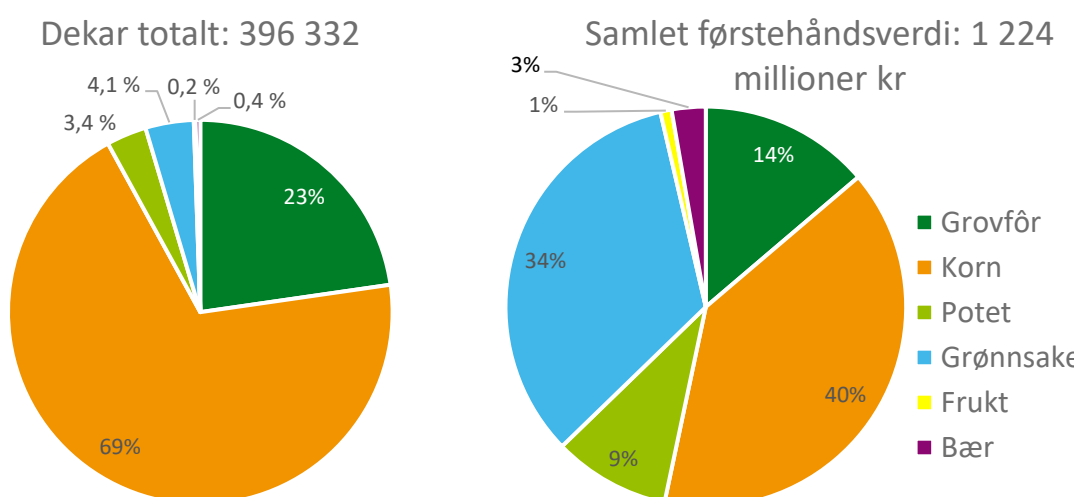
¹⁴ I statistikken har Færder kommune en betydelig større andel av fruktarealene enn arealer som faktisk brukes til fruktproduksjon i kommunen. Dette skyldes at driftssenteret for en stor fruktprodusent ligger i Færder kommune, mens arealene foretaket bruker til fruktproduksjon ligger utenfor kommunen og fylket.

Tabell 1.6 Dyrka jord i drift per kommune¹⁵ og kommunens andeler av fylkets arealer innenfor diverse planteproduksjoner, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

	Grovfôr	Korn	Potet	Grønnsaker	Frukt	Bær	Totalt (dekar)
Horten	6 %	4 %	0,8 %	5 %	1,3 %	6 %	18 105
Holmestrand	19 %	16 %	8 %	10 %	36 %	17 %	63 533
Tønsberg	24 %	31 %	21 %	9 %	7 %	11 %	110 160
Sandefjord	28 %	24 %	4 %	4 %	31 %	15 %	93 797
Larvik	19 %	22 %	57 %	37 %	8 %	28 %	91 843
Færder	4 %	3 %	10 %	35 %	17 %	23 %	18 894
Totalt Vestfold (dekar)	90 046	274 680	13 371	16 085	606	1 544	396 332

Sammenligner vi arealfordelingen med den estimerte førstehåndsverdien for planteproduksjon, ser vi at selv om kornarealene utgjør nesten 70 prosent av arealene, utgjør produksjonen 40 prosent av førstehåndsverdien, og grovfôr, som bruker 23 prosent av arealene, utgjør bare 14 prosent av førstehåndsverdien. Grønnsaksproduksjonen, derimot, bruker bare 4,1 prosent av arealene, men utgjør 34 prosent av førstehåndsverdien. Også potet, som dyrkes på 3,4 prosent av arealene, utgjør en større andel av førstehåndsverdien med 9 prosent.

Figur 1.13 Sammenligning av arealfordeling og estimert førstehåndsverdi for planteproduksjon i Vestfold, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Landbruksdirektoratet og AgriAnalyse, 2024.

¹⁵ Tallene i denne tabellen er hentet fra søknadene om produksjonstilskudd i landbruket. Disse tallene vil referere til den kommunen produsenten har sin driftsenhet. Siden det leies ut mye jord på tvers av kommunegrenser, vil disse tallene ikke være helt eksakte.

Utviklingen i antall foretak med de forskjellige planteproduksjonene viser en lignende utvikling som i resten av landet. Alle produksjoner har hatt en nedgang i antall produsenter, og til sammen har antall foretak med dyrka jord i drift gått ned med 38 prosent siden 2003, dette er litt raskere nedgang enn i landet totalt med 34 prosent. Den største nedgangen prosentvis har vært blant potetprodusenter, der det er 66 prosent færre i 2023 enn i 2003, men noe mindre enn i landet totalt på 79 prosent. Antall grønnsaksprodusenter har gått ned med 53 prosent siden 2003, som er høyere enn landet totalt. Men det var bare to færre produsenter i 2023 enn i 2013. Blant grovfôr- og bærprodusentene har nedgangen vært mindre enn i landet totalt. Det var flere av både frukt- og bærprodusentene i 2023 enn det var i 2013.

Tabell 1.7 Antall produsenter innen planteproduksjon. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.¹⁶

	Antall foretak, Vestfold		Prosentvis endring 2003-2023		
	2003	2013	2023	Vestfold	Hele landet
Grovfôr	652	645	515	-21 %	-33 %
Korn	1650	1083	867	-47 %	-44 %
Potet	261	134	90	-66 %	-79 %
Grønnsaker	196	94	92	-53 %	-49 %
Frukt	46	21	32	-30 %	-29 %
Bær	81	48	50	-38 %	-49 %
Dyrket jord i drift	1836	1395	1145	-38 %	-34 %

1.3.1 Korn

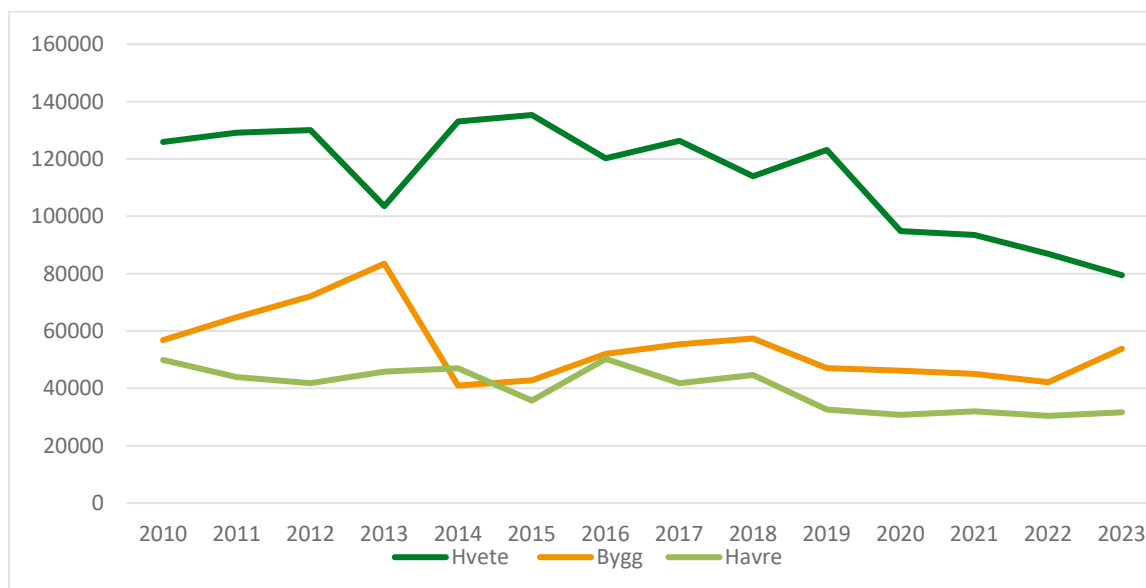
I Vestfold har antall foretak som dyrker korn gått ned hvert eneste år fra 2003 til 2023.

Nedgangen blant foretak som dyrker korn har vært 47 prosent i perioden. Denne nedgangen var større enn i hele landet samlet, der antall kornprodusenter gikk ned med 44 prosent i perioden.

Siden 2003 har antall foretak som dyrker korn blitt nesten halvert, mens antall grovfôrprodusenter har gått ned med 21 prosent. Samtidig har kornarealene gått ned med 45 000 dekar (14 prosent) mens grovfôrarealene har økt med nær 21 000 dekar (30 prosent). Det er likevel flere kornprodusenter enn grovfôrprodusenter i fylket, og blant foretakene med dyrka jord i drift har over en tredjedel kornproduksjon. Hvete dyrkes på de største arealene, men også arealene med hvete har gått nedover. Hvetearalene har gått en nedgang på over 40 prosent i perioden 2015 til 2023.

¹⁶ Svelvik kommune endret fylke i 2020 og ble en del av Viken (nå Buskerud).

Figur 1.14 Utvikling av kornarealer i Vestfold (dekar), 2010–2023. Kilde: SSB, tabell 06462.

Kornavlingene påvirkes av flere faktorer, men den viktigste er værforholdene. Dette fører til at de varierer mye fra år til år. I 2018 var det tørke, og året skiller seg ut som spesielt dårlig, også i Vestfold. Også i 2021 var avlingen lavere enn årene både før og etter. Kornarealene økte noe fra 2019, og som vi ser i figuren over, er det byggarealene som økte.

Figur 1.15 Utvikling av kornproduksjon og kornareal i Vestfold 2002–2022. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og SSB, 2024a.

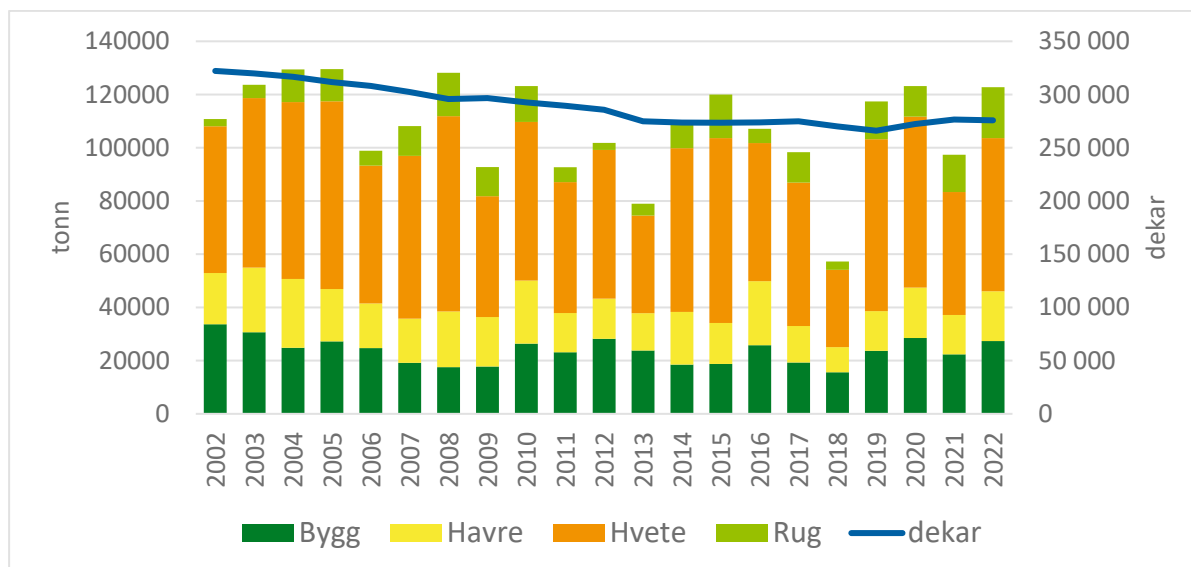

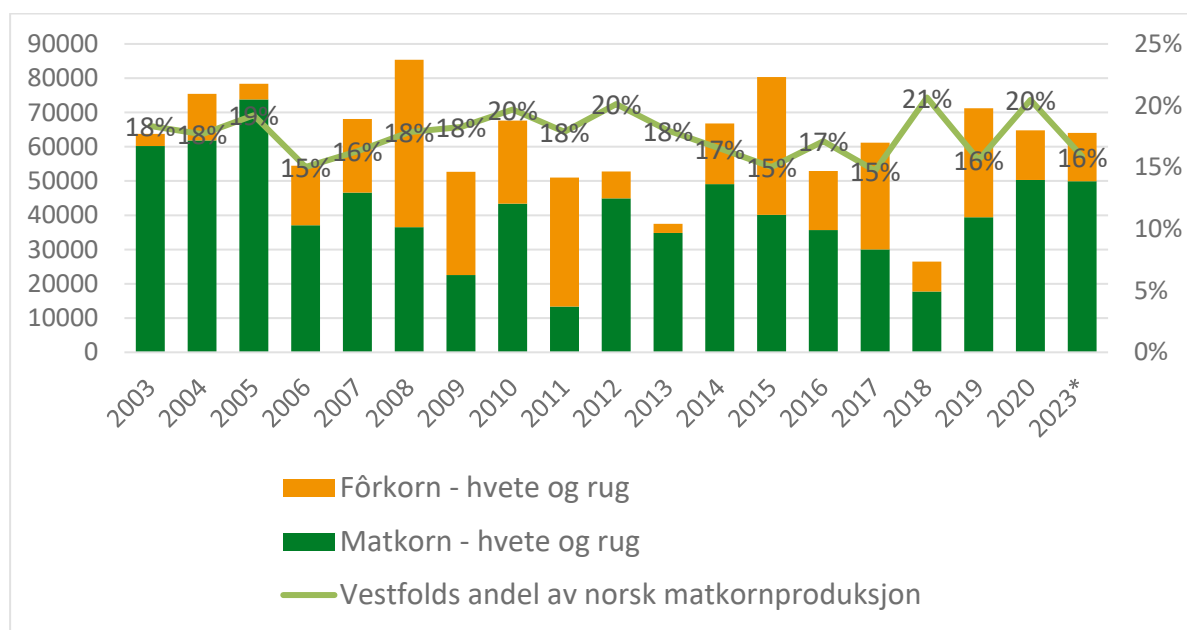
Foto: Johanne Dolven

Værforholdene har mye å si både for hvor store avlingene blir og for matkornandelen. Det er likevel ikke slik at store kornavlinger betyr stor matkornandel. Selv om 2018 hadde rekordlave avlinger, var matkornandelen 67 prosent. I perioden 2013 til 2023 varierte matkornavlingene fra 17 737 tonn i 2018 til 50 305 tonn i 2020.

I Vestfold finner vi 9 prosent av kornarealene, men andelen av norsk matkornproduksjon ligger betydelig høyere, i perioden fra 2003 til 2023 lå den på 15 prosent og opp mot 21 prosent. Dette viser hvor viktig det er å beholde disse arealene og opprettholde kornproduksjonen i fylket. Fylkets kornproduksjon er viktig for nasjonal matproduksjon og selvforsyning, og viktig som en del av norsk produksjon av plantebasert kost.

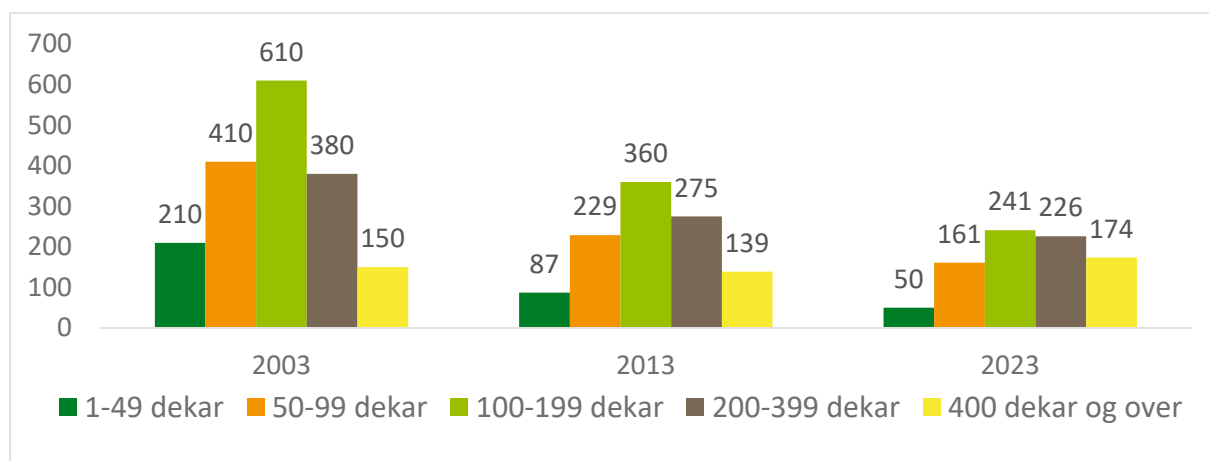
Hvete er den viktigste matkornarten i Norge, og i 2023 var 16 prosent av hvetearealene i landet å finne i Vestfold. Trenden med nedgang i hvetearealene siden 2014 vil være negativ for å kunne øke volum matkorn i fylket og landet.

Figur 1.16 Matkornproduksjon i Vestfold, 2003–2020, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024c¹⁷.

Som i resten av landet har bruksstrukturen blant kornprodusenter også i Vestfold endret seg drastisk. Det blir stadig færre kornprodusenter, og de blir større og større. Figuren under viser kornprodusentene fordelt på antall dekar med kornproduksjon. Den eneste gruppen som har vokst i antall produsenter er de med 400 dekar eller mer. I 2023 hadde 20 prosent av kornprodusentene 400 dekar eller mer.

Figur 1.17 Bruksstruktur blant kornprodusenter i Vestfold, dekar med kornproduksjon per jordbruksbedrift. Kilde: SSB, 2024a (2023) og SSB tabell 04613 (2003 og 2013)

¹⁷ Mangler tall for årene 2021 og 2022.

1.3.2 Grønnsaker og potet

I august 2024 ble Det store norske grøntløftet lansert. Grøntløftet er et samarbeid mellom aktører i verdikjeden og målet er å «øke nordmenns inntak av frukt, grønnsaker, bær og poteter fram mot 2035 i tråd med Helsedirektoratets kostråd og Landbrukets selvforsyningsstrategi (St.mld. nr. 11).» (arendalsuka.no)¹⁸ Målet er spesielt å øke forbruket av norske frukt og grønnsaker, og å nå en norskandel på 60 prosent innen 2035.

Folk bør spise mer grønt; det er viktig for folkehelsa, beredskap, og selvforsyning. Skal vi lykkes må hele verdikjeden arbeide bedre sammen.

Landbruks- og matminister Geir Pollestad under lanseringen av Det store norske grøntløftet, august 2024.

Foto: Ingvild Evju

Vestfold har en stor produksjon av grønnsaker og potet. Til sammen utgjør arealene med grønnsaker på friland 22 prosent av landet totalt, og avlingene 23 prosent av total produksjon i landet (se tabellen under). De største arealene brukes til gulrot, kepaløk og isbergsalat. I

¹⁸ <https://program.arendalsuka.no/event/user-view/22901>

tillegg til produksjonene nevnt i tabellen er Vestfold stor på de mindre og mer spesialiserte kulturene som sukkererter, vårløk og gressløk. Bønner og erter til industrien er også store kulturer i Vestfold. Vestfold har 14 prosent av potetarealene i landet.

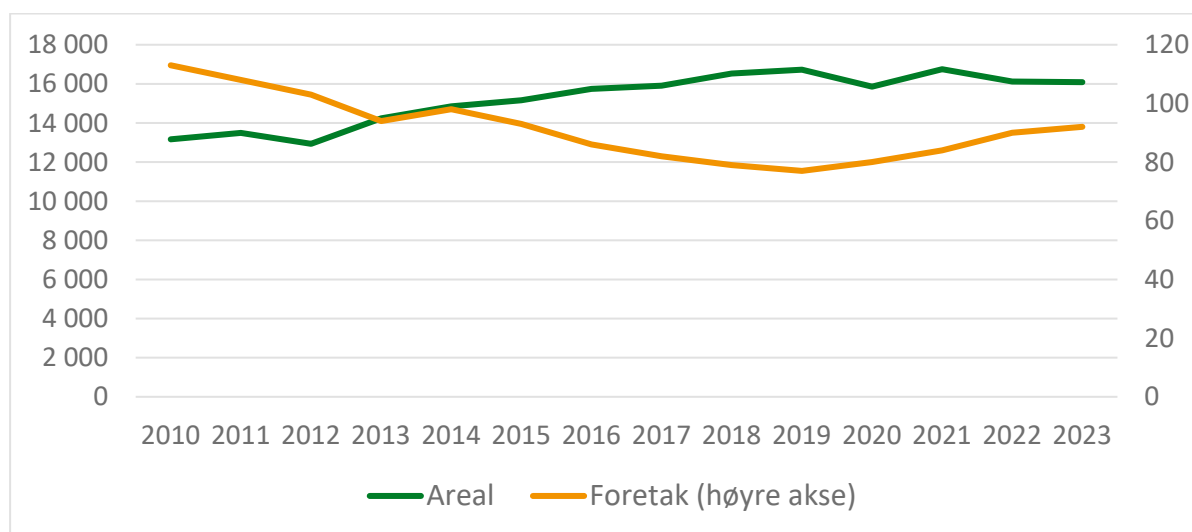
Grønnsaksavlingene vil variere fra år til år, og er også avhengig av gode værforhold i løpet av sesongen. Noen produksjoner er mer utsatt enn andre. Det kan også variere fra år til år hvor store areal produsentene bruker til de forskjellige produksjonene. Tabellen under viser kun tall fra 2023.

Tabell 1.8 Totalavling i tonn, utvalgte produksjoner, 2023. Kilde: SSB, 2024b.

	Areal grønnsaker på friland, dekar		Avling grønnsaker på friland, tonn	
	Vestfold	Andel Vestfold	Vestfold	Andel Vestfold
I alt	15 729	22 %	32 319	23 %
Av dette:				
Sommerkål	238	35 %	644	34 %
Høst- og vinterkål	138	4 %	516	4 %
Rødkål	42	9 %	144	7 %
Rosenkål	856	60 %	716	63 %
Blomkål	653	12 %	934	12 %
Brokkoli	102	3 %	61	2 %
Gulrot	3 403	23 %	11 891	27 %
Kepaløk	2 933	40 %	7 278	39 %
Rødløk	735	30 %	1 449	26 %
Purreløk	290	21 %	951	30 %
Matkålrot	388	8 %	641	7 %
Rødbete	134	10 %	149	5 %
Knollselleri	682	37 %	1 452	34 %
Mais	45	12 %	16	9 %
Isbergssalat	1 287	35 %	3 660	52 %
Hjertesalat	452	30 %	602	22 %

Antall grønnsaksprodusenter har gått opp siden 2019 og i 2023 var det 92 av dem. Arealet har holdt seg relativt stabilt de siste årene, men etter en oppgang i 2021 har det gått ned igjen de to siste årene.

Figur 1.18 Utvikling i grønnsaksareal og foretak med grønnsaksareal i Vestfold. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.

1.3.3 Bær

Larvik er kommunen med størst bærareal i fylket, og jordbær er den klart største bærproduksjonen. Også for bærprodusentene er været avgjørende og det kan være stor variasjon i avling fra år til år. Tabellen under viser kun tall for 2023.

Tabell 1.9 Totalavling i tonn, utvalgte produksjoner, 2023. Kilde: SSB, 2024b.

	Areal bær, dekar		Avling bær, tonn	
	Vestfold	Andel Vestfold	Vestfold	Andel Vestfold
I alt	1 502	10 %	1 053	12 %
Av dette:				
Jordbær	1 338	15 %	976	16 %
Bringebær	109	4 %	70	4 %
Solbær	9	0 %	..	..
Blåbær	17	9 %	..	..
Andre bær	29	4 %	..	..

Med klimaendringer og høyere gjennomsnittstemperaturer har bærprodusenter i Vestfold også prøvd ut nye bærsorter som Haskap, og også druer og vinproduksjon. Dette er ikke store arealer foreløpig, men det har vært en økende interesse (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024d).

Blant jordbærprodusentene har det blitt mer og mer vanlig med tunnel- og tabletop-produksjon. Da flyttes produksjonen inn under tak og opp i et vekstmedium i plastbakker. Denne produksjonen gjør det også lettere å kontrollere klimatiske forhold, og da man bytter ut jordbærplantene årlig, er det heller ikke noe problem med jordbærsmuttbilla. Avlingene øker i forhold til frilandsproduksjon, og siden plukkingen er enklere trenger man færre plukkere.

1.3.4 Frukt

Det produseres også frukt i fylket. Etter at Svelvik kommune byttet fylke i 2020 er det Holmestrand som er kommunen med størst produksjon. Epler er den største produksjonen. I fruktproduksjon har det skjedd en effektivisering med tettere plantinger og større avlinger per areal de siste årene.

Tabell 1.10 Totalavling i tonn, utvalgte produksjoner, 2023. Kilde: SSB, 2024b.¹⁹

	Areal frukt, dekar		Avling frukt, tonn	
	Vestfold	Andel Vestfold	Vestfold	Andel Vestfold
I alt	641 ²⁰	3 %	695	3 %
Av dette:				
Eple	455	3 %	620	3 %
Pære	15	2 %	18	3 %
Plomme	57	1 %	51	3 %
Moreller	..	..	..	..
Kirsebær	..	..	..	..
Annen frukt	111	49 %	5	29 %

1.3.5 Veksthus

Produksjon i veksthus vil ikke inngå i tallene for de med produksjonstilskudd dersom eieren ikke har et areal på friland der det søkes om tilskudd til andre produksjoner som er berettiget produksjonstilskudd, og tallene vil dermed være noe ufullstendige.

I Vestfold produseres blomstrende potteplanter, utplantingsplanter, grønnsaker, urter og oppal av småplanter til grønnsaksproduksjon på til sammen 107 250 kvm²¹.

Blomsternæringen er en konkurranseutsatt næring som har vært gjennom store endringer. Helårsprodusenter er stort sett større gartnerier, og de mindre gartneriene produserer kun utplantingsplanter til vår- og sommersalg. I Vestfold er det flere gartnerier som selger hele sin produksjon gjennom egne utsalg fra gartneriet, men den største omsetningen av utplantingsplanter og potteplanter skjer gjennom hagesentre, dagligvare- eller blomsterbutikker.

¹⁹ SSB publiserer ikke tall når produksjonene blir for små.

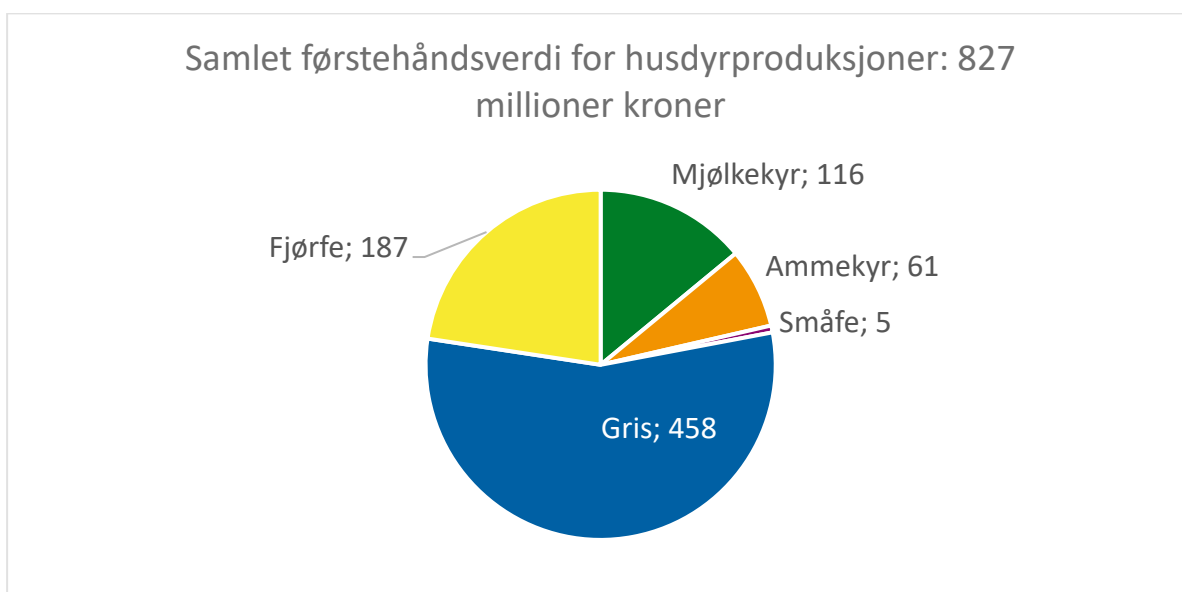
²⁰ Noe av fruktproduksjonen i statistikken er registrert for Vestfold, selv om selve arealene og produksjonen foregår utenfor fylket. Dette skyldes at driftssenteret ligger i fylket mens arealene foretaket bruker til fruktproduksjon ligger utenfor fylket.

²¹ Kilde: Anders Sand, Norsk Gartnerforbund, 2024

1.4 Husdyrproduksjon

Vestfold har også en variert husdyrproduksjon, der svineproduksjonen skiller seg ut med om lag halve andelen av den estimerte førstehåndsverdien. Fjørfe er den neste største produksjonen, målt i estimert førstehåndsverdi, foran melkekyr og ammekyr.

Figur 1.19 Førstehåndsverdi for husdyrproduksjon i Vestfold i 2023, millioner kroner. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, Landbruksdirektoratet og AgriAnalyse, 2024.²²

Tabell 1.11 viser antall foretak med de forskjellige husdyrproduksjonene. Vi ser at det er flest foretak som har sau og ammekyr blant husdyrprodusentene. I perioden 2003–2023 er det bare foretak med ammekyr som har økt på landsbasis, men i Vestfold har også disse blitt færre. Den største nedgangen har vært blant melkeprodusenter (59 prosent), foran foretak med purker (58 prosent), slaktekyllinger (51 prosent) og slaktegris (50 prosent). Antall foretak med ammekyr var høyere i 2023 enn i 2013, mens antall foretak med verpehøner var uendret.

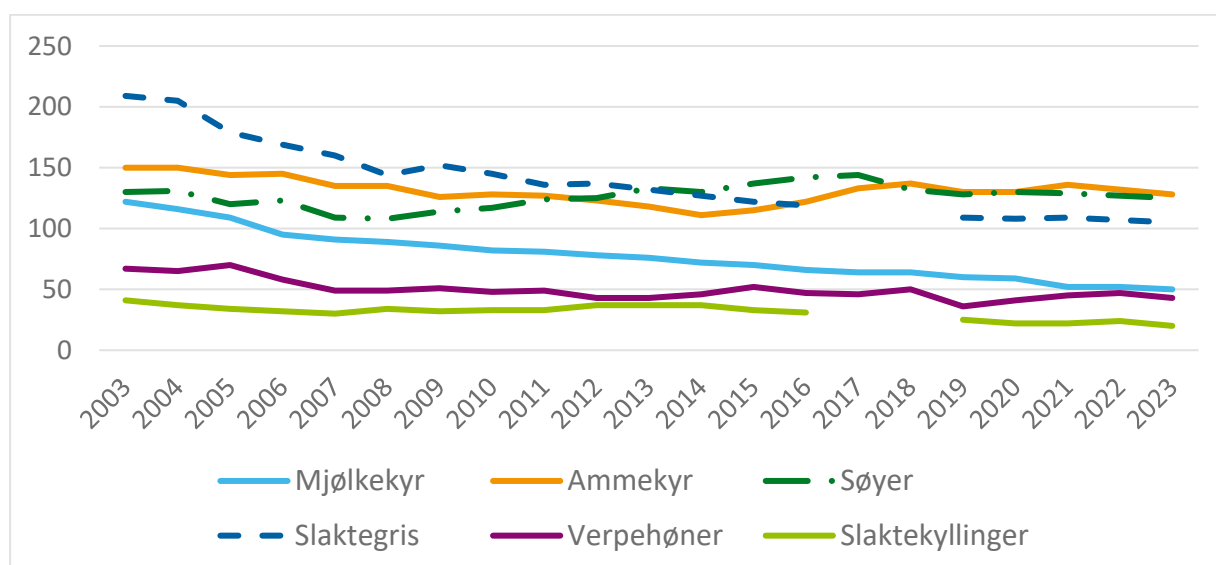
²² Førstehåndsverdien er estimerer utviklet av Statsforvalteren i Vestfold og Telemark fram til 2019. Utgangspunktet er NIBIOs håndbok for driftsplanlegging 2019/2020 tilpasset avling og produksjoner i Vestfold og Telemark. For 2023 er estimatene gjort av AgriAnalyse med utgangspunkt i Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tidligere estimerer og NIBIOS håndbok for driftsplanlegging 2023/2024. Det legges vekt på at dette er estimerer og ikke eksakte tall.

Tabell 1.11 Antall foretak med diverse husdyrproduksjoner i Vestfold. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Landbruksdirektoratet, 2024.

	Antall foretak			Prosentvis endring 2003–2023	
	2003	2013	2023	Vestfold	Hele landet
Melkekyr	122	76	50	-59 %	-63 %
Ammekyr	150	118	128	-15 %	7 %
Søyer	130	133	125	-4 %	-30 %
Purker	130	67	54	-58 %	-65 %
Slaktegris	209	132	105	-50 %	-56 %
Verpehøner	67	43	43	-36 %	-55 %
Slaktekyllinger	41	37	20	-51 %	-3 %
Ender, kalkuner og gjess	12	16	11	-8 %	-66 %

Figuren under viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter med husdyr fra år til år i perioden 2003 til 2023. For noen produksjoner er trenden en fortsatt nedgang, mens andre produksjoner har flatet ut eller økt litt de siste årene.

Figur 1.20 Jordbruksbedrifter i Vestfold med husdyr, 2003–2023²³. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Landbruksdirektoratet.

²³ Mangler tall for slaktegris og slaktekylling for 2017 og 2018.

Foto: Ellen H. Rosnes

Alle kommunene i Vestfold har husdyrproduksjon. Sandefjord og Tønsberg har de største andelene melkekyr, sau og gris (se tabellen under). Tønsberg er også størst på antall ammekyr foran Holmestrand og Sandefjord, mens Larvik og Tønsberg er størst på verpehøner. Sandefjord er også størst på slaktekyllinger.

Tabell 1.12 *Kommunenes andel av Vestfolds husdyr, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, og Landbruksdirektoratet, 2024.*

	Horten	Holmestrand	Tønsberg	Sandefjord	Larvik	Færder
Melkekyr	4 %	21 %	29 %	32 %	12 %	2 %
Ammekyr	5 %	26 %	32 %	25 %	10 %	2 %
Søyer	9 %	16 %	22 %	26 %	19 %	7 %
Slakta lam	11 %	17 %	25 %	25 %	17 %	6 %
Purker	1 %	10 %	38 %	39 %	11 %	-
Slaktegris	1 %	11 %	45 %	35 %	9 %	-
Verpehøner	6 %	1 %	33 %	21 %	28 %	12 %
Slaktekyllinger	4 %	6 %	21 %	53 %	16 %	-
Slakta ender, kalkuner og gjess			30 %	44 %	26 %	-

Mens det har vært en nedgang i antall melkekyr på 20 prosent siden 2003, har antall ammekyr økt med 92 prosent, som vist i tabell 2.13 under. Også antall søyer og ender, kalkuner og gjess

har økt i perioden. Siden 2006 har det vært flere ammekyr enn melkekyr i fylket. Størst nedgang prosentvis i Vestfold har det vært i antall purker og slaktekyllinger.

Tabell 1.13 Antall husdyr i diverse husdyrproduksjoner. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024.

	Antall husdyr			Prosentvis endring 2003–2023	
	2003	2013	2023	Vestfold	Hele landet
Melkekyr	2 781	2 543	2 221	-20 %	-27 %
Ammekyr	1 930	2 852	3 709	92 %	119 %
Søyer	3 433	4 511	4 312	26 %	-14 %
Purker	6 975	6 007	4 049	-42 %	-28 %
Slaktegris	104 085	127 329	96 412	-7 %	9 %
Verpehøner	146 381	127 442	127 352	-13 %	25 %
Slaktekyllinger	2 608 708	2 693 744	1549 158	-41 %	103 %
Ender, kalkuner og gjess	134 234	236 125	274 836	105 %	64 %

1.5 Økologisk produksjon

I Vestfold utgjør det økologiske arealet 7,9 prosent av samlet jordbruksareal, som er større enn i landet totalt med 4 prosent.

I Vestfold er det 107 produsenter som er godkjent av Debio, det vil si om lag 5,5 prosent av jordbruksforetakene i fylket.

Tabell 1.14 Økologisk areal i Vestfold, hele landet, 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark (totalt jordbruksareal).

	Økoareal (dekar)	Andel økologisk areal av samlet jordbruksareal
Vestfold	31 607	7,9 %
Hele landet	395 526	4,0 %
Vestfolds andel av landet totalt	6,5 %	

Det er eng som utgjør de største økoarealene i fylket (52 prosent), mens kornarealene utgjør 29 prosent. Kornarealene utgjør 12 prosent av de økologiske kornarealene totalt i landet. Areal brukt til engfrø og annet frø i Vestfold utgjør 76 prosent av Norges totale areal brukt til økologiske engfrø og annet frø.

Vestfold er spesielt store på økologiske grønnsaker og poteter i et nasjonalt perspektiv, og arealene utgjør henholdsvis 34 og 21 prosent av tilsvarende areal i landet totalt.

Tabell 1.15 Økologisk jordbruksareal fordelt på produksjoner, 2023. Kilde: Debio, 2024.

	Økologisk jordbruksareal i Vestfold (dekar)	Andel av økologisk areal i Vestfold	Økologisk jordbruksareal i hele landet (dekar)	Vestfolds andel av økologisk jordbruksareal i hele landet
Innmarksbeite	1 401	5,2 %	69 811	2,0 %
Fulldyrka eng og overflatedyrka eng	13 853	52 %	240 527	5,8 %
Grønnngjødsling	269	1,0 %	3 906	6,9 %
Korn og oljevekster	7 726	29 %	66 365	12 %
Engfrø og annet frø til modning	1 427	5,3 %	1 882	76 %
Poteter	178	0,7 %	844	21 %
Grønnsaker	1 146	4,3 %	3 371	34 %
Frukt	101	0,4 %	2 156	4,7 %
Bær	45	0,2 %	1 166	3,9 %
Urter	10	0,04 %	108	9,0 %

Innen økologisk husdyrproduksjon er det spesielt slaktegrisproduksjonen som skiller seg ut i nasjonalt perspektiv. I 2023 var 31 prosent av antall slaktegris i landet i Vestfold. Vestfolds andel av verpehøns og ammekyr var henholdsvis 9 og 10 prosent av landet som helhet, mens også melkekyr og andre storfe var over 6 prosent.

Tabell 1.16 Økologisk husdyrproduksjon, antall dyr, 2023. Kilde: Debio, 2024.

	Ammekyr	Melkekyr	Andre storfe	Sau og lam	Slaktegris	Verpehøns- egg
Vestfold	420	470	1 021	1 061	800	28 879
Hele landet	4 621	7 121	16 586	43 286	2 580	286 629
Vestfolds andel	9,1 %	6,6 %	6,2 %	2,5 %	31,0 %	10,1 %

Et av hovedargumentene for myndighetenes satsing på økologisk landbruk, er at det tas ekstra miljøsinn i produksjonen, og at driftsformen dermed har en viktig rolle som et korrektiv og en spydspiss i arbeidet for å gjøre norsk landbruk mer miljøvennlig og bærekraftig. Det finnes mange eksempler på hvordan endringer i regelverk/ordninger i det konvensjonelle landbruket har en direkte forbindelse til økologisk landbruk. Innen økologisk grønnsaksproduksjon er et eksempel fiberduk eller insektnett, som har vært brukt i lang tid mot insektangrep. Dette har blitt tatt mer og mer i bruk blant konvensjonelle produsenter også da det har blitt stadige strengere regler for hvilke kjemiske sprøytemidler som er tillatt også i denne driftsformen (Bioforsk, 2014).

I «Nasjonal strategi for økologisk jordbruk» står det at regjeringens mål er «å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet». I 2018 avviklet Norge målet om 15 prosent økologisk jordbruksareal og erstattet det med det mer flyktige og ikke etterprøvbare målet: «... mål er å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet»

(Landbruks- og matdepartementet, 2018, s.2). Midtveisevalueringen av strategien utført av Oxford fastslo bl.a.at uten tallfestet produksjonsmål vil en hovedutfordring være at arbeidet med økologisk produksjon ikke prioriteres. Videre gjør mangelfull statistikk det vanskelig å vurdere effekten av tiltak. En rapport fra AgriAnalyse om offentlig innkjøp av økologiske varer i kantiner i Viken fylkeskommune, viste at tilgang til varer var en av de største flaskehalsene (Bunger og Eldby, 2024). Det vil si at mengde solgt ikke nødvendigvis tilsvarer etterspurt mengde.

For omsetning av økologiske produkter er tallene mangelfulle, særlig ned på fylkesnivå. Landbruksdirektoratet publiserer hvert år en rapport om produksjon av økologiske jordbruksvarer, og der ser de også på omsetningen av økologiske produkter i forskjellige kanaler. I den siste rapporten fra 2023 fastslo de at omsetningen økte med 0,5 prosent fra 2022 til 2023, men på grunn av økte matvarepriser var det kun økning i omsetning og ikke i volum. For andre salgskanaler som storhusholdning, bakerier, spesialbutikker, Bondens marked og Vinmonopolet har det også vært økt omsetning, til sammen 3,9 prosent.

Det er likevel store mangler i tallene fra Landbruksdirektoratet, da de ikke har tall på netthandel, som fra Oda og Dyrket.no, og heller ikke direktesalg.

Siden det er vanskelig å måle etterspørsel etter økologiske produkter vil det også være umulig å si om man når målet som er satt i den nasjonale strategien.

Rosnes Gårdsdrift

Rosnes Gårdsdrift AS produserer økologiske grønnsaker på friland. Gården ble økologisk godkjent i 1987. Rosnes Gårdsdrift jobber kontinuerlig med å effektivisere produksjonen og bruker nå solcelledrevet lukerobot for å få ned arbeidskostnadene per kultur.

Nabosamarbeid med en gård som har melkekuer og korn fungerer veldig godt og er verdifullt i et godt vekstskifte. Dyra blir også føret opp med grønnsaker som ikke er salgbare.

Nabosamarbeidet gir godt vekstskifte, bedre næringstilgang og kontroll på ugraset.

Rosnes Gårdsdrift pakker grønnsaker hele året, og når den norske sesongen er over og lagrene er tomme, importerer de økologiske utenlandske varer som pakkes på gården.

Foto: Per Erik Rosnes

Kilde: dyrket.no og tekst godkjent av Per Erik Rosnes

2 Næringsmiddelindustri

Å bevare jordbruksproduksjonen i Vestfold er viktig for å bevare både matproduksjon og sysselsetting i området. Matindustrien, inkludert fisk, er den største fastlandsindustrien i Norge og sysselsetter nesten 50 000 personer i bedrifter spredt over hele landet. Det meste av matindustrien er fullstendig avhengig av norske råvarer fra jordbruk, fiske og havbruk. Det regnes som lite sannsynlig at industrien vil importere billige råvarer for å foredle dem dyrt i Norge, da det heller vil lønne seg å importere ferdigvarer (Hillestad & Smedshaug, 2013).

I Vestfold ligger næringsmiddelindustrien nær både råvareprodusentene og store markeder. Næringsmiddelindustrien i fylket er som jordbruket – mangfoldig i både størrelser og produksjon. Her er både store og små eiere, børsnoterte selskaper, store og små samvirkeforetak og små enmannsforetak med produksjon på gården. Til sammen utgjør næringsmiddelindustrien en betydelig andel av Vestfolds industri.

Tabellen under viser tall for produksjon av nærings- og nytelsesmidler (unntatt drikkevarerindustri) for det «nye» Vestfold fylke. Med få enheter i Horten publiseres ikke tall for sysselsetting og omsetning for kommunen. Omsetning i næringsmiddelindustrien i Vestfold i 2022 var til sammen om lag 18 milliarder kroner (uten Horten).

Tabell 2.1 Antall bedrifter, omsetning og sysselsatte i næringsmiddelindustri, Vestfold, 2022. Kilde: SSB, tabell 12937 og SSB, 2024c.

	Sysselsatte	Omsetning (1 000 kr)	Bedrifter
Horten*	...	...	5
Holmestrand	49	105 973	15
Tønsberg	1 066	6 100 039	31
Sandefjord	757	9 841 066	31
Larvik	502	1 743 920	35
Færder	62	54670	6
Vestfold**	2 436	17 845 668	118

Noe av suksessen bak næringsmiddelindustrien i Vestfold skyldes at den er stor og med aktører i mange sektorer innenfor industrien. Sektorer som fisk og drikkevarer er også viktige for melk, kjøtt og grønt fordi det gir jobbmuligheter og ulike karriereveier innenfor industrien. Slik sett skaper den både et større rekrutteringsgrunnlag for de ulike bedriftene og gjør det mer aktuelt å gå inn i sektoren for den enkelte. Dette gir også et gunstig utgangspunkt for utdanning innenfor bl.a. restaurant- og matfag og næringsmiddelteknologi. Videre gir det grunnlag for en større leverandørsektor av maskiner og varer som industrien trenger i stort.

Tabellen under viser bedrifter innen næringsmiddelindustri og et utvalg andre bedrifter med jordbruksrelaterte næringer, med 10 eller flere ansatte. I denne lista er tallene for bedrifter med hovedkontor i Vestfold fra Brønnøysundregisteret. I tillegg kommer omsetning

til bedrifter med hovedkontor utenfor Vestfold, som Nortura, Tine og Findus. Vi ser at i tillegg til de store samvirkebedriftene finner vi også mange små og mellomstore bedrifter med stor variasjon i råvarebruk og produksjon.

Tabell 2.2 De største arbeidsgiverne innen næringsmiddelindustri og et utvalg andre bedrifter med diverse jordbruksrelaterte næringer, med 10 ansatte eller mer, 2024. Kilde: Brønnøysundregisteret, Tine, AgriAnalyse og Vestfold Bondelag.

Produksjon av kjøtt- og fjørfevarer	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Fatland Sandefjord AS	Sandefjord	164	10.130
Gårdsand AS	Tønsberg	88	10.130
Stanges Gårdsprodukter AS	Tønsberg	70	10.130
Per's Kjøkken AS	Sandefjord	39	10.130
Bjerke Spekemat & Delikatesse AS	Larvik	34	10.130
Kanda AS	Larvik	31	10.130
Slakter Eftedal AS	Larvik	27	10.130
Th A Abrahamsen AS	Larvik	18	10.130

Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker ellers	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Norrek Dypfrys AS	Larvik	100	10.390
Larvik Løk AS	Larvik	30	10.390
Bonden Grønthandel AS	Holmestrand	17	10.390
Grønt Partner AS	Larvik	16	10.390

Produksjon av brød og ferske konditorvarer	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Baxt Lierne AS	Larvik	83	10.710
Nøtterø Bakeri & Konditori engros AS	Færder	70	10.710
M Marcussen Eftf. AS	Sandefjord	50	10.710
Jensens Conditori AS	Larvik	25	10.710
Godt og Hjemmelaget AS	Holmestrand	24	10.710
Baker Nilsen AS	Horten	22	10.710
Nevlunghavn Bakeri & Conditori A/S	Larvik	22	10.710
Majas Bakeri AS	Larvik	19	10.710
With AS	Tønsberg	16	10.710
Majas Surdeigsbakeri AS	Larvik	15	10.710
Akers Bakeri AS	Sandefjord	12	10.710

Bearbeiding og konservering av kjøtt	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Best Food AS	Sandefjord	31	10.110
Fatland Salg AS	Sandefjord	18	10.110
Nortura SA Tønsberg	Tønsberg	650	10.110
Nortura SA Revetal	Tønsberg	42 (2022)	10.110

Slakting, bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Brødr Berggren AS	Sandefjord	86	10.209
Vatne Sjømat AS	Larvik	18	10.209
Produksjon av ferdigmat	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Matbørsen AS	Sandefjord	182	10.850
Eat Green AS	Sandefjord	18	10.850
Findus Norge AS Tønsberg	Tønsberg	120	10.850
Findus Norge AS (Larvik)	Larvik	50	10.850
Produksjon av næringsmidler ikke nevnt annet sted	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Eng Fugl AS	Sandefjord	30	10.890
Dava Foods Norway AS	Larvik	24	10.890
Italian Food Market jAS	Tønsberg	21	10.890
Produksjon av øl	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Grans Bryggeri AS	Sandefjord	65	11.050
Larvik Mikrobryggeri AS	Larvik	26	11.050
Øvrige	Kommune	Antall ansatte	Næringskode
Bjertnæs & Hoel AS	Færder	122	01.130
Lågen Gulrot	Larvik	32	46.310
Nordic Garden	Larvik	30	20.150
Vestfoldmøllene AS	Sandefjord	36	10.910
Crema Kaffebrenneri AS	Sandefjord	42	10.830
Hval Sjokoladefabrikk ASA	Sandefjord	22	10.820
Buer AS	Larvik	24	10.720
Matprodusenten AS	Sandefjord	28	10.610
TINE Meieriet Sem	Tønsberg		10.510
Lågen potetpakkeri	Larvik	36	01.630
Holm Gård	Larvik	79	01.130
Knaskerøtter AS	Larvik	35	01.110

Tabellen under viser fordelingen av bedrifter i næringsmiddelindustrien og industri totalt per kommune²⁴. Totalt ligger 4,1 prosent av landets bedrifter innen nærings- og nytelsesmidler og 5 prosent av landets bedrifter innen produksjon av drikkevarer i Vestfold. Tilsammen har fylket 4,4 prosent av landets industribedrifter.

Alle kommunene har bedrifter innen produksjon av både nærings- og nytelsesmidler og drikkevarer. Larvik har flest bedrifter innen næringsmidler, foran Sandefjord og Tønsberg. Totalt har Sandefjord flest industribedrifter.

Tabell 2.3 Antall bedrifter i nærings- og nytelsesmidler og industri totalt i Vestfolds kommuner, 2024. Kilde: SSB, tabell 07091.²⁵

	Antall bedrifter		
	Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	Produksjon av drikkevarer	Industri
Horten	6	4	100
Holmestrand	18	1	88
Tønsberg	27	3	164
Sandefjord	39	4	205
Larvik	44	7	165
Færder	8	1	72
Vestfold totalt	142	20	794
Hele landet	3 467	397	18 056
Vestfolds andel av hele landet	4,1 %	5,0 %	4,4 %

²⁴ Her er det brukt tall fra en annen SSB-tabell enn i tabell 4.1. SSB har brukt to forskjellige datakilder for disse tabellene, og derfor er ikke tallene helt like.

²⁵ Se fotnote 23

Lågen Gulrot

Lågen Gulrot ble startet av 12 lokale produsenter i 1986 og har i dag en produksjon på ca. 7.400 tonn gulrot og en omsetning i 2023 på 165 millioner. Bedriften er fortsatt eid av produsentene. Pakkeriet drives i egne lokaler på Berganmoen industriområde på Steinsholt sammen med søsterbedriftene Lågen Grønt og Gulrotfabrikken som begge leverer bearbeidet gulrot til industri og konsum. Lågen Gulrot har alltid søkt å ligge i forkant med utvikling av produkter, maskiner og prosesser og er i dag landets største og mest moderne gulrot pakkeri. Siste årene har vært preget av store investeringer i bl.a. strømsparende tiltak og strømproduksjon i form av solceller, rensing av prosessvann og investering i nytt produksjonsutstyr.

Alle bilder: Lågen gulrot

(Kilde: Innovasjon Norge)

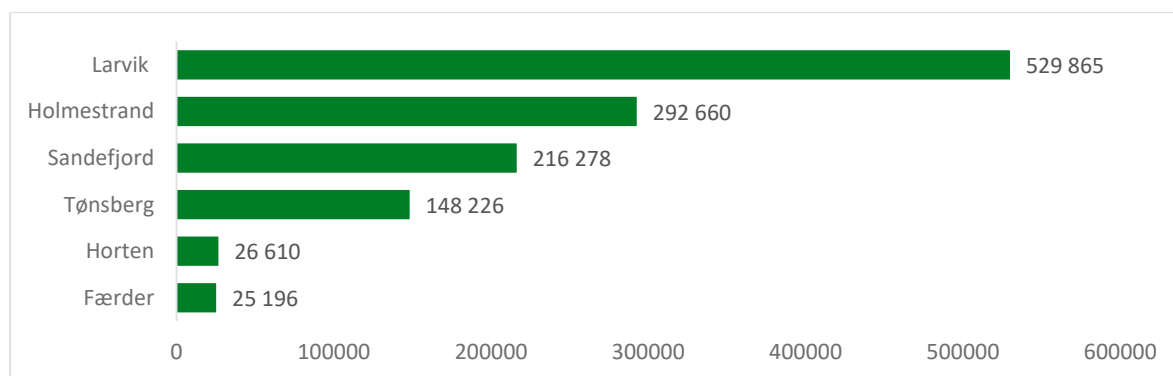
3 Skogbruk og treindustri i Vestfold

3.1 Areal og struktur

I Vestfold fylke utgjør skog og utmark 64 prosent av totalarealet. Av skogsarealene, som utgjør 1,4 millioner dekar, regnes 1,3 millioner som produktiv skog (58 prosent av fylkets totalareal) (NIBIO, Arealbarometer for Vestfold).

Larvik er den største skogkommunen, med 43 prosent av fylkets produktive skogareal, foran Holmestrand med 27 prosent.

Figur 3.1 Produktivt skogareal (dekar) per kommune, 2023. Kilde: SSB, tabell 07366.

I 2022 var det til sammen 3 203 skogeiendommer i Vestfold med 25 dekar produktiv skog eller mer (SSB, e-post, 2024). Blant disse var 70 prosent under 250 dekar og 40 prosent under 100 dekar.

Alle skogeiendommer som har mer enn 10 dekar skog, har egen skogfondskonto, og i oktober 2024 var det 3 376 skogeiendommer med over 10 dekar i Vestfold fylke (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024e).

I 2023 var det 1028 skogseiendommer som ble drevet i kombinasjon med aktiv jordbruksdrift (SSB, 2024d).

3.2 Avvirkning og omsatt virke

Figuren under viser at med unntak av 2020 har årlig avvirket tømmervolum siden 2018 vært stabilt, rundt 450 000 m³ i Vestfold. Usikkerhet globalt rundt covid i april 2020 gjorde at hogsten stoppet helt opp mange steder i landet. Tømmer omsettes i et globalt marked, og globale svingninger i markedet vil gjenspeiles også i det norske markedet. Fra slutten av 2020

var det igjen økt etterspørsel i markedet, og tømmeravvirkningen tok seg opp igjen. Fra 2021 har gjennomsnittsprisene fortsatt å øke slik de gjorde i perioden 2016 til 2019.

I 2023 anslås førstehåndsverdien på omsetningen til å være rundt 236 millioner kroner i Vestfold. Det vil si en gjennomsnittspris på 528 kr/m³ for til sammen 447 704 m³ avvirket tømmervolum.

Figur 3.2 Totalt avvirket tømmervolum og gjennomsnittspris per m³ i Vestfold, 2005-2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

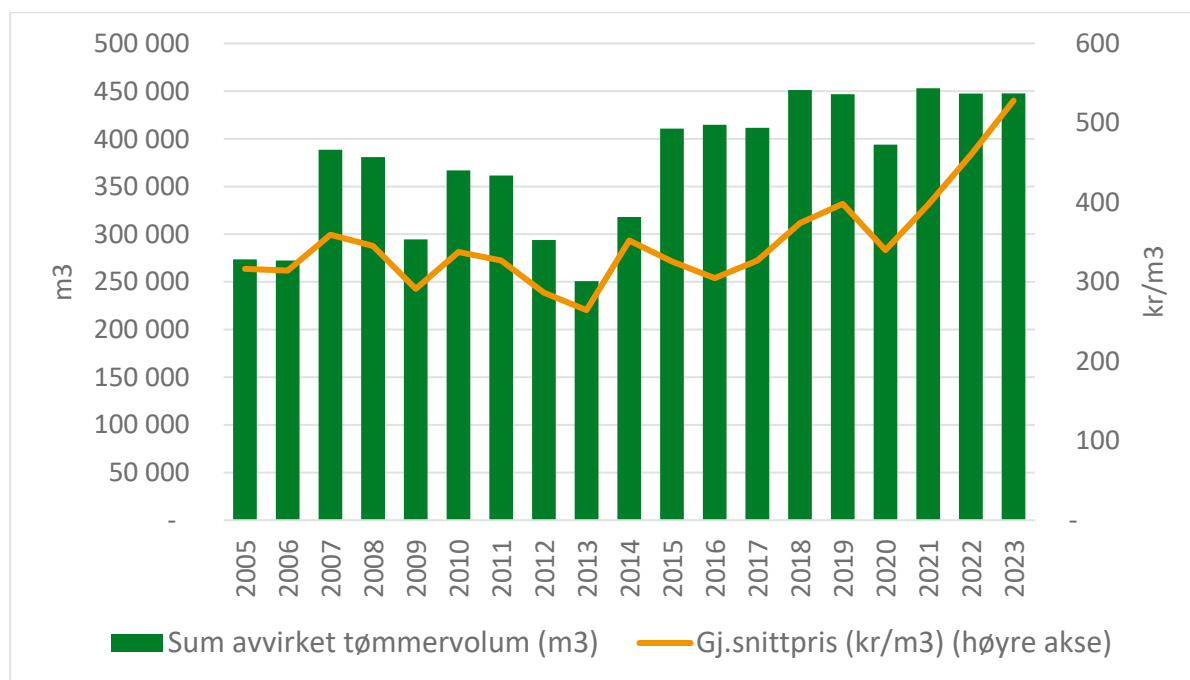
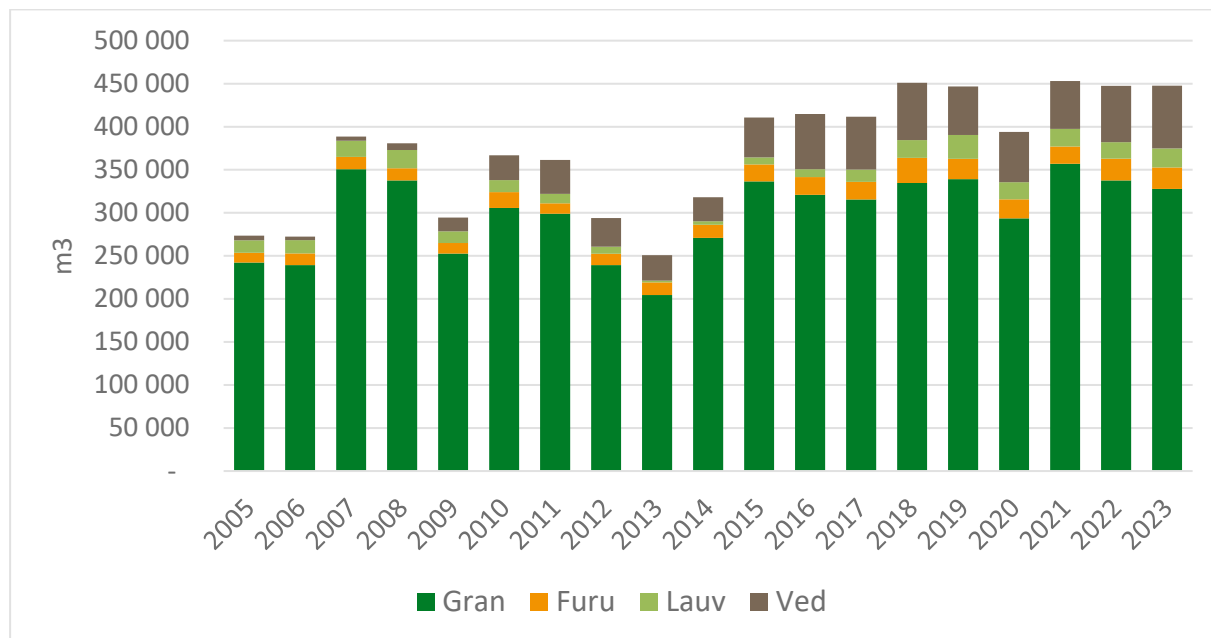

Foto: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark.

Fordelt på treslag er det gran som utgjør den største andelen av avvirkningen. Furu og lauvtrær utgjør forholdsvis små volum. Andelen som går til ved og flis, har økt de siste årene.

Figur 3.3 Omsatt virke til industriformål og ved/flis fordelt på treslag, 2005–2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

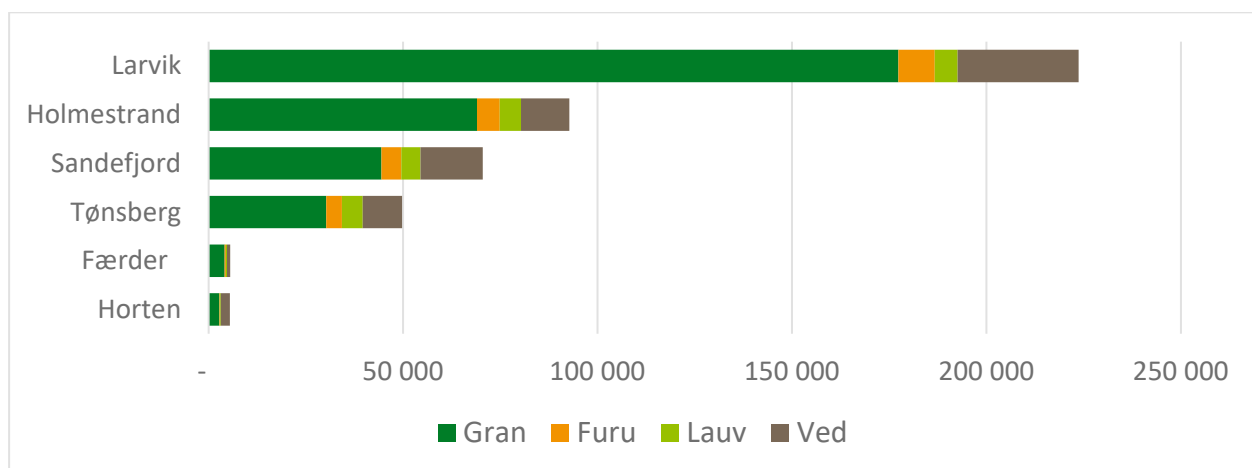
Larvik er den klart største skogkommunen i fylket i areal og avvirkning, og er også kommunen der størst andel av totalarealet består av skog (72 prosent). Larvik har 43 prosent av fylkets skogareal. Holmestrand er den nest største skogkommunen, og her er skogarealet 71 prosent av totalarealet i kommunen og 23 prosent av fylkets skogareal. Totalt var nær 40 prosent av avvirkningen i volum i fylket i Larvik kommune i perioden 2018–2023. I Holmestrand ble det avvirket 23 prosent og i Sandefjord 22 prosent av den totale avvirkningen i perioden.

Tabell 3.1 Avvirkning, bruttoverdi av avvirkning (2018-2023) og gjennomsnittspris på avvirket volum (kr/m³) i 2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

	Sum volum (m ³) 2018-2023	Andel av fylkets avvirkning 2018-2023	Bruttoverdi (kr) 2018-2023	Gj.snittpris (kr/m ³) (2023)
Horten	59 872	2 %	21 924 438	484
Holmestrand	595 371	23 %	251 574 543	523
Tønsberg	339 093	13 %	129 063 134	483
Sandefjord	591 003	22 %	234 151 345	504
Larvik	1 022 240	39 %	453 885 223	550
Færder	32 511	1 %	12 026 525	335
Totalt	2 640 090		1 102 625 208	528

Gran utgjør den største andelen avvirket treslag i alle kommunene.

Figur 3.4 Avvirket per kommune (m³), 2023, fordelt på treslag. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

3.3 Skogkultur

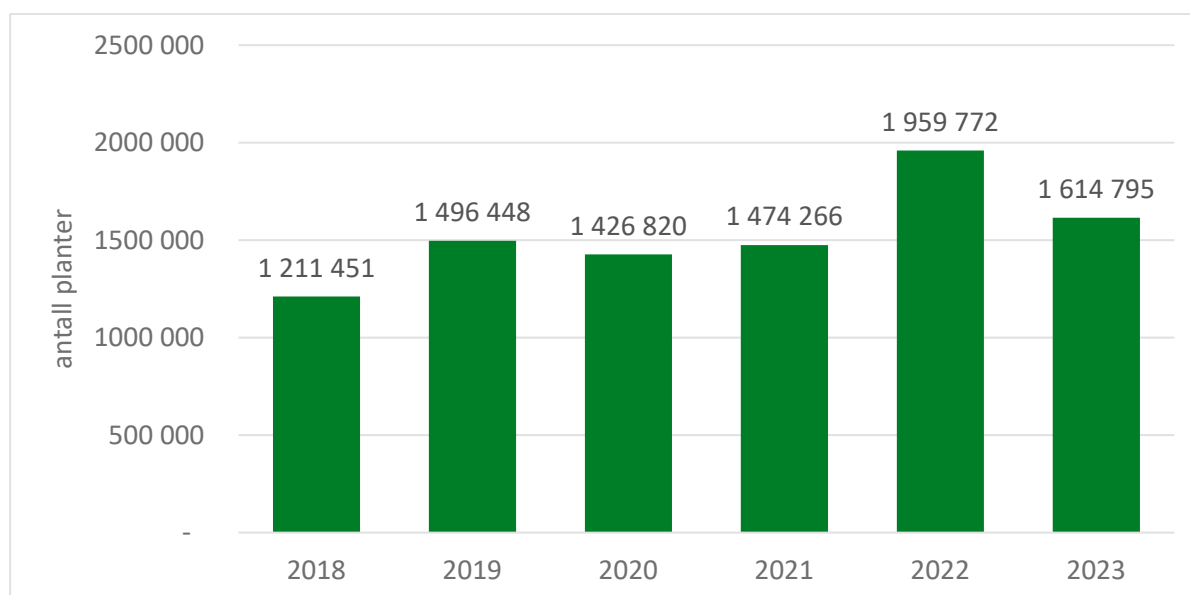
Skogkultur er tiltakene som er nødvendige for å sikre foryngelse og få fram ny kvalitetsskog etter hogst, som skjøtsel og stell av ungskog. Etter hogst har alle skogeiere plikt til å sørge for foryngelse av skogarealene. Dette kan skje ved planting og såing, men også ved naturlig foryngelse (Landbruksdirektoratet, 2024²⁶).

De to viktigste skogkulturtiltakene er foryngelse ved planting og ungskogpleie. I tillegg investeres det også i markberedning, grøfte-/bekkerens og flaterydding før planting (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2021).

²⁶ <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/utviklingstrekk-i-skogbruket/skogkultur> (hentet 29.08.2024).

I Vestfold ble det i 2022 plantet nær 2 000 000 skogplanter, som gjør at året skiller seg spesielt ut med betydelig høyere antall enn årene før. Høy planteaktivitet har sammenheng med høy avvirkning i årene før. I 2019 hadde planteskolene store utfordringer med ugress, etter at tørkesommeren 2018 førte til stor frøproduksjon og frøspredning fra ugras i 2019. Dette ga noe mangel på planter i 2019 og 2020. I 2021 var det utfordringer med å skaffe arbeidskraft til planting. Etterslep fra årene før kan ha vært medvirkende årsaker til den høye planteaktiviteten i 2022. (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f) I 2023 gikk antallet ned igjen, men dette året lå også litt høyere enn årene fra 2018 til 2021. Å plante på arealene etter hogst er viktig for fremtidig tømmerproduksjon og som klimatilak. God utgangstetthet med riktig treslag på riktig sted er viktig.

Figur 3.5 Antall skogplanter satt ut i Vestfold, 2018–2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

I 2020 ble det utført ungskogpleieaktivitet på 19 466 dekar i Vestfold, som var klart høyere enn årene både før og etter. Ifølge statistikk fra skogfondsregnskapet skyldtes hele økningen i aktivitet fra 2019 til 2020 en økt innsats fra skogeiere som utførte ungskogpleie i egen skog.

Det er grunn til å tro at nedstengingen av samfunnet i forbindelse med covid-19-pandemien, som varte fra 12. mars 2020 og gjennom ulike former for restriksjoner store deler av året, er en av årsakene til at flere skogeiere fant tid og anledning til å gjøre skogarbeid på egen eiendom. Det var også en snøfattig vinter dette året, noe som ga gode forhold for ungskogpleie, og dette kan også være en annen viktig årsak til det høye tallet for areal med utført ungskogpleie (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024g).

Ungskogpleie er et av de viktigste tiltakene for å oppnå god kvalitet, høy verdi og valgmuligheter i bestanden i framtida. Det trekkes også fram som et viktig klimatilak i Klimakur 2020 fordi det kan bidra til både økt CO₂-opptak og høyere kvalitet. Høyere kvalitet vil videre gi høyere sagtømmerandel, som igjen gjør at mer av trevirket kan brukes i varige

treprodukter og dermed gi lagring av karbon over en lengre tidsperiode (e-post fra Statsforvalteren 8.10.2024).

Selv om ungskogpleie er et lønnsomt og viktig tiltak både for å øke verdiproduksjonen i en bestand og for å øke det årlige CO₂-opptaket i skog, har det i mange år vært gjennomført mindre ungskogpleie enn det har vært behov for.

Figur 3.6 Utført ungskogpleie i Vestfold, antall dekar per år og kostnader. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024f.

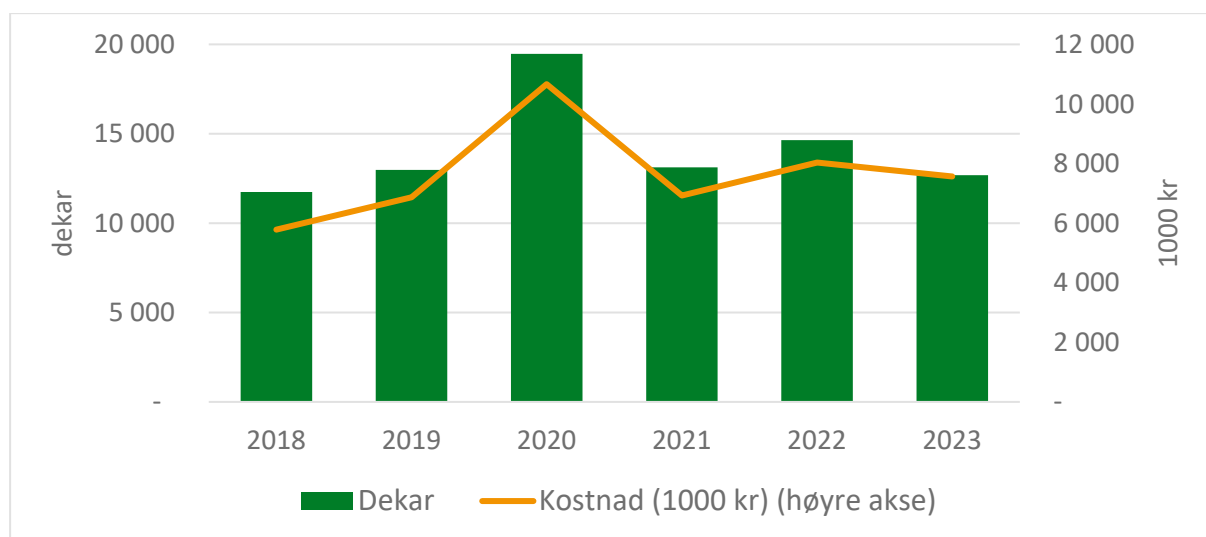

Foto: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark.

Skogfond og skogeiernes investeringer

Når det omsettes tømmer og skogsvirke fra en eiendom, er det lovpålagt å sette av en andel av bruttoverdien av virket til eiendommens skogfondskonto²⁷.

Skogfondet – skal sikre finansiering av en bærekraftig forvaltning av skogressursene. Midler fra skogfondet kan bare benyttes til tiltak på skogeiendommen, som investeringer som fremmer fremtidig skogproduksjon og ivaretar miljøverdier. Typiske investeringer er skogkulturtiltak, ombygging, nybygging og vedlikehold av infrastruktur, miljøtiltak, skadeforebyggende tiltak, skogforsikring, skogbruksplanlegging og kurs knyttet til drift av skogeiendommen.

Kommunen må godkjenne enhver utbetaling fra skogfondet, etter søknad fra skogeiер.

Skogeiер får ikke renter av midlene som står i skogfondet, men bruk av skogfond er skattemessig gunstig for skogeiер. Når midler fra skogfondet brukes til investeringer i skogen, er det kun 15 prosent av beløpet som blir beskattet.

På skogfondskontoene i Vestfold stod det per 1.1.2024 til sammen 155,6 millioner kroner. Det ble avsatt 44,6 millioner på skogfond fra virkesomsetning i Vestfold i 2023, og skogeierne tok ut til sammen 32,4 millioner til investeringer i skogen (73 prosent av verdien som ble avsatt).

Det er naturlig at det akkumuleres skogfond i år med høye tømmerpriser og høy hogstaktivitet.

Skogfondsmidlene brukes i hovedsak til skogkultur (21,5 millioner 2023) og skogsveier (5,1 mill. i 2023). Investeringer som blir gjort uten bruk av skogfond, er ikke med i statistikken.

Blant investeringene i skogkultur er de to desidert største og viktigste tiltakene planting og ungskogpleie. Planting gjennomføres vanligvis 1–2 år etter hogst. Ungskogpleie gjennomføres i to eller flere omganger i den første 5–15-årsperioden etter foryngelse.

Omløpstid for skogfondet er definert som total saldo for alle skogfondskonti dividert med gjennomsnittlig forbruk av skogfond de siste fem årene. Omløpstiden sier noe om hvor aktivt skogeierne bruker skogfondsmidlene. Omløpstiden for skogfondsmidler i Vestfold var 5,5 år i 2023. Variasjonen mellom kommuner er stor. Omløpstiden i Larvik kommune var 3,95 år, mens den i Færder kommune var 16,5 år.

(Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark)

²⁷ (Avsetningen til skogfondet skal være mellom 4 og 40 prosent av inntekten fra tømmeret. Det er skogeiер som bestemmer hvor mye (4–40 prosent) som skal settes av (www.landbruksdirektoratet.no))

3.4 Skogsbilveier

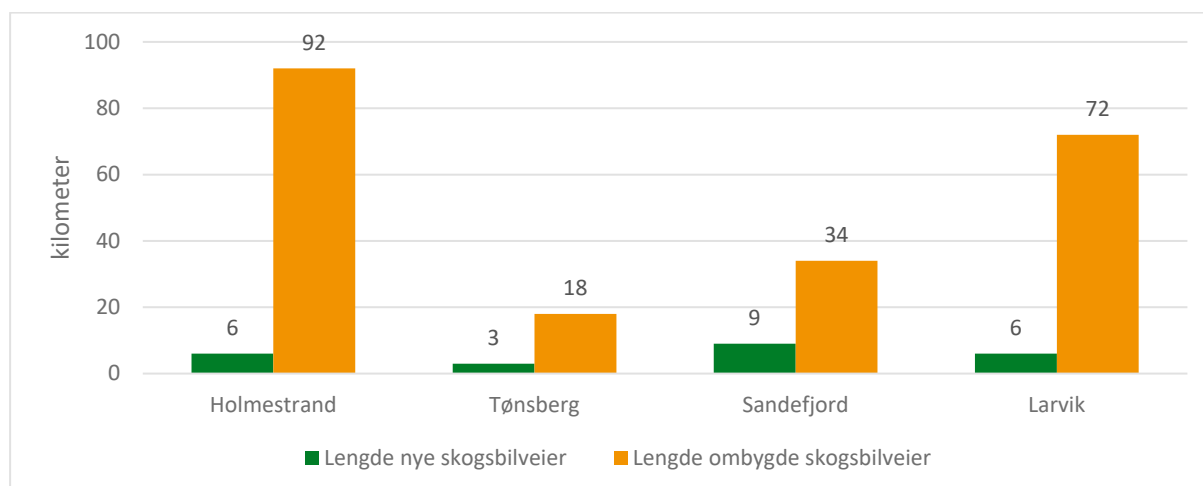
Vestfold har et omfattende skogsbilveinett på mer enn 1 000 km, med god veidekning på det produktive skogarealet. Det er ombygging av det eldre skogsbilveinettet det er mest behov for, men det bygges fortsatt ut nye skogsbilveier til enkelte skogområder som mangler veidekning, nå mest for utbedring av avkjørsler og snuplasser for bedre leveringsforhold for tømmer.

Skogsbilveier ombygges og bygges i stor grad med sprengt fjell som forsterkings- og bærelag med knust fjell til slitelag. Det foregår en jevn innsats for utvikling av veinettet for en rasjonell og trygg tømmertransport ut av skogen. Bygging av skogsbilveier med solid og varig byggekvalitet gir færre skader ved bruk av veien og vesentlig reduserte kostnader til framtidig vedlikehold og drift av veien. Økende mengde ekstremnedbør og flom, intensivert tømmerbiltransport, helårs bruk av skogsveiene og behov for å bygge mest mulig varige veier har gitt byggekvalitet høy prioritet.

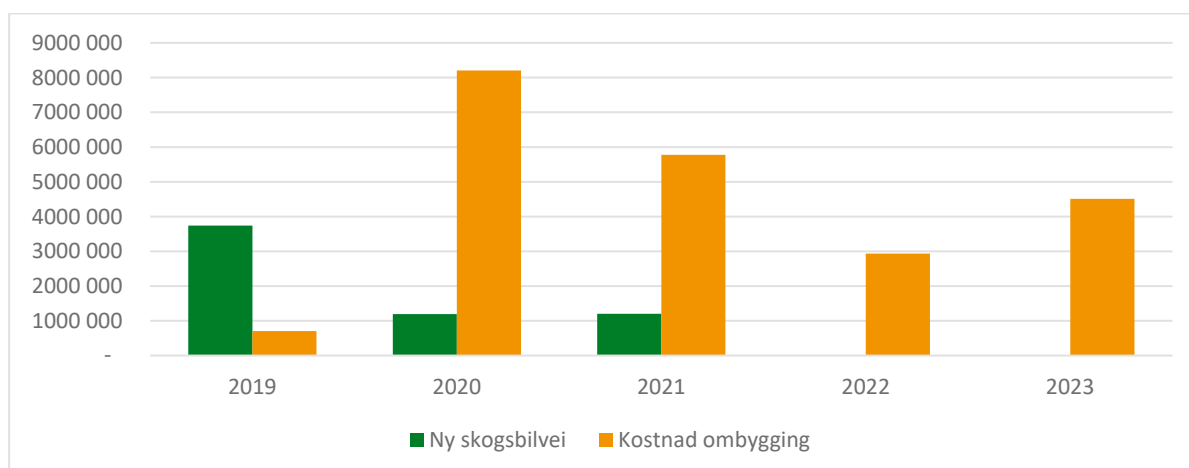
De siste 5 årene er det investert fra 4,5 til 9,4 mill. kr i skogsbilveier inkl. bruer, et investeringsnivå som det vil være behov for fremover. Investeringen i skogsbilveinett er avgjørende for en rasjonell og effektiv transport av tømmer fra skogen til skogindustrien.

Et prosjekt med inspeksjon av bruer på skogsbilveier i Vestfold er planlagt startet opp og gjennomført i 2025. Det er registrert 130 bruer på skogsbilveier i Vestfold. Mange er bygd på 50-tallet og framover og har behov for vedlikehold, ombygging og utskiftning. Inspeksjon av bruene med rapporter til veilagene er derfor et viktig tiltak for å gjennomføre sikker og rasjonell transport av tømmer.

Figur 3.7 Nye og ombygde skogsveier siste 20 år, 2004-2023, fordelt på kommuner. Kilde: Landbruksdirektoratet (2024b).

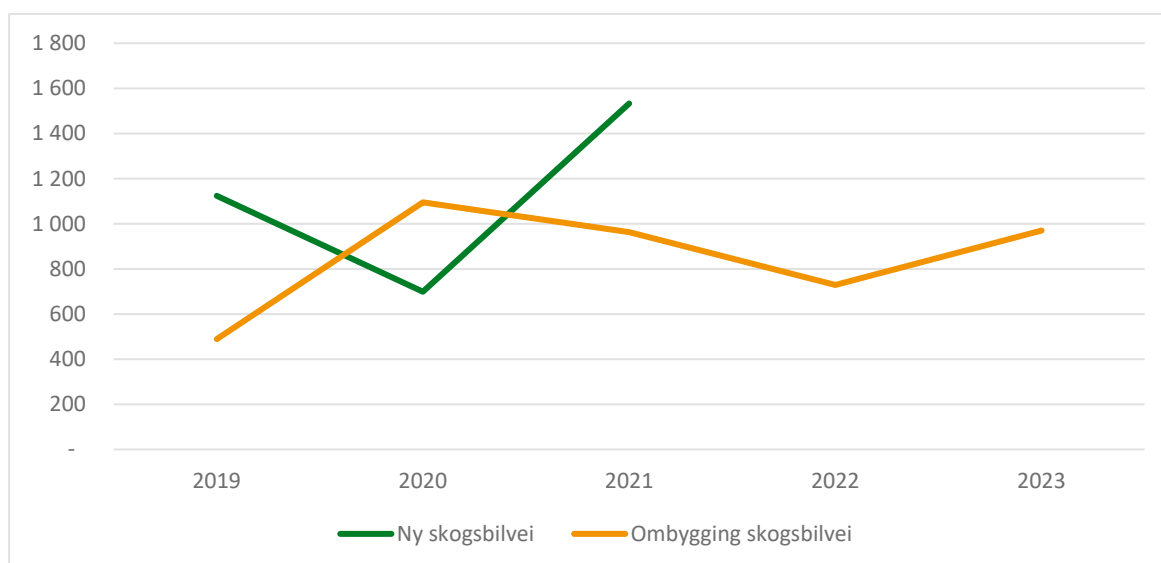

Figur 3.8 Oversikt over kostnader for bygging av nye og ombygde skogsbilveier siste 5 år, 2019-2023. Kilde: Landbruksdirektoratet, (2024b).

Byggekostnadene har vist en økning på linje med prisutviklingen ellers i samfunnet og ligger nå på ca. 1 000 til 1 500 kroner per meter for nyanlegg og 800 til 1 000 kroner per meter for ombygging.

Figur 3.9 Kostnader skogsbilvei pr. meter, 2019-2023. Kilde: Landbruksdirektoratet, (2024b).

3.5 Treindustri

Totalt var det 392 bedrifter innenfor skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk i Vestfold i 2024 (se tabellen under). Disse bedriftene utgjør 3,9 prosent av landets bedrifter i denne kategorien totalt. Bedrifter innen produksjon av trelast og trevarer etc., og produksjon av papir og papirvarer, til sammen 1 993 bedrifter, utgjør henholdsvis 4,3 og 3,0 prosent nasjonalt.

Totalt har Vestfold 956 industribedrifter, som utgjør en andel på 5,3 prosent av alle industribedriftene i landet. Sandefjord kommune har flest industribedrifter, foran Larvik og Tønsberg. Men det er Larvik som har flest bedrifter knyttet til skogbruk og til produksjon av trelast og varer av tre.

Det har vært et økt fokus nasjonalt på tre som byggemateriale. I tillegg utvikles det stadig nye produkter og måter å erstatte produkter laget av olje med produkter laget av tre. Tre er et fornybart og klimavennlig råstoff som kan brukes til å erstatte mer klimaskadelige materialer. Etterpørsel etter tre og treprodukter øker stadig og gir nye muligheter for både skogbrukere og skogindustri

Tabell 3.2 Antall bedrifter i skogbruk, treindustri, industri og totalt i Vestfolds kommuner, 2024. Kilde: SSB, tabell 07091.

	Antall bedrifter			
	Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler	Produksjon av papir og papirvarer	Industri
Horten	9	3	1	110
Holmestrand	85	10	1	107
Tønsberg	62	17	0	194
Sandefjord	104	21	0	248
Larvik	113	28	0	216
Færder	19	3	0	81
Vestfold totalt	392	82	2	956
Hele landet	10 078	1 926	67	18 056
Vestfolds andel av hele landet	3,9 %	4,3 %	3,0 %	5,3 %

Bergene Holm AS

Bergene Holm er Norges nest største trelastprodusent med et årlig forbruk på 1,1 million m³ tømmer. Virksomheten består av hovedkontor i Larvik, samt åtte ulike produksjonssteder med sagbruk, høvlerier, impregnerings- og overflatebehandlingsanlegg. Fire av fabrikkene ligger i Vestfold:

Larvik:

- 55 ansatte
- Videreforedler 190 000 m³ tømmer, hvorav 60 % gran og 40 % furu
- Produserer 110 000 m³ trelast
- 70 % av produksjonene selges til norske byggevarekjeder og industrikunder, 30 % eksporteres

Larvik interiør:

- 25 ansatte
- Overflatebehandling av interiørprodukter, all behandling for hele konsernet
- Overflatebehandling av interiørprodukter

Kvelde interiør:

- 15 ansatte
- Høvling av panel og listverk

Haslestad:

- 60 ansatte
- Videreforedler 230 000 m³ grantømmer
- 60 % av produksjonene selges til norske byggevarekjeder og industrikunder, 40 % eksporteres
- Haslestad har fått nye tørker og oppgradert justerverk i tillegg til ny råsortering, og øker tømmerforbruket til 300 000 m³ de neste årene

I 2024 investerte Bergene Holm i nytt anlegg på Haslestad og startet nytt konsept EKSAKT, for redusert avfall fra byggeplasser. EKSAKT går ut på at trelast blir produsert med eksakt nøyaktighet etter kundens spesifikasjoner, i eksakte lengder, med eksakt merking, pakking og leveranse. Kombinert med eksisterende fingerskjøtingsanlegg, reduseres også svinn på sagbruket.

Alle bilder: Bergene Holm AS

(Kilde: Bergene Holm AS)

4 Sysselsetting

Mat- og treindustrien i Vestfold sysselsetter en betydelig andel av fylkets sysselsatte. Flest ansatte er det i næringsmiddelindustrien, og de utgjør også den største andelen når man ser på fylkets andel av hele landet totalt med 5,3 prosent.

Tabell 4.1 viser at i jordbruk og tilhørende tjenester var det 1 514 sysselsatte i Vestfold i 2023, mens næringsmiddelindustrien sysselsatte 2 441.

Tabell 4.1 Sysselsatte etter arbeidssted og næring, 2023. Kilde: SSB, tabell 08536.

	Vestfold	Hele landet	Vestfolds andel av hele landet
Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	1 514	37 177	4,1 %
Skogbruk og tilhørende tjenester	246	6 106	4,0 %
Næringsmiddelindustri	2 441	45 892	5,3 %
Trelast-, trevare- og papirindustri	716	15 047	4,8 %

Utviklingen i sysselsatte etter næring siden 2015 viser at det har vært størst prosentvis nedgang i sysselsatte i skogbruk. Sysselsatte i skogbruk gikk ned med 11 prosent siden 2015, men tallet gikk opp i 2023 igjen. Sysselsatte i jordbruk, næringsmiddelindustri og trelast-, trevare- og papirindustri har hatt en nedgang på henholdsvis 5, 4 og 1 prosent. Også antall sysselsatte i næringsmiddelindustrien økte i 2023.

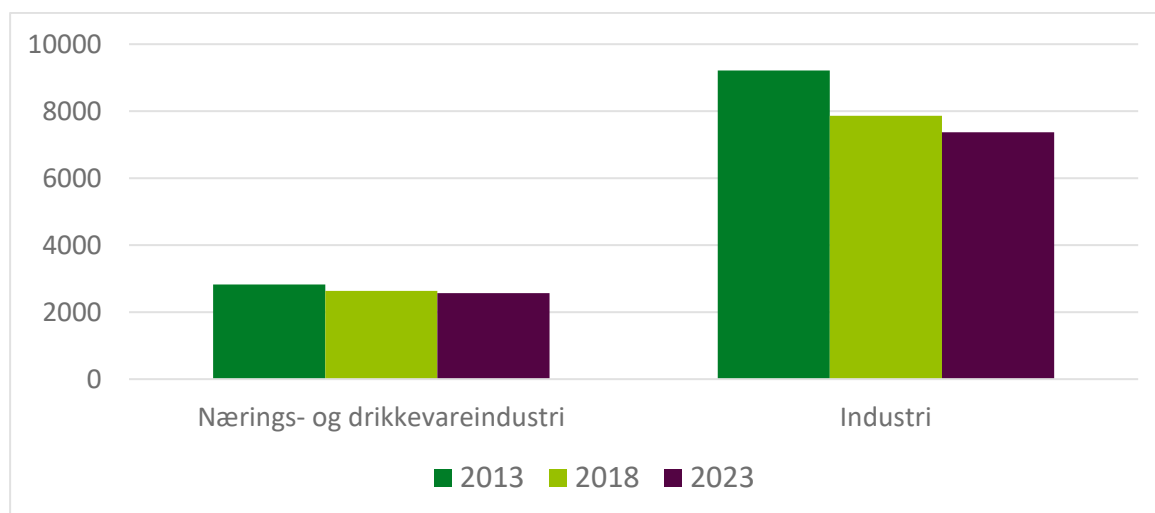
Tabell 4.2 Sysselsatte etter arbeidssted og næring, Vestfold, 2015–2023. Kilde: SSB, tabell 08536. (Vestfold 2015-2019, Vestfold-kommuner 2020-2023)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	1 601	1 573	1 578	1 601	1 551	1 516	1 570	1 533	1 514
Skogbruk og tilhørende tjenester	277	279	277	249	267	229	236	193	246
Næringsmiddelindustri	2 542	2 499	2 502	2 465	2 429	2 394	2 370	2 362	2 441
Trelast-, trevare- og papirindustri	723	732	793	751	726	718	727	732	716

For å beskrive sysselsettingen i de ulike næringene i Vestfold har vi brukt statistikk fra SSB. I tabellene over har vi brukt registerbasert sysselsettingsstatistikk. Det er flere svakheter ved å bruke disse tallene, men for å finne sysselsatte i primærnæringen og de tilhørende industrinæringene er det det vi har tilgjengelig. Den største svakheten er kanskje at antall sysselsatte telles i uke 47, så det er kun de som har arbeid i denne uka, som registreres. Sesongarbeidere i jordbruk og skogbruk vil dermed ikke bli talt så sant de ikke fortsatt jobber ut i november. Det er grunn til å tro at tallene brukt ovenfor er underestimerte.

Næringsmiddelindustrien er en viktig arbeidsgiver i Vestfold, og Figur 4.1 viser at den blir stadig viktigere. I 2023 jobbet 26 prosent av de sysselsatte i industrien i næringsmiddelindustrien. Siden 2013 har antall sysselsatte i industrien utenom næringsmiddelindustrien gått ned med 20 prosent, mens sysselsatte i næringsmiddelindustrien har gått ned med 9 prosent i samme periode. Siden 2018 har nedgangen i sysselsatte i industri utenom næringsmiddelindustrien vært på 6 prosent, mens i næringsmiddelindustrien har nedgangen vært 3 prosent.

Figur 4.1 Utvikling i antall sysselsatte i bedrifter i industri (unntatt næringsmiddelindustri) og næringsmiddelindustri i Vestfold. Kilde: SSB, tabell 08536.

5 Annen landbruksbasert næring

5.1 Gården som ressurs

Definisjoner fra SSB:

Tilleggsnæring i jordbruket: «Aktivitet som utnytter jordbruksbedriftens arealer, bygninger, maskiner og/eller landbruksråvarer. Aktiviteten skal gi inntekt eller sysselsetting for brukeren og/eller brukerens familiemedlemmer.» (SSB, 2017)

Tilleggsnæring i skogbruket: «Næringsvirksomhet der en utnytter landbrukseiendommens arealer og ressurser i skog og annen utmark til annet enn skogbruk.» (SSB, 2017)

I Stortingsmelding 31 (2014-2015) *Gården som ressurs – marknaden som mål — Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer*, er det landbruksbasert næringsutvikling utenom tradisjonelt jord- og skogbruk som omhandles. Lokalmat og -drikke, landbruksbasert reiseliv, Inn på tunet, bioenergi og juletreproduksjon blir trukket fram. Tiltak for å stimulere til vekst og gründerskap skal legge til rette for vekst og utvikling uavhengig av hvor stort gårdsbruk man har (Landbruks- og matdepartementet, 2015).

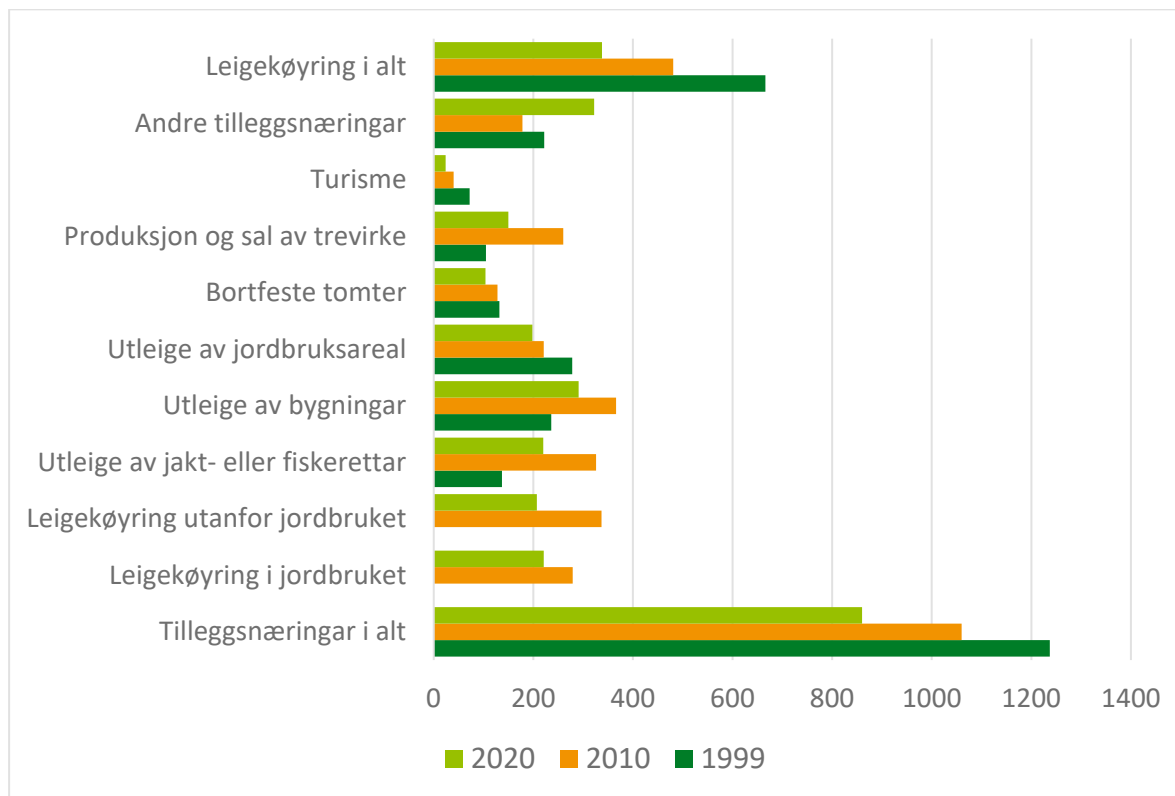
I Vestfold finnes det mange forskjellige typer tilleggsnæringer, både de som benytter jordbruksressurser og de som benytter skog- og utmarksressurser. Omdømme og reiseliv er også en tilleggsnæring i Vestfold, og fylket har gårdsbruk som har utviklet fornøylespark, aktivitetspark, teater, gårdskafe osv.

Noen krever få ekstra investeringer for å starte opp, som for eksempel leiekjøring og snøbrøyting, mens andre krever både ekstra investeringer, ekstra kompetanse og flere ansatte. Tilleggsnæringer kan være vanskelige å definere, og det er vanskelig å sette tall på hvor store disse næringene egentlig er. Noen tilleggsnæringer er mer organisert enn andre på både lokalt og nasjonalt nivå. Disse er mer definerte, men likevel kan det være vanskelig å finne god statistikk på området. I Landbrukstillingen kartlegges omfanget i form av antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring fordelt på type tilleggsnæring. Men omfanget av disse økonomisk sett er ikke kartlagt.

Figuren under viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter og fordeling på tilleggsnæringer blant jordbruksbedrifter i Vestfold fra 1999, 2010 og 2020. Dette er de nyeste tallene SSB har på tilleggsnæringer. Figuren viser mangfoldet i hva bøndene i fylket driver med ved siden av landbruksproduksjonen på gårdene sine, men sier ikke noe om det økonomiske omfanget av

tilleggsnæringene. Siden vi ikke har nyere tall vet vi også lite om utviklingen de siste årene, men det gir likevel et bilde av de muligheter bøndene i Vestfold har benyttet seg av med de ressurser de har på sine gårdsbruk.

Figur 5.1 Jordbruksbedrifter med andre næringer, etter region, tilleggsnæring, statistikkvariabel og år, Vestfold. Kilde: SSB, tabell 13198 (Landbruksteljing)

I Landbruksbarometeret 2023 (AgriAnalyse, 2023) ble respondentene spurt om å svare på spørsmålet: *Er det landbruksproduksjonen eller tilleggsnæringene som betyr mest for økonomien på ditt bruk? (Med tilleggsnæringer menes næringer med utgangspunkt i gårdens ressurser)*. Blant respondentene i Vestfold svarte 18 prosent at det var annen landbruksbasert næring. I tillegg svarte også 18 prosent at de var omtrent like viktige, mens 59 prosent svarte at det var landbruksproduksjonene som var viktigst.

5.2 Andelslandbruk, markedshager og direkte salg

For mange små og mellomstore produsenter er direktesalg og alternative salgskanaler som andelslandbruk, REKO-ringer og markedshager viktige måter å organisere salget sitt utenom de store grossistene. I dagligvaremarkedets kjedestruktur kreves det at produsentene leverer store kvanta og har stabile leveranser gjennom hele året. Mange av produsentene har ikke stor nok produksjon til å tilfredsstille kravene, og det har vært en av grunnene til at alternative kanaler for direktesalg har blitt utviklet (Landbruksdirektoratet, 2024).

Det finnes ikke eksakte tall på hvor mange produsenter som omsetter gjennom de alternative salgskanalene, og heller ikke på hvor stor omsetningen er eller hvor stor andel av omsetningen som er økologisk godkjent. Men ifølge Landbruksdirektoratet er omfanget så stort at det antageligvis påvirker omsetningen i de konkurrerende salgskanalene som Bondens marked, spesialbutikker og dagligvare. Ifølge rapporten kan etableringen av nye salgskanaler være en av grunnene til at det har vært en svak vekst i antall økologiske primærprodusenter de senere årene (Landbruksdirektoratet, 2024).

I Vestfold er det 6 andelslandbruk²⁸.

Markedshager

Både i Norge og i mange andre industrialiserte land har det i de senere år vært økende omfang av markedshagedyrking, som, gitt en vid definisjon, kan beskrives som småskala grønnsaksdyrking for salg direkte til forbruker, restaurant eller butikk.

Markedshagedyrking forekommer nå de fleste steder i Norge, for det meste på arealer på under 2 dekar som i de fleste tilfeller tidligere har vært brukt til grasproduksjon eller beite, eller ligget brakk. I Vestfold er markedshagedyrking også aktuelt på inneklemt fulldyrka arealer.

Markedshagedyrkere er oftest tilknyttet et gårdsbruk, og mange har annen jordbruksproduksjon ved siden av grønnsaksdyrkingen. De fleste dyrker et mangfold av ulike grønnsaker, bruker lokale ressurser til gjødsling og ulike håndredskaper framfor motoriserte hjelpemidler som traktor. Det er vanlig å bruke økologiske dyrkingsmetoder, og det er for eksempel svært få som bruker mineralgjødsel. Likevel er det bare rundt halvparten av de erfarne dyrkerne som har markedshagearealer som er økologisk sertifiserte eller i karens. Den salgskanalen de fleste benytter seg av er REKO-ringer, men de fleste bruker flere forskjellige kanaler.

Ulike tiltak for å fremme markedshagedyrking kan gi gevinster for eksempel i form av økt biologisk mangfold og mer utnyttelse av dyrkbar jord, økte inntektsmuligheter på mange gårdsbruk, og det kan føre til økt tilbud og forbruk av norske grønnsaker.

Det ble gjennomført et oppstartprogram for markedshager i 2022. Av 15 som startet opp, ble 8 fra Vestfold med videre.

Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark.

²⁸ <https://okologisknorge.no/oekoguiden/?act=search&categoryId=8467>

Virgenes andelsgård

Virgenes andelsgård er på ca 275 daa og ligger i Lågendalen, i nærhet til byene i Vestfold og Grenland. Andelsgården startet opp i 2012. Det er i dag ca 200 andelseiere tilknyttet gården og alt som produseres på gården omsettes direkte, ved egen høsting via andelseierne, på Reko eller ved faste utkjøringsruter hver uke.

På flomutsatte arealer nærmest Numedalslågen er det permanente grasarealer som beites av dexterfe og høner. Dyra flyttes hver dag og beiter ca halve året. Hønene slaktes i eget mikroslakteri på gården. Lenger opp mot gården beiter utegris hele året. De er en viktig del av vekstskiftet med korn og potet. Grisene fores med gras, grønnsaker, røtter og soyafritt kraftfor. Nærmest gården ligger markedshagen med allsidig grønnsakproduksjon. Fra denne gården tilbys et bredt spekter av råvarer: Kjøtt fra storfe, gris og høner samt egg og korn/mel fra egen mølle, poteter og mange slags grønnsaker.

Virgenes samarbeider med landbruksskolen Kalø i Danmark, som har en lang praksisperiode inkludert i utdanningen. Elevene får prøve seg som produksjonsledere i bedrift.

I 2022 vant Virgenes Gård matprisen og i 2021 BU prisen for Vestfold og Telemark. Omtalen fra Matprisen lød slik:

«Årets vinner er en aktør som er bevisst sin rolle i en større helhet, og som gjennom sin produksjon muliggjør en høyest mulig vitalitet i økosystemene. Formidling er en integrert del når de bygger bro mellom seg og verden, til inspirasjon for andre aktører i bransjen eller deg og meg som til slutt skal spise maten. Blind høne finner kanskje også korn, men det er så mye bedre når man med øye for helheten finner veien til bærekraftige kretsløp slik mottakeren av prisen gjør. Årets vinner tar ikke til takke med det halvgjorte. God dyrevelferd, dokumentert regenerert jord og innovasjon i hønsehold er tre grunner til at vinneren av prisen Årets produsent 2021 er Virgenes Gård.»

Alle bilder: Virgenes andelsgård

Kilde: Vestfold Bondelag

5.3 Lokalmat, tjenester, opplevelser og reiseliv

I hele landet ble det i 2023 omsatt lokalmat for 12 milliarder kroner, og regjeringen har satt seg et nytt mål om omsetning av lokalmat for 25 milliarder innen 2035. I dagligvare ble det omsatt for 5,42 milliarder mens omsetningen i storhusholdning og direkte salg til sammen utgjorde 6,41 milliarder. I Vestfold og Telemark samlet ble det i 2023 omsatt lokalmat for

339 millioner kroner. Også i Vestfold foregår store deler av lokalmatsalget i dagligvarebutikker.

I Vestfold har Statsforvalteren og USN i felleskap hatt et prosjekt, Bærekraftig offentlig innkjøp av lokalmat, som jobber med å øke offentlige innkjøp av lokal mat. Ifølge prosjektrapporten er potensialet for lokalmat i offentlige innkjøp større enn antatt. Men for å virkeliggjøre potensialet vil det være behov for et system der lokalmathandel kan foregå (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024h).

Definisjon av lokalmat og -drikke

Mat- og drikkeprodukter med en lokal identitet, særegen opprinnelse eller spesielle kvaliteter knyttet til produksjonsmetode, tradisjon eller produkthistorie.
(Stiftelsen Norsk Mat²⁹)

Foredling av råvarer til lokalmatprodukt kan gi en merinntekt til både små og store gårdsbruk. Samtidig henger også ofte nisjeproduksjon sammen med tradisjonell produksjon.

Mange produsenter i Vestfold er tilsluttet et eller flere nettverk. Aktive nettverk i regionen er Hanen, Bondens Marked Vestfold, og flere REKO-ringer. Det er det også mange som selger direkte gjennom bl.a. egne gårdsutsalg og Vipps-buer.

5.3.1 Hanen

Hanen er en næringsorganisasjon for bygdeturisme, gardsmat og innlandsfiske i Norge. Hanen har 525 medlemsbedrifter i hele landet, 15 av disse i Vestfold. Blant tilbudene i Vestfold finner vi gårdsturisme, mølle, lefsebakeri, gårdsbutikk, hagesenter og vingårder (Hanen, 2024).

5.3.2 Inn på tunet

I Vestfold er det for tiden 16 gårder som er godkjent som *Inn på tunet*-tilbydere. Flere av disse tilbyr flere ulike tjenester.

Tilbudene tilpasses alle nivå og aldre. De fleste tilbudene er rettet mot oppvekst og opplæring, arbeid og arbeidstrening, samt helse og omsorg.

²⁹ <https://www.lokalmat.no/hjelp/registrer-deg-som-produzent/>

Urbant landbruk

Urbant landbruk er et virkemiddel i miljø- og klimavennlig by- og stedsutvikling. I Vestfold er urbant landbruk en del av fylkets klimasatsing. Målet er å få fram flere urbane landbruksprosjekt i hele fylket og styrke pågående prosjekter.

Urbant landbruk skal fremme folkehelse, inkludering, kunnskapsbygging, beredskap, lokal mat og byutvikling, og slik bidra til økt bærekraft. Det er en økende interesse for dette i Vestfold, parallelt med annet landbruk i Vestfold.

Vi skiller mellom urban dyrking og urban gårdsdrift:

I **urban dyrking** er ikke produksjonen nødvendigvis hovedmålet. Sosiale relasjoner, etablering av gode møteplasser, utdanning, helse, integrering, entreprenørskap, matkultur, biologisk mangfold og vern av matjord og grøntområder er verdifulle aspekt ved urban dyrking og kan ofte være et viktigere mål enn selve matproduksjonen.

Urban gårdsdrift er det profesjonelle, næringsbaserte og tradisjonelle landbruket i byens randsone og omkringliggende områder. Det omfatter jordbruk, skogbruk og husdyrhold. Det bynære landbruket omsetter hovedsakelig produkter regionalt og nasjonalt, men inkluderer også aktivitetstilbud som besøksgårder, hestegårder og lokale velferdstjenester som Inn på tunet for ulike grupper mennesker med spesielle behov.

(Kilde: *Urbant landbruk i Vestfold og Telemark. En mulighetsstudie*. Vestfold og Telemark fylkeskommune og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2023.)

Åkerkvinnene – et gründernetverk

Åkerkvinnene er et gründernetverk som kom ut av satsingen på økt verdiskaping i landbruket i Vestfold.

De seks kvinnene i nettverket holder til i Brunlanes i Larvik kommune.

Til felles har de at de alle tilbyr unike produkter og sanselige opplevelser. Alle med hver sin enkeltstående bedrift. Til sammen tilbyr de et mangfold av produkter, tjenester, arrangementer, gårdsbutikker, hage og dyrkingskultur.

Foto: www.akerkvinnene.no

De seks kvinnene og deres bedrifter er:

Lillavendel / Guro Rimstad: produserer såper, kremer, gårds kafé- og butikk, og grønnsaker.

Skjærgårdshagen / Camilla Anvik: økologiske snittblomster/grønnsaker.

Kryssgaarden / Astrid Bjørnson: økologisk produsent av epler, pærer, bringebær og frilandsagurker.

Ingunns Hage / Ingunn Anvik: åpen hage, butikk i orangeriet, hageeventer, hage-/interiør oppdrag.

Grønn glede / Sølvi Anvik: produksjon av eukalyptus og vintergrønt.

Søndre Grevle / Marthe Hillestad: frilandsgris, jordbær, gårdsbutikk.

(Kilde: VisitVestfold.com)

5.4 Storviltjakt og utmarksbruk

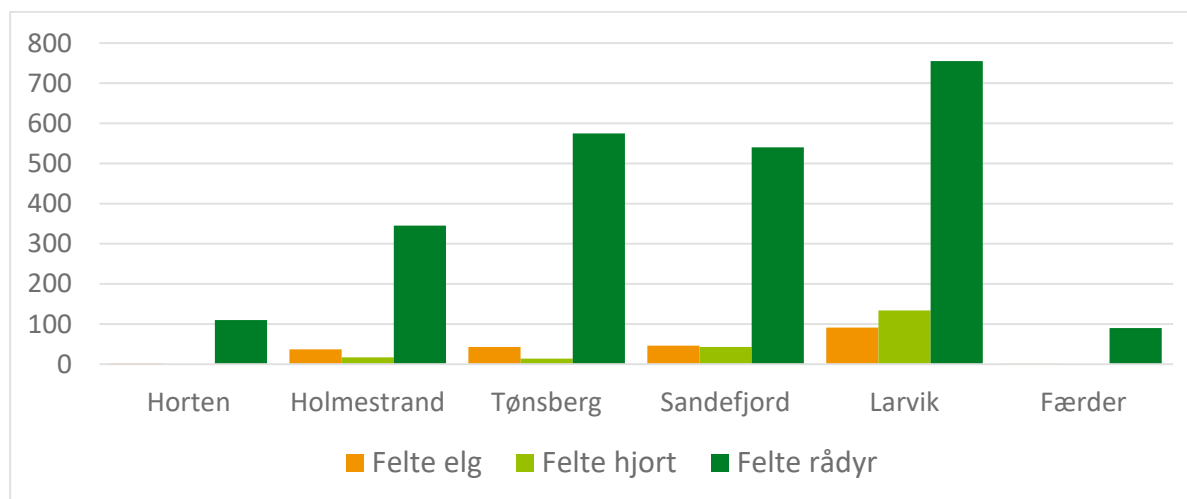
Skogbruk i Norge er en viktig distriktsnæring med stor økonomisk betydning. Men skogen er også viktig for rekreasjon, naturopplevelser og fysisk aktivitet. Skogen brukes både til tradisjonelle aktiviteter som bærplukking og soppsanking, og nyere aktiviteter som terrengsykling og andre former for mosjon. Turer i skog og mark har også en positiv effekt på psykisk helse (NIBIO, 2018).

Ifølge Landbrukstellingen i 2020 var det 220 jordbruksbedrifter i Vestfold som oppga at de leide ut jakt- og/eller fiskerettigheter. Men tallene sier ingenting om hvilket omfang dette utgjør, som hva slags økonomiske verdier det er knyttet til dette.

SSB har tall på felte rådyr, elg og hjort per kommune, og figuren under viser dette for Vestfold-kommunene i sesongen 2022-2023. I tillegg er det også jakt på småvilt. Det er rådyr det blir felt flest av i alle fylkene, og aller mest i Larvik kommune. Til sammen ble det felt 2 415 rådyr i sesongen 2022-2023.

Utviklingen har vært stadig flere felte rådyr og hjortedyr, og stadig færre felte elg i fylket. For sesongen 2022-2023 var det 45 prosent færre felte elg enn i 2012-2013, mens for hjort og rådyr var det felt henholdsvis 79 og 73 prosent flere i 2022-2023 enn i 2012-2013. Det er noe variasjon fra år til år, men trenden er tydelig.

Figur 5.2 Antall felte rådyr, elg og hjort per kommune, 2022–2023. Kilde: SSB (tabell 07513, 03432 og 03434), 2024.

6 Ringvirkninger

Landbruket skaper ringvirkninger utover egne arbeidsplasser i primærnæring og sekundærnæring. Store deler av dette er gjennom etterspørsel av tjenester i neste ledd.

Ringvirkninger er beregnet i ulike studier. Ved hjelp av modellen PANDA kom NIBIO i en rapport om verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Oppland fram til at i Oppland ligger tilsvarende multiplikator på 1,8 (Lerfald mfl., 2010).

NIBIO har også laget en rapport om verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Buskerud, og ved hjelp av modellen PANDA kommet fram til at i Buskerud ligger multiplikatoren for jordbruk og verdikjedevirkninger utover rene underleverandører på 1,43 (Knutsen mfl., 2013). Når tilleggsnæringer og næringsmiddelindustrien også inkluderes som verdikjedeeffekter, fant de en multiplikator på 1,93.

Det kan være tilfellet at multiplikatoren fra NIBIO og NMBU er underestimert på grunn av forutsetningen om proporsjonalitet³⁰. Dette fordi at når man tar bort en hel næring, kan det hende at flere arbeidsplasser forsvinner enn om man bare ser på en liten (marginal) endring i næringa. Det er realistisk å anta dette fordi det er en del arbeidsplasser som må være på plass for at næringa skal fungere, som ikke er like påvirket av størrelsen på næringa. Slike arbeidsplasser kan være administrative, offentlige, tilsyns- og rådgivende stillinger, for å nevne noen.³¹ I tillegg poengterer rapporten til NIBIO at multiplikatoren er dårlig til å beregne bortfall av næringer som kan føre til fraflytting og nedleggelse av grender, butikker og skoler, og derfor er heller ikke denne nedgangen i sysselsetting tatt med.

Menon Economics laget i 2016 en rapport på oppdrag fra Felleskjøpet Agri der de ser på ringvirkningene for leverandørindustrien i landbruket i hele landet³². Med sin modell har de kommet fram til ringvirkninger i leverandørnæringen tilsvarende en multiplikator på 1,37 i jordbruket og 1,45 i skogbruket (Dombu & Fjose, 2016).

Vi har ikke gjort egne beregninger for en multiplikator, men mener at det er nærliggende å anta at multiplikatoren ligger i området 1,5, pluss/minus. Det betyr at for hvert årsverk en har i en basisnæring, er det om lag et halvt årsverk i ringvirkning i denne. I en nylig rapport for Nord-Norge (NIBIO, 2020) var dette vurdert noe lavere, dvs. ca. 1,22, men det skyldes trolig regionale forhold.

Næringsmiddelindustri og tilleggsnæringer er ikke med i tallet på 1,5 pluss/minus, dette er knyttet til primærleddet.

³⁰ Med proporsjonalitet menes i denne sammenhengen at endring i sysselsetting i andre næringer er like stor uavhengig om man går fra 1 til 2 eller fra 3000 til 3001, altså endring i total sysselsetting når man endrer sysselsettingen i basisnæringen med én enhet.

³¹ Direkte overføring/betalinger til arbeid med jordbruk skal være inkludert (administrativt, rådgivning etc.).

³² Basert på tall fra SSB, hovedsakelig fra 2013.

Med oppdaterte sysselsettingstall kommer vi fram til at landbruket og sekundærindustrien i Vestfold i 2023 genererer nær 5 000 arbeidsplasser. Ved å inkludere ringvirkninger blir det mer enn 7 300 sysselsatte.

Tabell 6.1 Sysselsatte i Vestfold, med ringvirkninger, 2023. Kilde: SSB, tabell 08536 og AgriAnalyse.

	Antall sysselsatte
Jordbruk	1 514
Skogbruk	246
Totalt primærnæringer	1 760
Næringsmiddelindustrien	2441
Trelast-, trevare- og papirindustri	716
Totalt sekundærnæringer	3 157
Total sysselsetting	4 917
Total sysselsetting med ringvirkninger	7 376

7 Bruttoprodukt, investeringer og gjeld

7.1 Verdiskaping – Bruttoprodukt

I fylkesfordelt nasjonalregnskap finner vi oversikt over hvordan den økonomiske virksomheten i landet fordeler seg på fylker. Det er ikke mulig å få tidsrekke for de fylkene som ble slått sammen i 2020, selv om Telemark og Vestfold er skilt i 2024. Derfor har vi valgt å bruke tall for det sammenslåtte fylket, men legge ved en kolonne hvor det er satt opp tall for Vestfold etter forholdstall fra 2019. Det betyr at vi gjør en antakelse om at næringsstrukturen ikke har gjennomgått en vesentlig endring på disse to årene fra 2019 til 2021. Det finnes ikke nyere tall for bruttoproduktet fordelt på fylker. Bruttoproduktet for hele landet var i 2021 på 3 894 milliarder kroner, og for det sammenslåtte fylket Vestfold og Telemark var bruttoproduktet på 187 milliarder, det vil si at 5 prosent av total verdiskaping i Norge, kommer fra disse to fylkene. Dersom vi tar utgangspunkt i bruttoprodukt for Vestfold som andel av totalt bruttoprodukt for Vestfold og Telemark i 2018, som utgjorde 57 prosent av total verdiskaping, vil bruttoproduktet for Vestfold i 2021 være 106,6 milliarder kroner, tilsvarende 3 prosent av total verdiskaping for Norge.

I Vestfold utgjør landbruk med tilhørende industri 3,6 prosent av total verdiskaping i fylket. Tallene viser at Vestfold har en relativt stor andel verdiskaping fra næringsmiddel-, og trevareindustrien.

Tabell 7.1 *Bruttoprodukt 2021 i millioner kroner, løpende priser for landet, Vestfold og Telemark og bare Vestfold. Kilde: SSB tabell 11713 og AgriAnalyse.*

	Hele landet	Vestfold og Telemark	Vestfold	Vestfolds andel av totalt for landet
Totalt for næringer	3 894 480	187 394	106 567	3 %
Jordbruk og skogbruk	23 666	1 687	877	4 %
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	48 591	2 215	1 917	4 %
Trelast-, trevare- og papirvareindustri	17 293	1 323	990	6 %
Landbruk, med industri andel av totalen	2,3%	2,8%	3,6%	

7.2 Investeringer, nasjonalregnskapstall for regionen

Hos SSB finner vi ikke tall for investeringer på fylkesnivå, men på regionnivå. Tallene viser at det er liten forskjell mellom landet og Østlandet, men at trenden er nedadgående. Det er en litt mindre andel som investerer i landbruket i 2021 enn det var i 2016 for både landet og for Østlandet. Tallene viser også at kostnadene til investeringer og vedlikehold har økt noe fra 2016 til 2021.

Tabell 7.2 *Jordbruksbedrifter med investeringer og vedlikehold i 2016 og 2021. Kilde: SSB tabell 06393, 06389, 06391.*

	2016		2021	
	Hele landet	Østlandet	Hele landet	Østlandet
Jordbruksbedrifter med investering i maskiner og redskap (prosent)	32	34	31	33
Investering per jordbruksbedrift som har investert (kr)	217 000	240 000	276 000	303 000
Jordbruksbedrifter med investering i driftsbygninger (prosent)	17	16	14	15
Investering per jordbruksbedrift som har investert (kr)	582 000	532 000	989 000	971 000
Jordbruksbedrifter med vedlikehold (prosent)	76	75	72	72
Vedlikehold per jordbruksbedrift med vedlikehold (kr)	58 000	64 000	81 000	90 000

Bedriftene som investerer mest, er melkebruk, med over 1,7 millioner kroner i gjennomsnitt for hver bedrift som har investert.

Tabell 7.3 Jordbruksbedrifter med investeringer i driftsbygninger etter driftsform for hele landet. Kilde: SSB tabell 09770

	Jordbruks- bedrifter i alt	Jordbruks- bedrifter med investering i driftsbygninger	Jordbruks- bedrifter med investering i driftsbygninger (prosent)	Investering per jordbruksbedrift som har investert (kr)
Korn og oljevekster	6 300	700	11	545 000
Storfe - mjølkeproduksjon	6 000	1 100	18	1 686 000
Storfe - kjøttproduksjon	4 300	700	17	760 000
Sau	9 000	900	10	389 000
Svin og fjørfe	1 800	300	19	1 330 000
Andre driftsformer	10 700	1 500	14	1 100 000
Alle driftsformer	38 100	5 300	14	989 000

Innovasjon Norge har tilskuddsordninger for landbruksvirksomheter som ønsker å investere. I april 2024 var tallene som vist i tabellen, hvorav Vestfolds andel av totalt tilskudd per oktober 2024 inklusive tilskudd til løsdrift, var på 3,7 prosent. Per oktober 2024 er det 40 bønder i Vestfold som har fått tilsagn om midler.

Tabell 7.4 Investeringstilskudd fra Innovasjon Norge per oktober 2024, årets ramme, forbruk og utnyttelsesgrad av rammen. Kilde: Innovasjon Norge, 2024.

	Årets ramme	Forbruk	Rammeutnytting i prosent
Rogaland	90,91	99,0	109 %
Møre og Romsdal	83,64	86,3	103 %
Nordland	81,19	41,7	51 %
Østfold	43,16	45,0	104 %
Akershus	38,27	39,5	103 %
Buskerud	51,16	42,1	82 %
Innlandet	173,12	171,1	99 %
Vestfold	34,27	37,6	110 %
Telemark	42,25	24,6	58 %
Agder	68,34	67,6	99 %
Vestland	159,56	162,0	102 %
Trøndelag	177,66	147,8	83 %
Troms	54,83	32,0	58 %
Finnmark	37,96	14,5	38 %
Totalt	1 136,32	1 010,8	89 %

I tillegg kommer et ekstra investeringstilskudd til overgang fra båsfjøs til løsdrift. Rammen er på 100 millioner kroner nasjonalt, og 85 prosent er allerede brukt. Det har gått 89,9 millioner til 14 prosjekt i Rogaland og 10 millioner til 2 prosjekter i Møre og Romsdal.

8 Klimaendringer – hva kan vi forvente, og hva må vi gjøre?

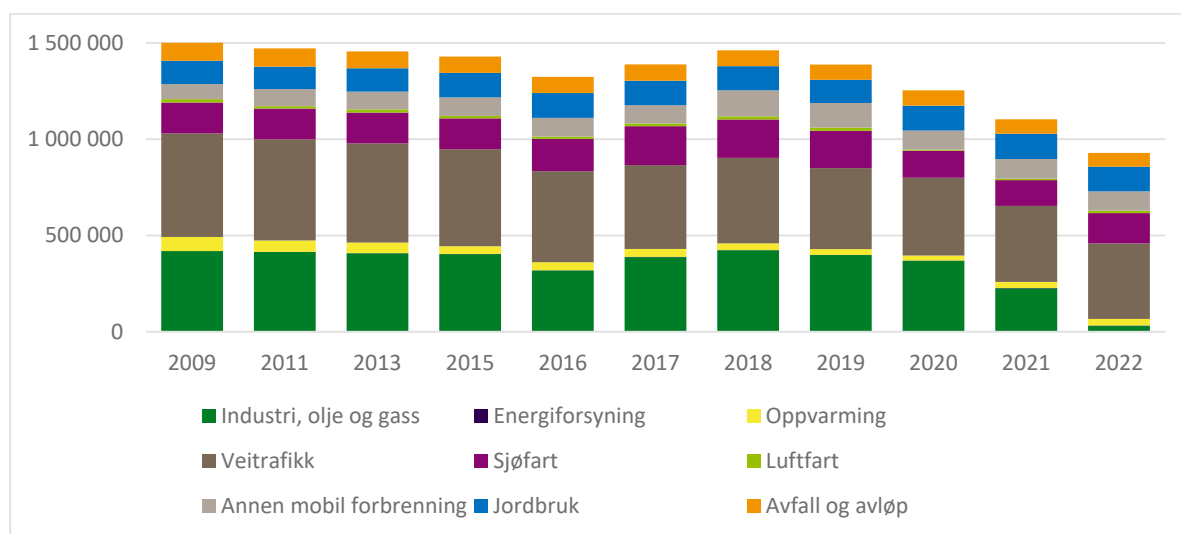
Landbruket påvirker klimagassutslippene i Norge, både ved utslipp og opptak av CO₂.

Landbruket blir også påvirket av klimaendringer, både positivt og negativt; og må tilpasse seg endringer i klimaet samtidig som de jobber for å kutte utslipp og øke opptak.

8.1 Jordbruk, klima og jordhelse

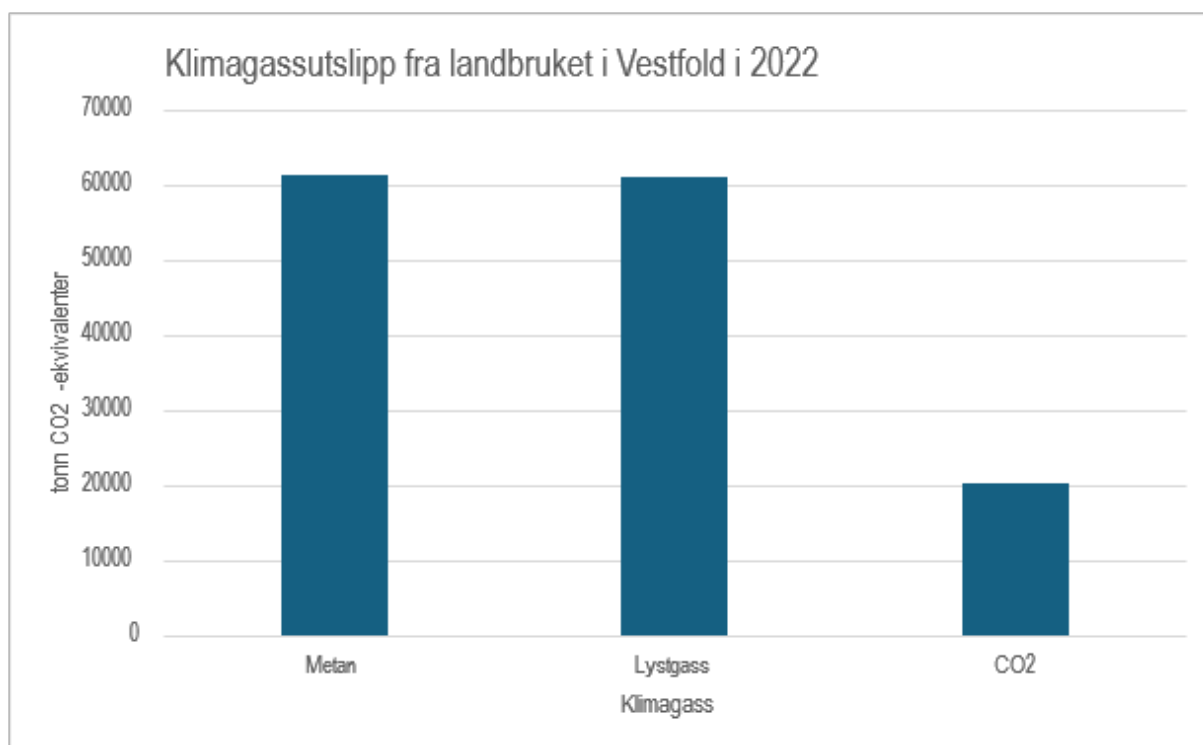
I 2009 stod jordbruket i Vestfold for 8 prosent av fylkets klimagassutslipp, mens i 2022 var andelen økt til 14 prosent. Denne økningen skyldes ikke at utslippene i jordbruket hadde økt, (de var stabile i perioden), men andre sektorer hadde et større potensial for å redusere sine utslipp. Binding og lagring av karbon i jord er ikke medregnet i utslippstallene for jordbruket.

Figur 8.1 Sektorfordelte utslipp per år i Vestfold. Kilde: Miljødirektoratet, 2024.

Det er to hovedkilder som står for de største andelene av jordbruksrelaterte utslipp av klimagasser i Vestfold: lystgass fra jorda og metangass fra drøvtyggere. Til sammen utgjør lystgass og metangass omlag 86 prosent av jordbrukets utslipp i Vestfold: 122 000 tonn CO₂-ekvivalenter av totalt 142 000 tonn CO₂-ekvivalenter, som vist i figur 8.2.

Figur 8.2 Klimagassutslipp fra jordbruket i Vestfold i 2022. Kilde: Miljødirektoratet, 2024.

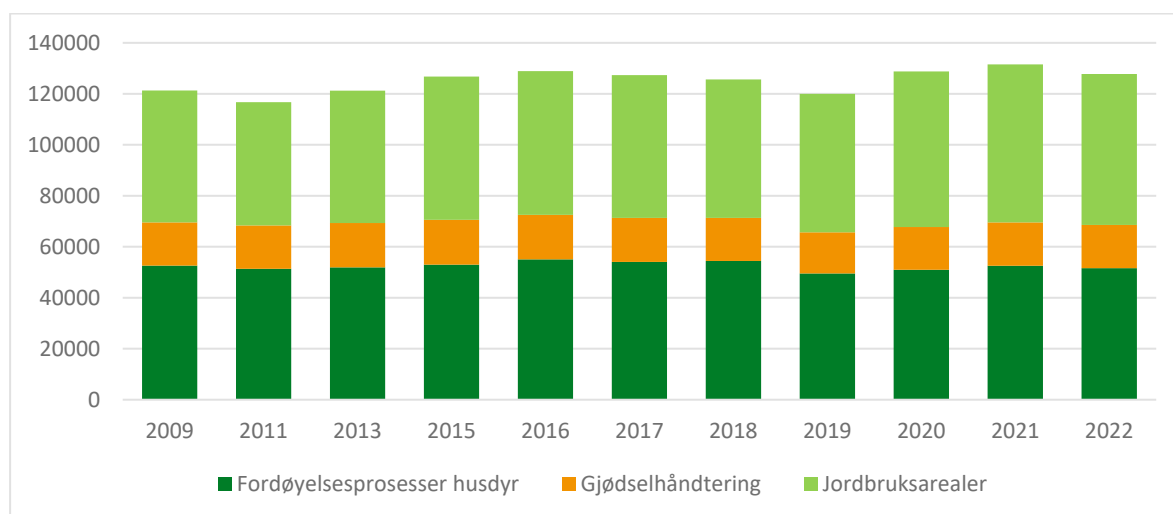
Utslippene fra jordbruk er knyttet til biologiske prosesser i husdyrene, gjødsla og dyrkingsjorda som fører til dannelsen av metan og lystgass.

Jordbruksregnskapet i figur 8.3. viser tre utslippskilder:

- Fordøyelsesprosesser hos husdyr: utslipp av metan fra fordøyelse
- Gjødslhåndtering: utslipp fra gjødsellager
- Jordbruksarealer: utslipp av lystgass fra spredning av husdyrgjødsel, lystgass fra bruk av kunstgjødsel, lystgass fra planterester og bruk av slam og annen organisk gjødsling, lystgass fra dyrking av myrjord, og lystgass fra kalking

Utslipp i jordbrukssektoren har ligget relativt stabilt på omtrent 140 000 tonn CO₂-ekvivalenter i perioden fra 2009 til og med 2022. Utslipp fra energibruk i jordbruket er ikke inkludert i jordbrukssektoren, og er derfor ikke med i figur 8.3. Energibruk regnes under *annen mobil forbrenning og oppvarming*. CO₂ utslipp fra jordbruket i Vestfold i denne sektoren har ligget relativt stabilt på omtrent 15 000 tonn CO₂-ekvivalenter siden 2009 (Miljødirektoratet, 2024).

Figur 8.3 Utvikling i klimagassutslipp i jordbrukssektoren i Vestfold. Kilde: Miljødirektoratet, 2024.

8.1.1 Vestfoldlandbrukets bidrag til å nå målene i klimaavtalen

I 2019 ble det inngått en intensjonsavtale mellom næringsorganisasjonene i jordbruket og regjeringen om å redusere klimagassutslipp og øke opptak av karbon fra jordbruket for perioden 2021–2030 med 5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter (Landbruks- og matdepartementet, 2019).

Norges Bondelag har utarbeidet en klimaplan hvor de beskriver hvordan jordbrukssektoren kan bidra til å nå målet uten å redusere jordbruksproduksjonen. I planen er forskjellige tiltak beskrevet. Blant de viktigste tiltakene for jordbruket i Vestfold er bruk av fangvekster, biokull og biogass.

Fangvekster

Et viktig tiltak for å øke karboninnholdet i jord er bruk av fangvekster. Tradisjonelt har bruk av fangvekster hatt som formål å hindre næringsavrenning og erosjon. Vestfold er et av de fylkene som har satset sterkt på bruk av fangvekster. Gårdbrukere kan få RMP-tilskudd til dyrking av fangvekster, og NLR har mye fokus på fangvekster i forsøk, demofelt og rådgivingen.

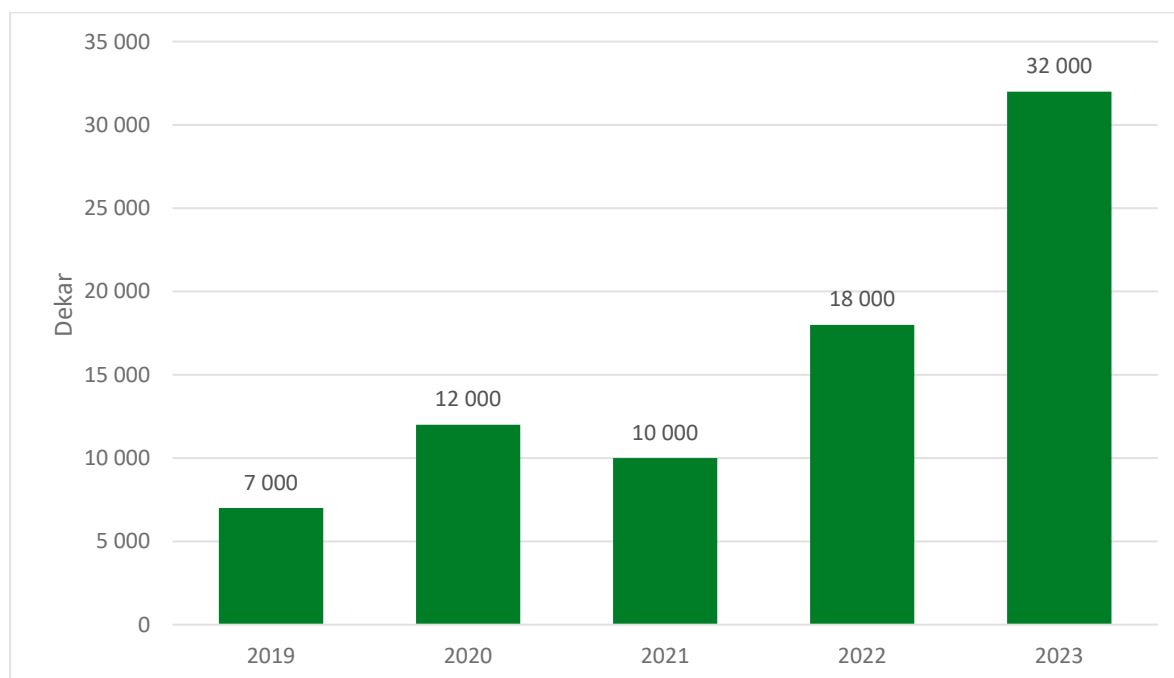
Dette har resultert i at arealene som er tildekket med fangvekster, har økt betydelig de siste årene. Figur 8.4. viser antall dekar med fangvekster i perioden 2019–2023. I Vestfold har arealene med fangvekster blitt mer enn tredoblet fra 2019 til 2023. Foreløpige tall for 2024 viser at økningen fortsetter, og arealene ligger nå rundt 41 000 dekar. Dette innebærer at omtrent 14 prosent av åpent åkerareal i Vestfold er tildekket med fangvekster. Tar man ut arealet med høstkorn (som dermed ikke kan tilsås med fangvekster), er omtrent 18 prosent av det tilgjengelige åpne åkerarealet tilsådd med fangvekster.

I landbrukets klimaplan beskrives et mål om fangvekster på 30 prosent av kornarealene i Norge innen 2030 (Norges Bondelag, 2024). Da ikke alle områder med korn i landet egner

seg like godt til å dyrke fangvekster, betyr det at jordbruket i Vestfold må bidra mer og øke arealene enda mer.

Totalt i landet kan økt karbonlagring med fangvekster på 30 prosent av kornarealene tilsvare 440 000 tonn CO₂-ekvivalenter (Norges Bondelag, 2024).

Figur 8.4 Utvikling i antall dekar med fangvekster i Vestfold, 2019-2023. Kilde: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Biokull

Biokull er i prinsippet det samme som grillkull, det vil si det man sitter igjen med etter at biomasse er varmet opp til mer enn 370 grader i en oksygenfattig atmosfære. Dette er nesten rent karbon, og det er veldig motstandsdyktig mot biologisk nedbryting og blir værende i jorda i mer enn 100 år. I tillegg kan biokull være bra for jorda, da det bl.a. øker dens evne til å holde på vann og næringsstoffer.

Produksjon av biokull i Norge er i en tidlig fase. Tilgangen til biokull i jordbruket er ikke så stor per i dag, men er i tråd med etterspørselen. Potensialet for å bruke mer biokull i jordbruket er stor.

I Vestfold kan det gis RMP-tilskudd til spredning av biokull, som er et relativt nytt tiltak. I 2024 har de første bøndene begynt å spre biokull på sine jorder, og 15 tonn er spredd (Landbruksdirektoratet, 2024b). Ett tonn biokull lagrer 3 tonn CO₂. I 2024 er det dermed lagret 45 tonn CO₂ ved å spre biokull på jordbruksjord i Vestfold. Dette er en forsiktig start, og det forventes at bruken av biokull økes framover (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024j).

Biogass

Allerede siden 2015 har Den Magiske Fabrikken tatt imot husdyrgjødsel og matavfall, og produserer biogass og biogjødsel. Biogass kan erstatte fossil metangass. Biogjødsel føres tilbake til gårdbrukere i Vestfold, og kan for en del erstatte bruken av kunstgjødsel. Innblanding av matavfall i biogassprosessen fører til at flere næringsstoffer resirkuleres og går inn igjen i matproduksjonen.

Omtrent 80 000 tonn husdyrgjødsel leveres årlig til Den Magiske Fabrikken, som vil si at omlag 40 prosent av gjødsla fra storfe og gris går gjennom en biogassprosess. Omtrent 150 000 tonn biogjødsel leveres tilbake til gårdbrukere. Vestfold er dermed pioner på biogass og biogjødsel i Norge (Den Magiske Fabrikken, 2024).

Enn så lenge er den positive klimaeffekten av biogassproduksjonen ikke godt synlig i klimagassregnskapet for jordbruket, siden effektene blir tatt med i andre sektorer.

Andre tiltak:

Metanhemmere

Metanhemmere er et førtilskudd til drøvtyggere for å redusere utslippet av metan fra vomma. Det foregår mye forskning på dette feltet. Prosjektet MetanHUB er et forskningsprosjekt for hele storfe- og småfebransjen som er ledet av TINE og har som mål å bygge kunnskap for implementering og oppfyllelse av mål om metanreduksjon. Potensialet for å tilsette metanhemmere til fôr for å redusere utslipp av metan er stor. I hvilken grad potensialet kan tas ut er avhengig av bl.a. hvordan gården drives, tilgang til metanhemmere, kostnadene, og holdningen til gårdbrukere og forbrukere av tilsetningsstoffet.³³

God agronomi og høyt avlingsnivå

Optimal gjødsling, kalking og drenering er viktige agronomiske tiltak som bidrar til å redusere utslipp av klimagasser (Hauge mfl., 2020). Også avlingsnivået er en viktig faktor i klimasammenheng. Et høyt avlingsnivå per dekar betyr at mindre areal brukes til å produsere en viss mengde med mat, som bidrar til mindre utslipp i arealbrukssektoren. Vestfold har mye jord av god kvalitet og klimatiske forhold som ligger til rette for å oppnå et godt avlingsnivå.

8.1.2 Klimarisiko og klimatilpasning

Ved siden av behovet for å redusere klimagassutslippene og å øke opptak av CO₂ må jordbruket også tilpasse seg klimaendringene. En del tiltak bidrar både positivt til å redusere utslippene/øke opptaket, og til å tilpasse jordbruket et klima i endring. Dyrking av fangvekster, drenering og bruk av biokull er eksempler på dette.

Klimaendringene bidrar til mer ekstremvær, som kan føre til avlingstap og dermed økte utslipp gjennom høyere ressursforbruk per produsert enhet. Ifølge FNs klimapanel vil menneskeskapte klimaendringer kunne redusere den globale matproduksjonen med 1 prosent

³³ Metanhub.no

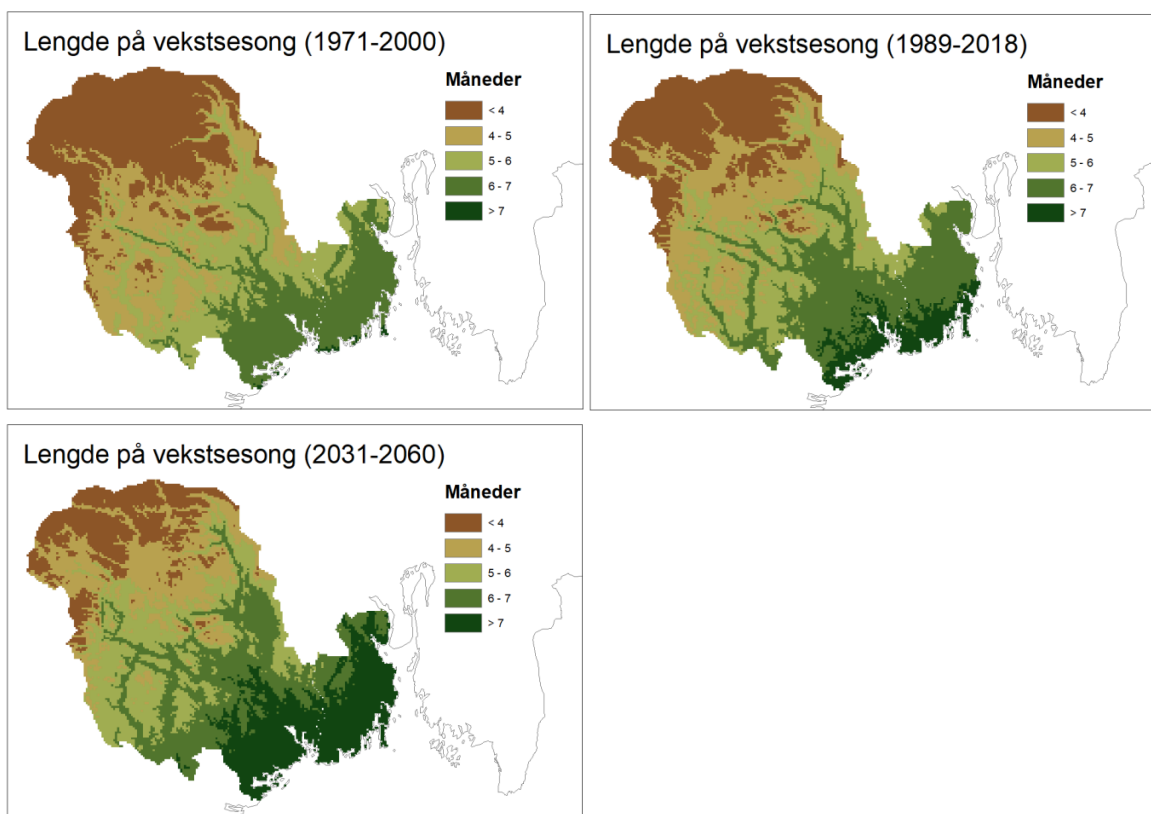
hvert tiår. Samtidig vil behovet for mat øke med 14 prosent. Derfor har FN oppfordret alle land til å bruke tilgjengelige ressurser og tilpasse seg matproduksjonen til naturgitte forhold (Norges Bondelag, 2024).

Klimaendringene slår ikke likt ut over hele verden. I rapporten «Kornproduksjon i møte med klimaendringer» har Telemarksforskning og Meteorologisk institutt sett nærmere på forventede endringer i Vestfold og Telemark, og hvilke tiltak som må iverksettes for å oppnå et mer klimarobust landbruk/kornproduksjon i Vestfold og Telemark.

Meteorologisk institutt har utarbeidet klimakart for historisk og beregnet framtidig klimaendring i Vestfold. Kartene viser at sommertemperaturene er økende og at vekstsesongen forventes å øke med omkring en måned fram mot midten av århundret, sammenlignet med referanseperioden 1971–2000 (figur 7.4). Antall vekstgraddager øker også. Når det gjelder nedbør, er utsiktene mer usikre. Det beregnes stort sett redusert sommernedbør. Sammenligninger av periodene april–mai og august–september tyder på våtere vår/forsommer og noe tørrere sensommer framover. Uansett utviklingen i nedbør vil tørkerisikon øke grunnet stigende temperatur, som gir mer fordamping.

Som overordnede tiltak nevner rapporten blant annet å ta vare på og styrke jorda, spre og redusere risiko, gjøre riktig jobb til riktig tid og videreutvikle lokal kunnskap (Telemarksforskning, 2019).

Figur 8.4 Observert termisk vekstsesong i perioden 1971-2000 og 1989-2018, og beregnet vekstsesong for perioden 2031-2060 for Vestfold og Telemark. Kilde: Telemarksforskning, 2019.

Viktige tiltak for å tilpasse seg klimaendringene er å sikre jordressursene mot flom og skred, og mot ukontrollert avrenning inn på jordbruksarealene. Tiltak på gårdsnivå kan være drenering og hydrotekniske systemer, kalking, bevaring og økning av jordas karboninnhold, vekstskifte, tilpasset gjødsling og plantevern, og bruk av klimarobuste sorter.

Teknologiutvikling og ny kunnskap vil være viktig for å utvikle klimarobuste produksjonssystemer.

Klimaendringene gir utfordringer i planteproduksjonen, men også husdyrproduksjonen står i fare for å bli truffet av nye sykdommer. Med klimaendringer og lengre somre vil noen sykdommer spre seg til nye land, som for eksempel blå tunge, som i 2024 igjen ble oppdaget i Norge.

Klimaendringer innebærer en del risiko for planteproduksjonen, men færre frostnetter og lengre vekstperioder kan også være fordelaktig. En lengre vekstsesong fører til at det vil bli flere vekster å velge mellom i kornproduksjon slik at det blir mulig å drive med et utvidet vekstskifte. Det vil også bli mulig å ta flere slårter i grovfôrproduksjon, og det vil bli mulig å dyrke mer fôrmais. I grøntproduksjon vil det gi mulighet for å høste i flere omganger og over en lengre periode.

8.1.3 Jordhelse

Jordhelse har de siste årene fått mye oppmerksomhet internasjonalt, og også i Norge har interessen økt. I 2020 kom Landbruksdirektoratet med rapporten «Nasjonalt program for jordhelse», på oppdrag fra Landbruksdepartementet.

«God jordhelse betyr at jordas fysiske, kjemiske og biologiske komponenter fungerer optimalt sammen, både for produksjon og andre jordfunksjoner. Jord som fungerer godt, som har god jordhelse, leverer også flere viktige miljøgoder (økosystemtjenester). Rensing av vann og lagring av karbon er to viktige eksempler på det.» (Landbruksdirektoratet, 2024a)

Jordhelse vil både påvirke og bli påvirket av tiltakene nevnt over. Det er mange utfordringer knyttet til jordhelse, og ideelt sett bør jorda forstyrres minst mulig, samt ha et mest mulig grønt og levende plantedekke for størst mulig perioder av året. Fokus på jordkvalitet, og bevisstheten rundt jordhelse og jordfunksjoners betydning for miljø, klima og plante- og dyrehelse er økende. Og mens forringelse og tap av jord er en stor samfunnsmessig risiko, legger god jordhelse grunnlaget for både mat- og biomasseproduksjon, sammen med flere andre økosystemtjenester (NIBIO, 2024). Når jordhelsen svekkes, kan det tilsvarende gi problemer med avrenning og utslipp av klimagasser.

Norge har blant annet sluttet seg til et internasjonalt initiativ kalt «4 promille», som har som mål å øke karboninnholdet i jord med 4 promille årlig. Jord med høyt moldinnhold (og dermed karbon) og et rikt jordliv har ofte bedre infiltrasjon, mindre jordpakking og vil være mindre utsatt for erosjon (Landbruksdirektoratet, 2024a).

I jordbruksavtalen 2021 ble det bestemt at jord og jordhelse skal inn som eget miljøtema i Nasjonalt Miljøprogram. I Vestfold og Telemark dyrkes det korn eller andre åpen åker vekster

på en relativ stor del av arealet. Det gjør at fokuset på jordhelsefremmende tiltak er stort, da det er disse arealene som er mest utsatt for forringelse (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2024i).

Jordhelse er tatt inn som et eget tema i Regionalt miljøprogram. Det er mulig å søke tilskudd til 34 ulike miljøtiltak i jordbruket i Vestfold og Telemark. Det fins flere RMP-tilskudd som går på tiltak rettet mot jord og jordhelse, som tilskudd til fangvekster, bruk av egenprodusert kompost og spredning av biokull. Tiltak som bedrer jordhelsen, vil også ofte gi andre gunstige effekter. De fleste tiltakene vil også gi god effekt raskt. Det langsiktige perspektivet er likevel helt sentralt.

Aktuelle tiltak for bedre jordhelse kan være

- Drenering
- Kalking
- Utbedring av pakkingskader, biologiske og mekaniske tiltak
- Tilføring av husdyrgjødsel, organisk materiale, kompost, biokull, og produkter basert på avfall og restråstoffer
- Endret/reduert/ingen jordarbeiding (inkl. vårpløying)
- Jordas kjørbarhet og laglighet – jordpakking
- Vekstskifte
- Fangvekster (Underkultur/forkultur/etterkultur i åkervekstkulturer)

Driftspraksis virker inn på jordhelse. Flere har begynt med regenerativt jordbruk og holistisk management, som har et sterkt fokus på jordhelse. Også økologisk jordbruk har jordhelse som en del av sine fire prinsipper: *Helseprinsippet – Økologisk landbruk skal opprettholde og fremme helsa til jord, planter, dyr, mennesker og jordkloden som en udelelig helhet.*

8.2 Skogbruk og klima

En godt skjøttet skog vil også ha en viktig funksjon for å bevare biologisk mangfold og er en viktig del av den globale karbonsyklusen, både som lager og opptaker av karbon fra atmosfæren. Skogen er et viktig karbonlager. En bærekraftig skogforvaltning der skogens karbonlager økes eller holdes ved like, samtidig som virke produseres til tømmer, fiber og bioenergi, vil ifølge FNs klimapanel gi størst klimaeffekt (NIBIO, 2018). Jevn hogst før treet stagnerer, og lagring av trevirke i bygninger gir en bærekraftig forvaltning og god klimaeffekt. Ifølge tall fra Miljødirektoratet og NIBIO for 2015 binder skogen i Vestfold om lag 0,47 millioner tonn CO₂ ekvivalenter (Miljødirektoratet, 2024).

Skog er en viktig del av den globale karbonsyklusen, både som karbonlager og gjennom opptak av CO₂ fra atmosfæren. Både utviklingen i skogareal og utviklingen i stående volum er viktig for skogens rolle i klimasammenheng og for et bærekraftig skogbruk.

I perioden Norge har rapportert årlige utslipp og opptak av klimagasser i skog til FNs klimakonvensjon, fra 1990 til 2022, har det vært en økning i karbonlageret i trær i norske skoger. Dette skyldes at opptaket av CO₂ har vært høyere enn utslippene av CO₂, metan og lystgass fra skog. Årlig netto opptak økte fram til 2009, men har de siste årene hatt en avtagende trend. Nedgangen fra 2009 skyldes flere ulike faktorer, som lavere investeringer i skogkultur (både innen planting og ungskogpleie, fra 1990-tallet), økende andel eldre skog som ikke lenger er i sin mest produktive fase, økt mortalitet som følge av bl.a. tørke og barkbilleangrep, og økt hogst (NIBIO, 2018).

Klimaendringene vil påvirke skogbruket i Vestfold i framtida, men hvor mye og på hvilken måte er noe usikkert. Høyere temperatur og lengre vekstsesong kan føre til økt tilvekst i skogen dersom vann ikke er en minimumsfaktor. Varmere vær kan føre til at noen treslag vil vokse bedre og på nye steder. FNs klimapanel har slått fast at klimaendringene allerede påvirker vær og ekstremvær i alle regioner over hele jordkloden (kilde: Miljødirektoratet). De negative konsekvensene av dette har vært merkbare i skogene i Vestfold de siste 6–8 årene, med flere hendelser med toppbrekk som følge av store nedbørsmengder med tung, våt snø og store tørkeskader etter tørkesommeren 2018. Snøskade- og tørkehendelser fører til at skogen blir svekket og mer mottakelig for skadegjørere. Det har også vært økt forekomst av skadegjørere, særlig granbarkbiller, som gjorde store skader i Vestfold i årene 2020–2022.

Det er også framover ventet at klimaendringene vil føre til hyppigere forekomst av tørke, frost tidlig i den forlengede vekstsesongen, vindfelling, skogbranner og hyppigere forekomst av hendelser med mye nedbør på kort tid. Nedbøren som kommer i form av våt snø, kan føre til brekkskader på skogen, mens nedbør i form av regn kan føre til flomskader i skogsveinettet. Samspillet mellom arter kan forandre seg, fordi eksisterende arter vil påvirkes ulikt av endret klima. Nye arter, inkludert nye skadegjørere, kan komme til, fordi varmere vær gjør det mulig for dem å etablere seg i vårt område (NIBIO, 2017).

Klimatilpasninger i skogbruket i Vestfold

For skogbruket i Vestfold kan klimatilpasninger handle om å drive et mer stedstilpasset skogbruk, der en i større grad tar hensyn til voksestedets fuktighetsforhold, jord og berggrunn, når det velges treslag og skjøtselsstrategi. De siste årene har gran fått tørke- og barkbilleskader over store deler av fylket, og det kan tyde på at det har vært en for stor tilbøyelighet til å plante gran «overalt», også på tørkeutsatte steder. Skogeier må sørge for at det forynges med riktig treslag på riktig sted (Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2021).

Foto: Olav Nordheim

På arealer som har vært utsatt for tørke og barkebilleangrep på gran tidligere, velger skogeiere nå i større grad å forynge med furu, eller furu og gran i blanding. Andre tiltak, som kortere omløpstad for gran, har vært foreslått som tiltak for å redusere risiko for skader på gode boniteter, mens forlenget omløpstad trekkes frem som tiltak for å øke netto karbonopptak i skog. Skogeiere vil måtte veie disse ulike hensynene opp mot hverandre, og med usikkerheter rundt hvordan klimaendringene vil bli er dette krevende (Skogfrøverket³⁴ og Nibio³⁵).

Frøforedlingen i skogbruket satser på å foredle fram nytt plantemateriale som bedre kan tåle tørke, gi bedre kvalitet og være mindre utsatt for skader fra frost tidlig om våren eller sent om høsten. For å redusere risiko og skape skog som er mer motstandsdyktig mot endret klima, kan det være nødvendig å satse på større variasjon, både i treslag og driftsformer. Alle treslag som vokser naturlig i Norge, finnes i Vestfold, og det er gode forutsetninger for å oppnå en variert produksjon. Edellauvtrær kan på egnede områder utgjøre bestandstreslag når skogeier er motivert for intensiv skjøtsel. På store arealer vil edellauvtrær være viktige elementer for biologisk mangfold, som enkelttrær eller grupper.

Skogkulturtiltak vil uansett være helt essensielle for å lykkes med produksjon av sunn skog med god kvalitet. Foryngelsen må etableres med god tetthet kort tid etter hogst, og ungskogpleie må prioriteres.

En del skogsbilveier må bygges om til å kunne håndtere større nedbørsmengder over kortere tid, gjennom eksempelvis å gå opp på dimensjoneringen av stikkrenner og kulverter. Vedlikehold av skogsveinettet er svært viktig. Skogeier må sørge for å holde grøfter og stikkrenner åpne, og at det er kuv på veien, slik at vann kan renne av.

Styrtnedbør og flomvann har ført til store ødeleggelser i skogsbilveinettet i andre fylker. Naturskadeordningen gir veieier erstatning for å rette opp skaden til den standard veien hadde

³⁴ <https://www.skogfroverket.no/>

³⁵ <https://www.nibio.no/nyheter/klimakur-2030-tiltak-i-skog>

før skaden inntraff. Skogeiere oppfordres til å heve standarden og ta høyde for endret nedbørsmønster, når veier bygges om eller repareres etter skade. Å bygge solide veier i utgangspunktet, vil begrense behovet for å bruke naturskadefondet til å reparere dårlige veier.

Foto: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark.

For å opprettholde eller øke biomassen og karbonbindingen i skog framover er det vesentlig at produksjonsevnen utnyttes på de arealene som er tatt i bruk til aktivt skogbruk. Skogeiere kan øke produksjonen på eksisterende skogsarealer gjennom å ta i bruk foredlede frø og plantematerialer, øke ungskogpleieaktiviteten og prioritere volumproduksjon på intensivt drevne arealer. Skogeiere og forvaltning må finne en mest mulig optimal balanse mellom intensivt drevne arealer, ekstensivt drevne arealer og vernede arealer.

Tømmerproduksjonen i Norge er gjennom mange tiår bygd opp med bartrær som de sentrale treslagene. Gran har vært førsteprioritet mange steder, dels fordi det gir best produksjon og dels fordi store problemer med beiting fra elg i perioder har gjort det vanskelig å få opp furuforyngelse. Når klimaendringer og ønske om et mer variert skogbruk nå motiverer til å velge nye treslag og skjøtselsstrategier, er det vesentlig at skogbruket innhenter mer kunnskap gjennom ny forskning og at eksisterende kunnskap gjøres tilgjengelig. Spesielt aktuell er kunnskap om hvordan ulike treslag i blanding kan vokse og skjøttes for å produsere kvalitetsvirke.

Rekruttering av kompetent arbeidskraft i alle ledd i verdikjedene, fra rådgiving og praktisk utføring av skogsarbeid til sagbruk og treforedling, og fra forskning til forvaltning, blir viktig for å lykkes med et klimatilpasset skogbruk. Tilgang på gode utdanningstilbud innen naturforvaltning og skogbruk er vesentlig når skogbruket skal tilpasses et endret klima.

8.3 Landbruket som energileverandør

Bioenergi er en viktig satsing i forbindelse med å redusere klimagassutslipp fra energiproduksjon. I tillegg kan den spille en viktig rolle i landbruket når det gjelder næringsutvikling og økt verdiskaping, både som leverandør av råstoff til bioenergiproduksjon og som leverandør av biovarme til andre sektorer.

Bioenergi kommer direkte eller indirekte fra biologisk materiale, som planteprodukter, gjødsel og skogsavfall, og brukes bl.a. til produksjon av varme, elektrisitet og drivstoff. Det er god tilgang på energivirke til produksjon av biovarme i fylket. Det er etablert flere biovarmeanlegg som kan forsyne ett eller flere hus med varme, samt at flis og bark blir brukt som råstoff av Bergene Holm.

Både flis, pellets og halm, ved og hestemøkk (i kombinasjon med flis eller halm) blir benyttet som biobrensel i Vestfold.

I 2016 åpnet Greve Biogass i Tønsberg (Berge, 2016). Fabrikken produserer biogass av husdyrgjødsel og matavfall til en stor del av bussene i Vestfold. I samme prosess blir biogjødsel produsert, som kan erstatte en del bruk av kunstgjødsel. Bøndene får ikke betalt for å ta imot biogjødsel, men de får betalt for lagerleie og de får tilskudd.

9 Ny opptrappingsplan, økt selvforsyning og beredskap

9.1 Vestfolds bidrag

Et viktig punkt i Hurdalsplattformen er å øke selvforsyningsgraden av norske jordbruksmatvarer til 50 prosent. Kornprogrammet til Bondelaget har som mål å øke kornavlingene én prosent hvert år fram mot 2030, og Grøntutvalgets rapport «Grøntsektoren mot 2035» anbefaler at hele grøntsektoren skal vokse 75 prosent fram mot 2035, samtidig som at norskandelen øker til 50 prosent. Denne anbefalingen er basert på de forrige kostholdsrådene i Norge, som anbefalte fem om dagen, mens de nye anbefalingene tilsvarer hele åtte om dagen.

Om forbrukere ønsker å spise så mye frukt, eller nøyaktig hvor stort grøntmarkedet vil bli i Norge i framtida, er usikkert, men Vestfold står uansett i en veldig god posisjon til å ta større andeler av grøntmarkedet. Som tidligere nevnt i rapporten, ligger bare 4 prosent av dyrkamarka i Norge i Vestfold, mens fylket innehar hele 23 prosent av grønnsaksarealene i Norge.

I Norge har vi en høy selvforsyningsgrad³⁶ på kjøtt, egg og meieriprodukter, mens for grønnsaker, frukt og bær, og korn og kornprodukter er den betydelig lavere. Selvforsyningsgraden for grønnsaker var i 2022 på 49,3 prosent, korn på 41,6 prosent, mens frukt og bær var på bare 5,1 prosent.

³⁶ Selvforsyningsgraden viser hvor stor andel av den maten vi spiser i en normalsituasjon, som er produsert i Norge.

Tabell 9.1 Selvforsyningsgrad og dekningsgrad (selvforsyning + tillegg for eksport) for Norge, 2022. Kilde: Helsedirektoratet, 2023 (Utviklingen i norsk kosthold 2023).

	Tillegg for eksport	Selvforsyning
Korn, ris (som mel)	2,8	41,6
Poteter	0,8	82,8
Sukker, honning	0,8	1,2
Grønnsaker	0,1	49,3
Frukt og bær	0,4	5,1
Kjøtt	1,5	92,2
Kjøttbiprodukter	24,8	87,3
Egg	2,6	99,1
Fisk*	150	80
Meierivarer	4,4	98
Ost	5,9	81,1
Smør	5,8	98,8
Margarin	1,5	0
Annet fett	0,5	5
Total	44,3	46,8

Vestfolds grøntprodusenter har lang vekstsesong, tilgang på mye og godt arrondert areal, og jordsmonnet er i mange områder velegnet for grøntproduksjon. De har også nærhet til de største markedene for frukt og grønt i landet, med kort transport på en firefeltsvei inn til Drammen, Oslo, Lillestrøm og andre store bysentra.

De totale volumene som Vestfolds bønder produserer, kan øke på to måter: enten ved at arealet øker eller ved at avlingene øker. I grøntsektoren har allerede arealet økt i de siste 10 årene, noe som også har gitt økte volumer. I kornproduksjon har arealene gått ned over tid, til tross for en liten økning igjen nå mot 2023. Avlingene per dekar i kornproduksjon i fylket har vært relativt stabile over de siste 20 årene, men med en liten økning i senere år.

Trenden har ikke vært økte jordbruksareal, så man kan anta at for å øke total avlingene må dette tas i form av høyere avlinger per dekar. Å øke avlingene per dekar er imidlertid ikke noe nytt i landbruket, og globalt sett produseres det nå tre ganger så mye korn som i 1970, på omtrent samme areal. Avlingene er forventet å øke noe i årene som kommer som følge av framskritt innen agronomi, planteavl og mekanisering.

For Norges selvforsynings del er Vestfold en stor produsent av både korn, grønnsaker og potet. Vestfolds potetbønder produserer nesten seks ganger så mye potet som fylkets innbyggere spiser gjennom året, mens grønnsaksprodusentene leverer omtrent det dobbelte av hva innbyggerne spiser per år. Til gjengjeld må resten av landet trå til for å levere nok melk, kjøtt og egg til innbyggerne i Vestfold. Av jordbruksprodukter vi produserer i landet, er fylkets selvforsyning lavest på frukt og bær der selvforsyning i landet totalt er bare 5 prosent.

Tabell 9.2 Vestfolds produksjon og estimerte årlig forbruk av jordbruksprodukter. Kilde: Se fotnoter.

	Totalt produsert mengde (kg)	Årlig forbruk konsum (kg) ³⁷	Antall menneskers behov dekket	Prosentvis selvforsyning Vestfold ³⁸
Korn ³⁹	28 860 000	81	356 296	139 %
Grønnsaker ⁴⁰	32 319 000	78	416 482	162 %
Poteter ⁴¹	42 337 000	28	1 512 036	590 %
Frukt og bær ⁴²	4 477 500	81	55 346	22 %
Kjøtt	14 805 000	74	200 068	78 %
Melk ⁴³	13 708 000	145	94 538	37 %
Folketall Vestfold ⁴⁴	256 432			

Foto: Olav Nordheim

³⁷ Gitt at Vestfold har et forbruk som en gjennomsnittlig husholdning i resten av landet. Helsedirektoratet, 2023.

³⁸ Selvforsyning gitt et gjennomsnittlig norsk forbruk i 2023.

³⁹ Estimert. Siden produsert mengde matkorn varierer mye fra år til år, er det brukt gjennomsnitt av matkornavlingene fra 2017 til 2023 i kommunene som utgjør Vestfold kommune. Tallet i tabellen er omregnet til mel, grunnet at forbruk er oppgitt i kg mel. Det er brukt en utmalingsgrad på 78 %.

⁴⁰ Estimert mengde basert på gjennomsnittsavlinger for grønnsaker på 2500 kilo per dekar. SSB mangler konkrete tall for Vestfold grunnet fylkesammenslåing og senere oppsplitting..

⁴¹ Estimert tall basert på gjennomsnittsavlinger for Vestfold og Telemark på 3166 kilo potet per dekar.

⁴² Estimert mengde basert på gjennomsnittsavlinger for frukt og bær på 1875 kilo per dekar. SSB mangler konkrete tall for Vestfold grunnet fylkesammenslåing og senere oppsplitting.

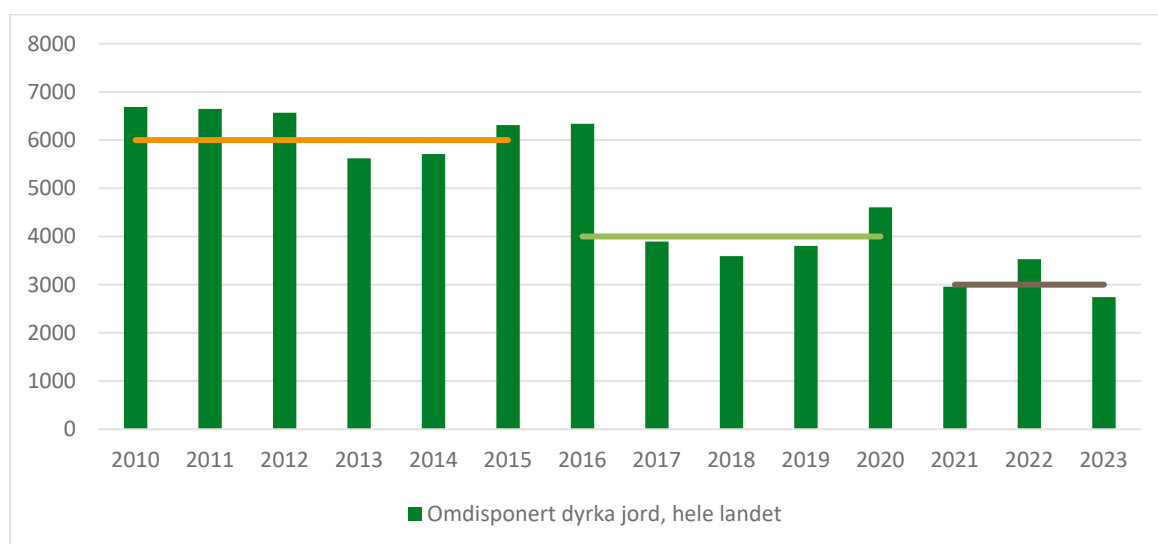
⁴³ Melk og melkeprodukter (Helsedirektoratet, 2023).

⁴⁴ Folketall 2024, SSB.

9.2 Jordvern

Norge har små arealer med dyrka jord i sammenligning med mange andre land. I tillegg ligger ofte de beste arealene for å dyrke matkorn i nærheten av store byer og tettsteder der utbyggingspresset er stort. For å verne jorda som kan brukes til matproduksjon, har det blitt satt stadig nye og lavere nasjonale mål for jordvern. Figur 1.8 viser omdisponering av dyrka jord fra år til år sammen med jordvernmålet for perioden. I juni 2023 fastsatte Stortinget det nyeste målet, der den årlige omdisponeringen ikke skal overstige 2000 dekar. Dette målet skal være nådd innen 2030.

Figur 9.1 Omdisponering av dyrka jord til andre formål enn landbruk, hele landet, med jordvernmål. Kilde: SSB, tabell 07903.

Vestfold har store andeler av den beste jorda i Norge for planteproduksjon, som korn og grønnsaker. Den beste matjorda ligger også her i nærhet til byer og bygdesentra. Her går også de store samferdselsårene, E18 og Vestfoldbanen (jernbane), og også Sandefjord lufthavn Torp ligger her. Verdien på den store andelen grønnsaksjord øker på grunn av klyngeeffekten i jordbruket. Med denne klyngeeffekten kommer økt fagkunnskap som opparbeides og deles med andre. I tillegg vil det å produsere større mengder innenfor et område redusere kostnadene og øke kvaliteten til videreforedling i industrien, som neste trinn i verdikjeden. Det er ikke uten grunn at det ligger mye næringsmiddelindustri knyttet til grønnsaker her.

Nærhet til markedet og store, folkerike områder gir press på arealene, men det gir også muligheter for utvikling videre opp i næringskjeden. Jordbruket gir lokale arbeidsplasser både direkte og indirekte. Det gjør at selv om det er mange ulike interesser som gir et stort press på den aller beste jorda, er et sterkt jordvern viktig for å ta vare på både råvareproduksjonen og verdiskapingen koblet til foredling av råvarene.

Etter en lang prosess med kommunene og Fylkesmannen (nå Statsforvalteren) vedtok Vestfold sin første Regionale plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA) i 2013. Prosessen og

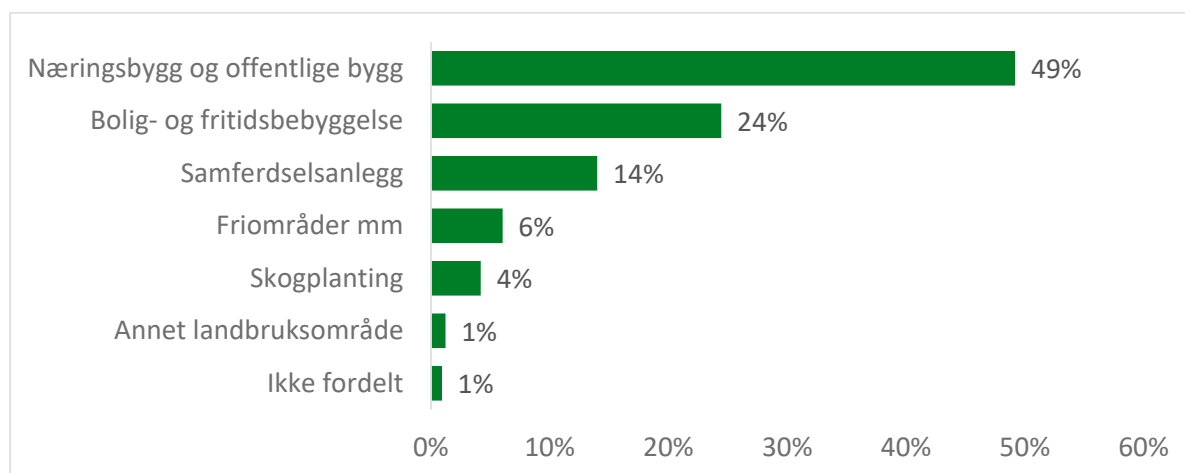
planen la rammer for omdisponering og bidro til å bevisstgjøre politikerne på matjordarealenes betydning.

Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA) er Vestfolds felles plan for langsiktig arealbruk fram til 2040. Planen gir rammer for vekst og utvikling i Vestfold. Målet er å utnytte dagens infrastruktur på en optimal og samfunnsøkonomisk måte, og ta vare på viktige jordbruks-, natur-, rekreasjons- og kulturverdier. Det andre samfunnsmålet i planen er at matjordarealet vil ha økt i 2040, og hovedgrepet er kompakt by- og tettstedsutvikling (Vestfold fylkeskommune, 2019).

Til tross for denne planen har ikke Vestfold hatt en like tydelig nedadgående trend i omdisponering av dyrka mark i Vestfold som i resten av landet samlet (tabell 9.3).

I Vestfold er nesten halvparten av den omdisponerte jorda i perioden 2013–2023 blitt omdisponert til næringsbygg og offentlige bygg. Bolig- og fritidsbebyggelse og samferdselsanlegg var formålet for henholdsvis 24 og 14 prosent av de omdisponerte arealene.

*Figur 9.2 Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord i Vestfold, 2013–2023, etter formål.
Kilde: SSB, 2024, tabell 06194.*

Omdisponering av dyrka jord varierer fra år til år. Det er Tønsberg kommune som har størst arealer med omdisponert dyrka jord til sammen i perioden 2013–2023, men også her varierer det: fra 1 dekar og opp til 111 dekar i 2020.

Mens det i hele landet totalt var minst omdisponert jord i 2023, var de samlede omdisponerte arealene i Vestfold fylke i 2023 det tredje høyeste året siden 2013. Året før, 2022, var derimot et år med lite omdisponerte arealer.

Den store variasjonen fra år til år i kommunene kan bl.a. forklares med når store utbyggingsprosjekter igangsettes. Det kan være mer beskrivende å se på omdisponeringen over flere år enn å sammenligne fra år til år. I 2023 ble det omdisponert et stort areal til sammen, mens året før var det nest laveste i perioden. Tønsberg og Larvik kommuner omdisponerte de største arealene i 2023, mens i Tønsberg ble kun 1 dekar omdisponert året

før, og i Larvik 13 dekar. Ser vi spesifikt på 2023, var det samferdselsanlegg som var formålet for de største omdisponerte arealene.

Vestfolds andel av omdisponert jord i Norge i perioden 2013–2023 er 3,3 prosent. Vestfolds andel av dyrka jord i drift i 2023 var 4 prosent.

Tabell 9.3 Omdisponering av dyrka jord etter jordloven og plan- og bygningsloven (dekar) i Vestfold. Kilde: SSB, tabell 06194.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Totalt
Horten	174	13	0	9	0	102	1	1	0	7	21	328
Holmestrand	4	5	14	43	32	27	7	0	3	0	10	145
Tønsberg	75	43	9	2	28	99	94	111	26	1	83	571
Sandefjord	14	8	..	..	73	30	5	100	38	19	42	329
Larvik	5	44	12	48	7	7	3	7	20	13	72	238
Færder	18	8	5	10	0	8	1	0	0	1	24	75
Vestfold	290	121	40	112	140	273	111	219	87	41	252	1686

I perioden 2013–2023 var det Tønsberg kommune som samlet hadde de største omdisponerte arealene. Totalt hadde kommunen 34 prosent av de omdisponerte arealene i perioden, foran Sandefjord og Horten. Tønsberg er også kommunen med mest dyrka jord i drift, foran Sandefjord. Horten, derimot, har bare 5 prosent av dyrka jord i drift, men 19 prosent av omdisponerte arealer.

Tabell 9.4 Kommunenes andel av omdisponert areal i Vestfold og kommunens andel av dyrka jord i drift. Kilde: SSB

	Kommunes andel av omdisponert areal i Vestfold 2013-2023	Kommunens andel av dyrket jord i drift i 2023
Horten	19 %	5 %
Holmestrand	9 %	16 %
Tønsberg	34 %	28 %
Sandefjord	20 %	24 %
Larvik	14 %	23 %
Færder	4 %	5 %

9.3 Utfordringer i Vestfoldjordbruket

Heller ikke Vestfold er forskånet for utfordringer knyttet til rekruttering. Riktignok holder volumene på planteproduksjonen seg oppe dvs korn og grønnsaker i hovedsak, men i husdyrholdet er det klare svakhetstegn. Her faller mordyrtallet og ikke minst antall enheter. Dette er uheldig både fordi det er nødvendig med et visst miljø for å opprettholde drift hos den enkelte i form av organisasjoner, drift og beiter, utveksling av arbeid og ulike former for samarbeid. Dessuten er ikke minst beitebruk og gjerding etc ofte avhengig av at flere aktører holder gjerder og utmark i hevd for en god ressursutnyttelse.

Dessuten er det også i Vestfold en rekke områder som er naturlige beiter og grasarealer om ikke kan utnyttes uten at ressursene blir foredlet gjennom en drøvtygger som omdanner gras til kjøtt og melk. Dette bidrar også til fellesgoder som kulturlandskap og biologisk mangfold og er en viktig del av landbrukets samfunnskontrakt.

Det er derfor viktig å bidra til å holde gode husdymiljøer både gjennom samlinger og sette dette på dagsorden politisk gjennom regulering og arealbruk, samt verdsette den landskapseffekten beiting i landskapet har. Videre må kompetansen opprettholdes i forvaltningen og ikke minst gjennom utdanningsinstitusjonene.

Når man ser på fordelingen av eierskapet til gårdene i Vestfold ser vi at andelen bønder under femti år synker, mens den stiger over femti og der den gruppen som øker mest er de over 70 år. Selv om mange holder seg sprekere oppover i årene er dette ikke noe heldig tegn. Å motivere til overføring til neste generasjon relativt tidlig er ofte en forutsetning for å sikre rekruttering innen familien. At både forvaltning og faglag kan stimulere denne prosessen er trolig lurt for sektoren og p.t. er den utviklingen i drivers alder et klart faretegn.

Samtidig ser vi klare tendenser til et økende skille mellom små og store bruk, mens det antall som driver mellomstort i midten avtar i antall. Det tyder på en økende deling der store enheter som satser hardt og kapitalintensivt drar fra, mens deltidsbruket med begrenset tids- og kapitalinnsats er strategien for andre. Det kan gi økende motsetninger i framtiden der utviklingen går mot at mye av produksjonen ender på relativt få hender, særlig dersom vi ser en liberalisering i eiendomsregelverket der det for eksempel blir lettere å dele gårdene og skille jord og skog fra tunet. Det kan også gi økende utfordringer knyttet til fordeling av jord som hoper seg opp på få hender og en mer krevende sektor å forvalte med stort sprik mellom små og store enheter.

En videre utfordring som rammer jordbruket i hele Viken er knyttet til en økende mengde reguleringer knyttet til drifta. Flere av disse er nasjonale slik som stadig redusert bruk av plantevernmidler, som gjør produksjonen mer krevende og risikofylt etter hvert som færre midler til plantevern mot sopp, virus og insekter er lovlig. I en del tilfeller finnes gode erstatninger og da kan dette være en forbedring, men etter hvert som stadig færre midler er tilgjengelige øker utfordringene ved å være bonde.

Videre gir de ytterligere reduserte krav til jordbearbeiding som innføres 2024-2025 noe mindre fleksibilitet i produksjonen og gjerder inn muligheter. Det tar også tid å tilpasse seg disse i forhold til investeringer med ny redskap og eventuelt større traktor. Dette er mer

krevende i dagens situasjon når redskap og traktorer har sett prisvekst på 60-80 prosent siden 2020. En lengre overgangstid hadde lettet bondens hverdag og utfordringer.

Et mer krevende klima, særlig med våte høster er også en del av dette og gjør behovet for drenering større for å sikre avlingen. Det medfører videre et økende korntørkebehov på gårdene, slik at det er ønskelig å styrke denne kapasiteten for å muliggjøre så mye matkorn som mulig, selv i fuktige sesonger. Disse kostnadene har også steget i takt med redskaps- og byggekostnader og skaper behov for nye investeringer.

Vestfold er i en særegen situasjon gjennom en omfattende foredlingsindustri som er større enn eget råvaregrunnlag. For kjøttindustrien er forskjellen særlig stor, så å sikre gode og stabile rammebetingelser og legge til rette for videreutvikling er viktige momenter for å ta vare på verdiskaping og arbeidsplasser.

Samtidig har Vestfold Norges største foredlingsindustri for grønt og dette gir et særlig ansvar både for å sikre råvaregrunnlaget samt sikre foredlingsindustrien knyttet til grøntsektoren, der Findus i Tønsberg og Larvik har en særlig rolle, sammen med Norrek i Larvik. Ved en omstilling for å sikre høyest mulig selvforsyning vil rotgrønt og erter være særlig viktige fordi dette er produkter med høyt energinivå der det er mulig å raskt øke selvforsyningen, og de er mindre sårbare for dårlige værforhold enn for eksempel korn. En økning i produksjon av husdyrprodukter tar mye lengre tid, der det tar tre år fra en bedekket ku kan få en kvigekalv som senere får kalv og begynner å melke.

Jordvernet i Vestfold er utfordrende fordi den beste jorda er ved sjøen og utenfor raeet der byene ligger, og folk og grønnsaker ønsker å bruke de samme områdene. Det er denne jorda som har den største verdien økonomisk i Vestfold gjennom at produktverdien fra arealene er langt høyere enn fra korn og grasproduksjon. Dessuten har denne jorda klart høyere selvforsyningsverdi enn jord utenfor raeet ved at mye av den kan brukes til rotgrønt og potet i en krisesituasjon. Ulempen er at denne jorda ligger rundt de store byene og befolkningskonsentrasjonene, og der det er høyt press også på å legge veier og næringsareal i tillegg til boliger.

Litteratur

- AgriAnalyse. (2023). *Landbruksbarometeret 2023*.
- Berge, K. E. (2016, 14 september). Erna Solberg åpnet «Den magiske fabrikken». *Bondebladet*.
Hentet fra <http://www.bondebladet.no/nyhet/erna-solberg-apnet-den-magiske-fabrikken/>
- Bunger, A.A., & Eldby, H. (2024). *Det handler om volum - utfordringer og flaskehalser i verdikjeden i anskaffelse av økologisk mat i Viken fylkeskommune*. Rapport nr. 4-2024. Oslo: AgriAnalyse.
- Bunger, A.A., & Smedshaug, C.A. (2021). *Vår matproduksjon – viktig og variert. Verdiskaping i landbruket og matindustrien i Vestfold og Telemark*. Rapport nr. 4-2021. Oslo: AgriAnalyse.
- Debio. (2024). *VS: Statistikk*. E-post 02.07.2024.
- Den Magiske Fabrikken (2024). *Årsrapport 2023. Den Magiske Fabrikken*. Hentet fra https://dmfas.no/assets/dokumenter/dmf_arsrapport2023.pdf
- Dombu, S. V., & Fjose, S. (2016). *Ringvirkninger av landbrukets leverandørindustri*. Menon.
- Hanen. (2024). *Bedrifter etter fylke*. Hentet fra <https://www.hanen.no/bedrift/fylke>
- Hauge, A., Haukås, T., Rivedal, S. & Deelstra, J. (2020). *Drenering og klimagassutslipp. Virkning av drenering på lystgassutslipp og lønnsomhet, dreneringsbehov og tiltaksanalyse*. Rapport 6/6/2020. Oslo: NIBIO.
- Helsedirektoratet. (2023). *Utviklingen i norsk kosthold*. Oslo: Helsedirektoratet. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/utviklingen-i-norsk-kosthold>
- Innovasjon Norge (2024). *SV: Tilbakemelding Oppdatert utkast*. E-post 18.10.2024
- Knutsen, H., Lerfald, M., Øvren, E., Rye, S. K. P., & Alnes, P. K. (2013). *Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Buskerud* (nr. 0805-9691) (s. 124). Oslo: NILF.
- Landbruksdirektoratet (2024). *Produksjon av økologiske jordbruksvarer. Rapport for 2023*. Rapport nr. 5/2024.
- Landbruksdirektoratet (2024a). *Jord og jordhelse*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/miljo-og-klima/jord-og-jordhelse?resultId=1.0&searchQuery=jordhelse>
- Landbruksdirektoratet (2024b). *Regionalt miljøtilskudd i jordbruket (RMP)*. Hentet fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/forvaltning/alle-veivisere-for-jordbruk/regionalt-miljotilskudd-i-jordbruket-rmp>
- Landbruksdirektoratet (2024c). ØKS (Økonomisystem for skogordningene).

- Landbruks- og matdepartementet (2018). *Nasjonal strategi for økologisk jordbruk. Nasjonal strategi 2018–2030*. Publikasjonskode M-0751 B. Oslo.
- Landbruks- og matdepartementet (2018). *Enighet om klimaavtale mellom regjeringen og jordbruket*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/lmd/nyheter/2019/juni-19/enighet-om-klimaavtale-mellom-regjeringen-og-jordbruket/id2661309/>
- Lerfald, Merethe, Lien, Gudbrand, Alnes, Per Kristian, Sand, Roald, Folstad, Kristin Stokke, & Rye, Siv Karin Paulsen. (2012). *Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Oppland*. Oslo: NILF.
- Miljødirektoratet. (2024). *Utslipp av klimagasser i kommuner og fylker*. Hentet fra: <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?area=571§or=-2>
- NIBIO (2017). *Skogbehandling for verdiproduksjon i et klima i endring*. NIBIO-rapport; 3/99/2017.
- NIBIO (2018). *Bærekraftig skogbruk i Norge (nettversjon)*. Hentet fra: <https://www.skogbruk.nibio.no/skogen-i-norge-1>
- NIBIO (2020). *Økonomien i jordbruket i Nord-Norge 2020*. NIBIO-rapport;8(21) 2022 (Hansen, Øyvind).
- NIBIO (2024). *Jordhelse*. Hentet fra <https://www.nibio.no/tema/miljo/tiltaksveileder-for-landbruket/jordhelse>
- Norges Bondelag (2024). *Landbrukets Klimaplan 2021-2030, Revidert 2024*.
- Telemarksforskning, 2019. *Kornproduksjon i møte med klimaendringer*. TF-rapport nr. 491 2019
- Thorsnæs, G. (2010). Store norske leksikon. Vestfold - geologi og landformer.
- SSB (2024a). *SV: Forespørsel SSB - Statistikk og forskning*. E-post 30.07.2024
- SSB (2024b). *SV: Grønnsaksproduksjon i Vestfold og Telemark*. E-post 08.10.2024
- SSB (2024c). *Sv: Tabell 12937*. E-post 02.10.2024
- SSB (2024d). *SV: Statistikk skog Vestfold*. Epost 26.09.2024.
- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024). *Jordbruksproduksjon*. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/vestfold-og-telemark/landbruk-og-mat/jordbruk/>
- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024b). *SV: Kornproduksjon i Vestfold*. E-post 14.08.2024.
- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024c). *SV: Kornproduksjon i Vestfold*. E-post 23.09.2024.
- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024d). *SV: Oppdatert utkast*. E-post 16.10.2024.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024e). *Kap 3 skog noen endringer*. E-post 18.10.2024

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024f). *SV: Tall for skog - Vestfold*. E-post 03.07.2024

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024g). *VS: Tekstbokser i verdiskapingsrapporten*. E-post 07.10.2024

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024h). *Bærekraftig offentlig innkjøp av lokalmat (BOLO)*. Hentet fra: <https://www.statsforvalteren.no/nb/vestfold-og-telemark/landbruk-og-mat/naringsutvikling/offentlig-innkjop/barekraftig-offentlig-innkjop-av-lokalmat-bolo/>

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024i). *Regionalt miljøprogram i jordbruket Vestfold og Telemark 2023 – 2026*. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/vestfold-og-telemark/landbruk-og-mat/jordbruk/miljotiltak-i-jordbruket2/rmp-tilskudd/>

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2024j). *SV: Oppdatert utkast*. E-post 18.10.2024.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. (2021). *Årsmelding 2020. Skogbruket i Vestfold og Telemark*. Hentet fra: <https://www.statsforvalteren.no/vestfold-og-telemark/landbruk-og-mat/skogbruk/arsmelding-for-skogbruket-i-vestfold-og-telemark-2020/>

Vestfold Fylkeskommune (2019). *Regional plan for bærekraftig arealpolitikk, RPBA*. Vedtatt av Fylkestinget 26.09.2019 sak nr. 58/19

Kommuneark

Horten

Holmestrand

Tønsberg

Sandefjord

Larvik

Færder

Horten

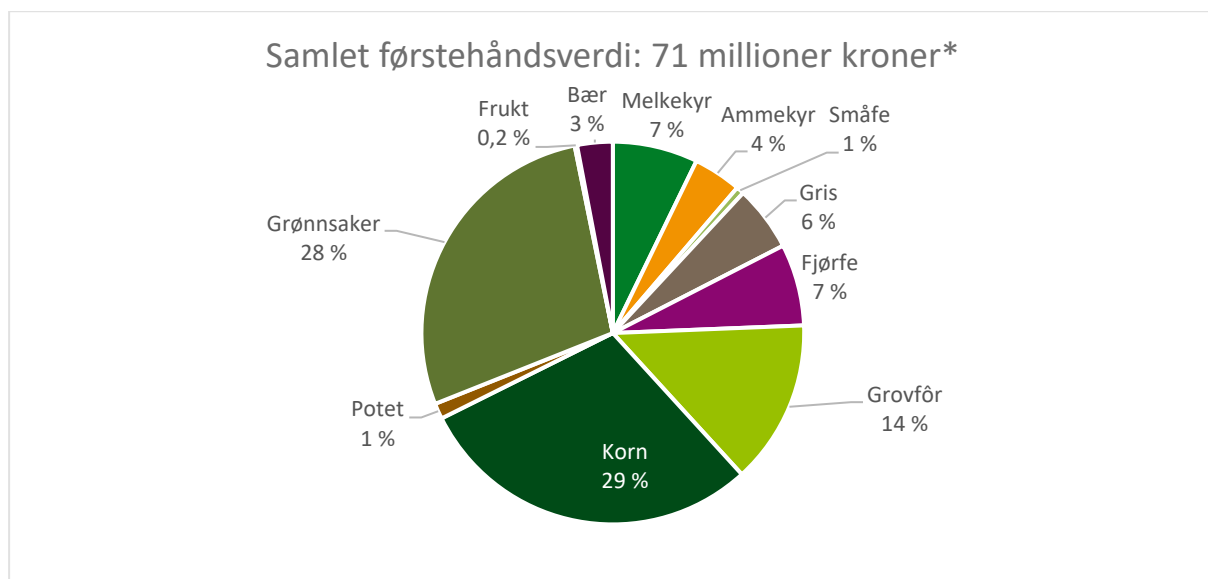
Jordbruket er mangfoldig, men korn og grønnsaker utgjør de største produksjonene i førstehåndsverdi. Korn og grovfôr dyrkes på de største arealene.

Fjørfe er den største husdyrproduksjonen, og kommunen har 6 prosent av fylkets slaktekyllinger.

Jordbruket i Horten kommune bruker 5 prosent av fylkets jordbruksareal.

Fakta om Horten	
Antall innbyggere (2024)	27 939
Totalt areal i alt, km ²	71
Jordbruksareal i drift, km ²	18
Hortens andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	5 %
Produktivt skogareal, km ²	29
Omsatt tømmervolum, m ³	5 478
Antall landbrukseiendommer	184
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	46
Antall sysselsatt jordbruk	57
Antall sysselsatt skogbruk	3
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	4
Antall sysselsatt matindustri	26
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	71
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	2,7

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Horten, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Horten, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	5 257	6 %
Korn	11 860	4 %
Potet	109	0,8 %
Grønnsaker	773	5 %
Frukt	8	1,3 %
Bær	98	6 %
Dyrka jord i drift	18 105	5 %

Antall husdyr i Horten og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	98	4 %
Ammekyr	175	5 %
Søyer	385	9 %
Purker	55	1,4 %
Slaktegris	551	0,6 %
Verpehøner	7 740	6 %
Slaktekyllinger	61 302	4 %

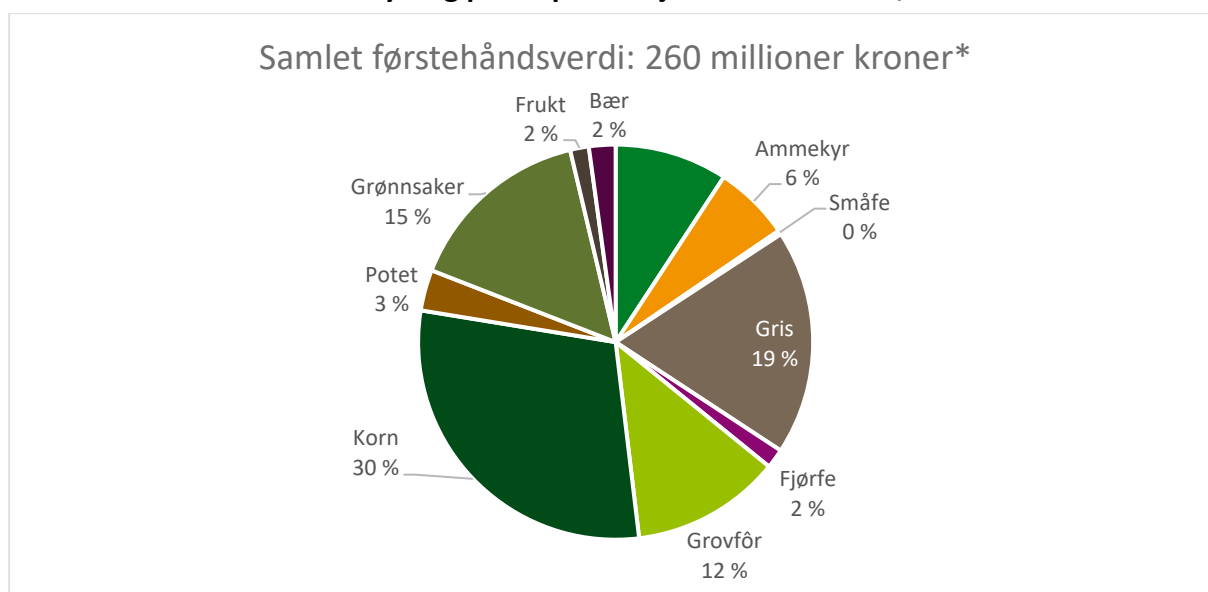
Holmestrand

Korn og gris utgjør de største produksjonene i førstehåndsverdi foran grønnsaker. Korn og grovfôr dyrkes på de største arealene.

Jordbruksarealene i Holmestrand kommune utgjorde 16 prosent av fylkets jordbruksareal i 2020.

Fakta om Holmestrand	
Antall innbyggere (2024)	26 872
Totalt areal i alt, km ²	432
Jordbruksareal i drift, km ²	64
Holmestrands andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	16 %
Produktivt skogareal, km ²	292
Omsatt tømmer volum, m ³	92 763
Antall landbrukseiendommer	715
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	179
Antall sysselsatt jordbruk	164
Antall sysselsatt skogbruk	51
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	124
Antall sysselsatt matindustri	48
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	260
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	48,5

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Holmestrand, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Holmestrand, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	17 001	19 %
Korn	43 485	16 %
Potet	1 007	8 %
Grønnsaker	1 563	10 %
Frukt	217	36 %
Bær	260	17 %
Dyrka jord i drift	63 533	16 %

Antall husdyr i Holmestrand og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

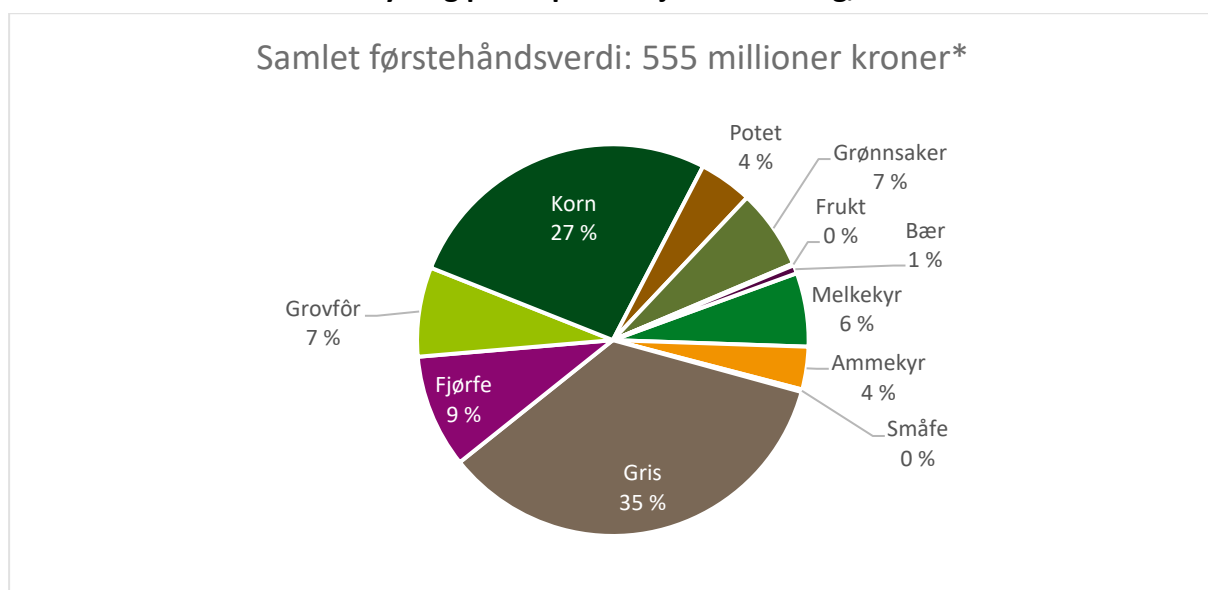
	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	460	21 %
Ammekyr	980	26 %
Søyer	711	16 %
Purker	417	10 %
Slaktegris	10 183	11 %
Verpehøner	1 295	1 %
Slaktekyllinger	100 256	6 %

Tønsberg

Gris og korn utgjør de største produksjonene i førstehåndsverdi. Korn dyrkes på 76 prosent av jordbruksarealene. Kommunen har 45 prosent av fylkets slaktegris. Jordbruksarealene i Tønsberg kommune utgjorde 28 prosent av fylkets jordbruksareal i 2023.

Fakta om Tønsberg	
Antall innbyggere (2024)	59 174
Totalt areal i alt, km ²	329
Jordbruksareal i drift, km ²	110
Tønsbergs andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	28 %
Produktivt skogareal, km ²	150
Omsatt tømmer volum, m ³	49 744
Antall landbrukseiendommer	892
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	278
Antall sysselsatt jordbruk	294
Antall sysselsatt skogbruk	42
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	68
Antall sysselsatt matindustri	1 098
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	555
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	24

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Tønsberg, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Tønsberg, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	21 874	24 %
Korn	83 810	31 %
Potet	2 826	21 %
Grønnsaker	1 431	9 %
Frukt	44	7 %
Bær	175	11 %
Dyrka jord i drift	110 160	28 %

Antall husdyr i Tønsberg og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

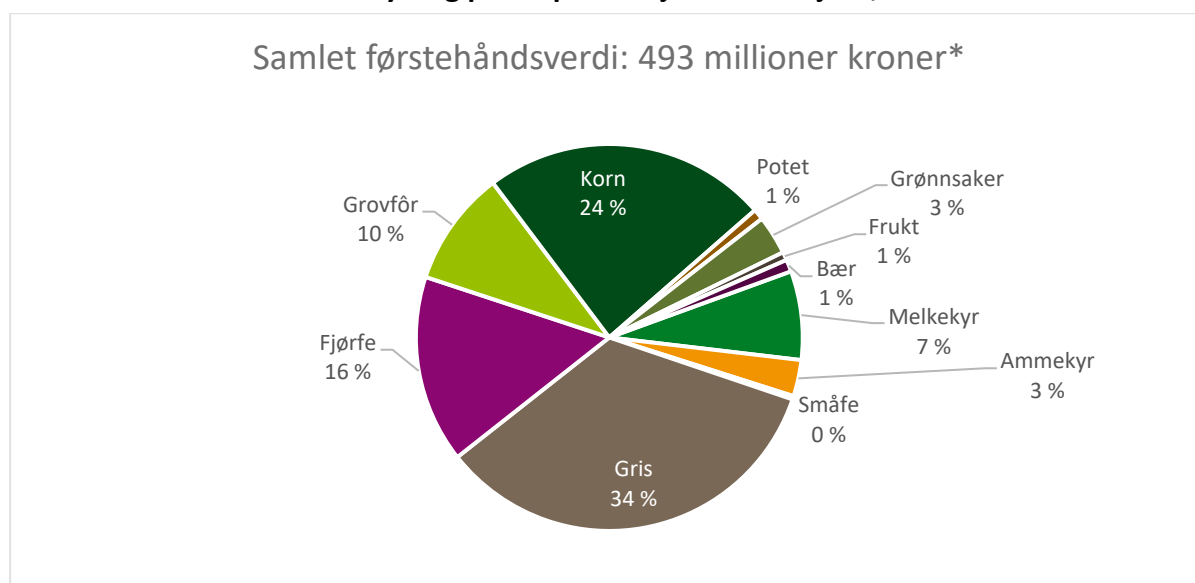
	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	648	29 %
Ammekyr	1 186	32 %
Søyer	942	22 %
Purker	1 547	38 %
Slaktegris	43 167	45 %
Verpehøner	41 529	33 %
Slaktekyllinger	317 780	21 %
Ender, kalkuner og gjess	83 025	30 %

Sandefjord

Gris og korn utgjør de største produksjonene i førstehåndsverdi. Korn dyrkes på 71 prosent av jordbruksarealene. Gris og fjørfe er de største husdyrproduksjonene, og kommunen har 35 prosent av slaktegrisene og 53 prosent av slaktekyllingene i fylket. Jordbruksarealene i Sandefjord kommune utgjorde 24 prosent av fylkets jordbruksareal i 2023.

Fakta om Sandefjord	
Antall innbyggere (2024)	66 231
Totalt areal i alt, km ²	422
Jordbruksareal i drift, km ²	94
Sandefjords andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	24 %
Produktivt skogareal, km ²	227
Omsatt tømmer volum, m ³	70 493
Antall landbrukseiendommer	1 051
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	291
Antall sysselsatt jordbruk	557
Antall sysselsatt skogbruk	80
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	135
Antall sysselsatt matindustri	776
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	493
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	36

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Sandefjord, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Sandefjord, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	25 461	28 %
Korn	66 773	24 %
Potet	517	4 %
Grønnsaker	632	4 %
Frukt	186	31 %
Bær	228	15 %
Dyrka jord i drift	93 797	24 %

Antall husdyr i Sandefjord og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	702	16 %
Ammekyr	909	10 %
Søyer	1 132	5 %
Purker	1 591	27 %
Slaktegris	34 126	29 %
Verpehøner	26 333	10 %
Slaktekyllinger	818 986	50 %
Slakta ender, kalkuner og gjess	121 348	26 %

Larvik

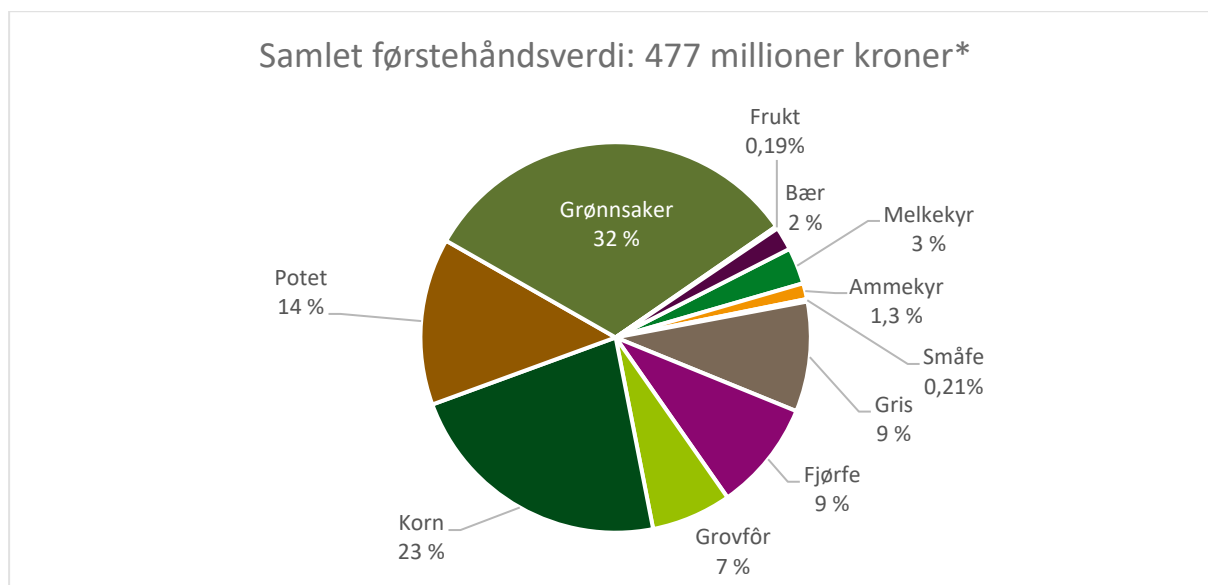
Grønnsaker, korn og potet utgjør de største produksjonene i førstehåndsverdi, mens korn og grovfôr dyrkes på de største arealene. Over halvparten av fylkets potetareal finnes i kommunen.

Fjørfe er den største husdyrproduksjonen, og kommunen har 14 prosent av fylkets slaktekyllinger og 15 prosent av verpehønene.

Jordbruket i Larvik kommune utgjorde 24 prosent av jordbruksarealene i fylket.

Fakta om Larvik	
Antall innbyggere (2024)	48 715
Totalt areal i alt, km ²	813
Jordbruksareal i drift, km ²	92
Larviks andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	23 %
Produktivt skogareal, km ²	531
Omsatt tømmer volum, m ³	223 680
Antall landbrukseiendommer	1 223
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	310
Antall sysselsatt jordbruk	342
Antall sysselsatt skogbruk	52
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	379
Antall sysselsatt matindustri	558
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	477
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	123

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Larvik, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Larvik, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	16 883	7 %
Korn	60 863	17 %
Potet	7 636	53 %
Grønnsaker	5 986	33 %
Frukt	50	1 %
Bær	425	24 %
Dyrka jord i drift	91 843	24 %

Antall husdyr i Larvik og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	276	12 %
Ammekyr	381	10 %
Søyer	819	19 %
Purker	439	11 %
Slaktegris	8 385	9 %
Verpehøner	35 449	28 %
Slaktekyllinger	250 834	16 %
Ender, kalkuner og gjess	70 463	26 %

Færder

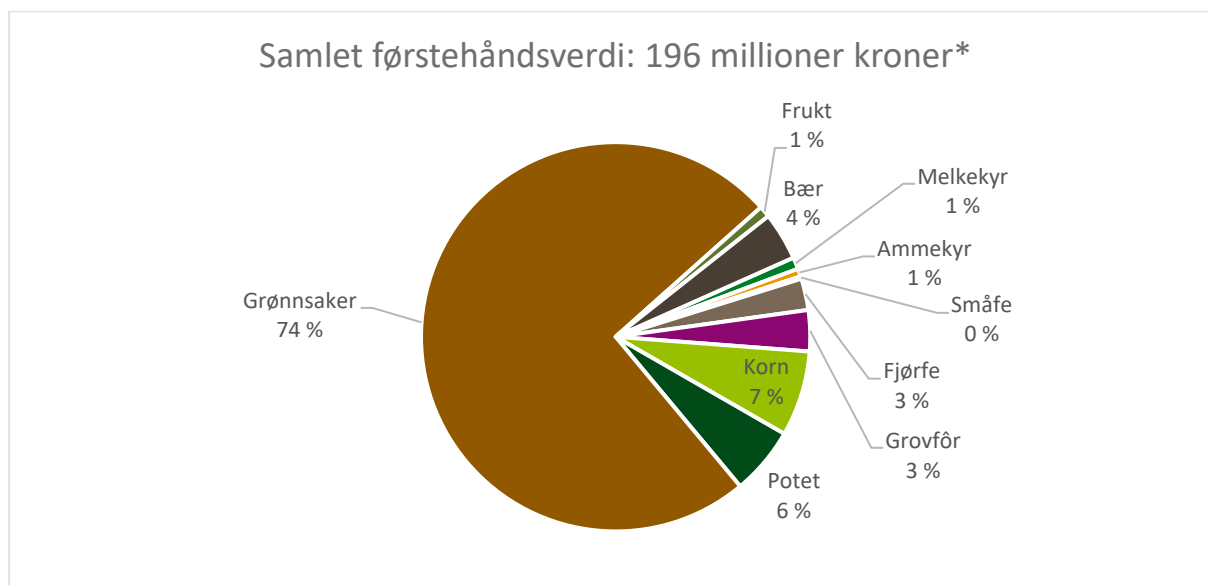
Grønnsaker utgjør den klart største produksjonen i førstehåndsverdi, og her er 35 prosent av fylkets grønnsaksareal. Korn og grønnsaker dyrkes på de største arealene.

Fjørfe er den største husdyrproduksjonen, og kommunen har 12 prosent av fylkets verpehøner.

Jordbruket i Færder kommune utgjorde 5 prosent av jordbruksarealene i fylket.

Fakta om Færder	
Antall innbyggere (2024)	27 501
Totalt areal i alt, km ²	100
Jordbruksareal i drift, km ²	19
Færders andel av Vestfolds jordbruksareal i drift	5 %
Produktivt skogareal, km ²	31
Omsatt tømmer volum, m ³	5 546
Antall landbrukseiendommer	336
Antall jordbruksbedrifter (foretak med produksjonstilskudd)	41
Antall sysselsatt jordbruk	100
Antall sysselsatt skogbruk	18
Antall sysselsatt tre- og papirindustri	6
Antall sysselsatt matindustri	61
Verdiskaping, jordbruk, mill. kr (førstehåndsverdi) (estimat)	196
Verdiskaping, skogbruk (bruttoverdi av avvirkning), mill. kr	2,7

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon i Færder, 2023.

*Estimat

Dyrka jord i drift i Færder, andelen av Vestfolds dyrka jord i drift, 2023

	Dyrka jord i drift (dekar)	Andel av Vestfolds dyrka jord i drift
Grovfôr	3 570	4 %
Korn	7 889	3 %
Potet	1 276	10 %
Grønnsaker	5 700	35 %
Frukt	101	17 %
Bær	358	23 %
Dyrka jord i drift	18 894	5 %

Antall husdyr i Færder og andelene av Vestfolds husdyr, 2023

	Antall husdyr	Andel av Vestfolds husdyr
Melkekyr	37	2 %
Ammekyr	78	2 %
Søyer	323	7 %
Purker	-	-
Slaktegris	-	-
Verpehøner	15 006	12 %
Slaktekyllinger	-	-

Utgivelser 2024

Rapport 1–2024: Opptopping i jordbruket - Ei ny retning for å betre svara opp dei landbruks politiske måla

Rapport 2–2024: Bedret utnytting av viltkjøtt som en ressurs for næringsutvikling i Distrikts-Norge: -En analyse med utgangspunkt i den lokale kjøttbransjen

Rapport 3–2024: Teknologibruk for melk- og kjøtt produksjon i utmarka i Nord-Norge, med Troms som eksempel

Rapport 4–2024: Det handler om volum - Utfordringer og flaskehalser i verdikjeden i anskaffelse av økologisk mat i Viken fylkes kommune

Rapport 5–2024: Hvordan opprettholde melkeproduksjonen på bevaringsverdige storferaser?

Rapport 6–2024: Fukt og bærproduksjonen i Norge og Vestland - Vekst eller stagnasjon?

Rapport 7–2024: Bærekraftig økonomi i Troms-jordbruket

Notat 1–2024: Norsk landbruksvarehandel

Notat 2–2024: Kostnader ved dyrevelferdstiltak i norsk storfenæring

Notat 3–2024: Kostnader ved dyrevelferdstiltak i norsk sauenæring

Notat 4–2024: Kostnader ved dyrevelferdstiltak i norsk fjørfenæring

Notat 5–2024: Kostnader ved dyrevelferdstiltak i norsk svinenæring

Hollendergata 5.
Pb. 9347 Grønland
N-0135 OSLO
E-post: post@agrianalyse.no
Web: <http://www.agrianalyse.no>

ISSN 1894-1192

ISSN (WEB) 1894-1877

